

સુખોદક પદ સંગ્રહ.

પ્રસિદ્ધ કર્તા,

શા. હંસરાજ ભીમશી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીસક્રિપ્ટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૮૨૩ વાર્ષિક

પુસ્તકનું નામ રુદ્રોદય ૫૬ સંગ્રહ

વિષય ૮૨ : ૪૨

સુખોદક પદ સંગ્રહ.

બાઈ પાંચીબાઈ હંસરાજ તથા લખમશી હંસરાજ

તથા ધનજી હંસરાજના સ્મરણાર્થે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શા. હંસરાજ ભીમશી.

કોડાય (કચ્છ).

પ્રથમ આવૃત્તિ.

૨૩૦ પ્રત.

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૩.

૪ સ ૧૯૧૭.

મૂલ્ય - અમૂલ્ય.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ

અમદાવાદ-ખાડીઆમાં શ્રી સત્યપ્રકાશ પ્રેસમાં
ડાહ્યાભાઈ શકરાભાઈ ગાંધીએ છાપી.

અનુક્રમણિકા.

ટીપ.

કર્તા

પાનું.

૧	મંગળાચરણ.		૧
૨	જોયું મેં જાગીરે.	શાનવંદજી.	૨
૩	જે નગરીમાં ન્યાય મળે નહીં.	"	૩
૪	અજાણ્યાને કેમ ઉગરવુંરે.	"	૩
૫	લાલ ધરોધર લાગી મારા સંતો.	"	૪
૬	જ્યાં લગી આત્મનિજ સ્વરૂપ સમજ્યો નથી.	"	૪
૭	અમરતનું ભોજન કરી અલગું.	"	૫
૮	ગળ્યું ન અંતર ગાવાથી તો.	"	૬
૯	તજ અંતરની અવળાઈ.	"	૬
૧૦	દેખીરૂપે ન વિરાચીએ.	"	૭
૧૧	નિશીદિન નરટન કરત મુખ-રામ	"	૮
૧૨	મહામસ્તાન છે માયા.	"	૮
૧૩	સમદષ્ટીથી સરખું લાગે.	"	૮
૧૪	આવો ભક્તજન આવો.	"	૯
૧૫	દુનિઆમાં બધા ડાહ્યારે.	"	૧૦
૧૬	સરખું સમ દષ્ટી થકી.	"	૧૧
૧૭	ગણીએ ગ્રંથ અનેક.	"	૧૨
૧૮	મમતા માહેં દુનીયાં ખુંચી	પુદ્ધિસાગર	૧૩
૧૯	ધરો સહુનું સાંરે,	"	૧૩
૨૦	ધરમભેદમાં ખેદ ધણો છે.	"	૧૪

૨૧	અગ્નિની અથડાણુંરે.	„	૧૫
૨૨	સદા સુખકારી પ્યારીરે.	„	૧૬
૨૩	દૃષ્ટી રાગે મુંજ્યારે.	„	૧૬
૨૪	ગાડરીઆ પ્રવાહેરે.	„	૧૭
૨૫	સદાચાર સેવેરે મંગલ પદ પાવે.	„	૧૮
૨૬	કરોડો લાખોપતીરે.	„	૧૮
૨૭	સમજન ધર્મ ધર્મ મુખ ખોલે.	„	૧૯
૨૮	વરપો પુણી થયા નવે.	રવજીભાઈ.	૨૦
૨૯	સજ્જન અમારા, સાંભલો.	„	૨૧
૩૦	સુણો સત્યનાં શોધકો વાત સારી.	„	૨૧
૩૧	સકલ સુજન મહારી વિનતી ઉરજ ધારો.	„	૨૨
૩૨	આ ઉંડા બ્રહ્માંડ વિષે.	„	૨૨
૩૩	અહો એહ સંસાર દીશે વિચિત્ર.	„	૨૪
૩૪	સદ્ગુર પ્રભુમું પ્રેમથી.	„	૨૪
૩૫	આ ક્ષણ ભંગુર રંગ વિશ્વનો.	„	૨૭
૩૬	જૈનધર્મી સજનોને નમ્ર વિજ્ઞાપના.	„	૨૮
૩૭	ધરમના નામે ગાયે જગ સહુ.	શિવજીભાઈ	૨૯
૩૮	પ્રભુ ભક્તિ નિત્ય કરિએરે.	„	૩૦
૩૯	સુભકતો ભાવે પ્રભુ ભક્તી રસ ચાખો.	„	૩૧
૪૦	દુનિઆં જ્ઞાનશાલા હૈ.	„	૩૧
૪૧	નથી કલેશ વિષે કાંઈ સાર.	„	૩૨
૪૨	જોલો અનુભવ જ્ઞાન ધટમેં.	ચિદાનંદજી	૩૩
૪૩	જોલો તત્ત્વ ન સુજ પડેરે.	„	૩૩
૪૪	મારગ સાચા કોન બતાવેરે.	„	૩૪
૪૫	યોગજીગતિ બણ્યા વિના.	„	૩૪
૪૬	અબહમએંશી મનમેં બણી.	„	૩૪
૪૭	લઘુતા મેરે મનમાની.	„	૩૫

૪૮	રાંમ કહો રહેમાંન કહો કોકિકાન કહો મહાદેવરી. આનંદવ્રનજી	૩૫
૪૯	આતમ એકછેરેહાં.	અખોભગત ૩૬
૫૦	તિલક કરતાં ત્રેપન વણાં	,, ૩૬
૫૧	દુનીઆંછે દીવાનીરે.	ધારોભગત ૩૭
૫૨	અનુભવીઆવોરે જ્ઞાનગતી ઘડનારા.	,, ૩૭
૫૩	ક્યા ખુદાકું તું હુંઢતા હૈ.	હરદાસ ૩૮
૫૪	ત્યાગ કરે તો એસા કીજે.	કલુભગત ૩૮
૫૫	ગિજગમાલક વિડો મિણિજો.	કલુભગત ૩૯
૫૬	નિપટ નિરંજન નાય ન જાને.	,, ૩૯
૫૭	ભલકલિયુગમેં દીસે ભાંડભવૈયા.	,, ૩૯
૫૮	કલામેચેતકે રેતા ભયે ધર્મ દગોરે અપાર.	,, ૪૦
૫૯	તું ચેતનજડતનકું ક્યા હુંઢત,	,, ૪૦
૬૦	જગડતશિરત અનાહક અજ્ઞાની જીવ.	હરખચંદ્રજી. ૪૧
૬૧	મને કોઇ કહેતું જગત ખોટું.	લાલનપંડિત. ૪૧
૬૨	તીરોનિ દેહરા વિષે.	જોગેંદ્રમુરી. ૪૧
૬૩	ક્યામશ્વરે આ વિશ્વ રચ્યું છે?	વાડીજાલ. ૪૨
૬૪	કોઇક તો વનવાસ કરે.	દલપતરામ. ૪૪
૬૫	રાધવ ચેહિન જગતમેં.	રાધવ ૪૫
૬૬	જેછીછેતો જૈની તહેં	,, ૪૮
૬૭	ભલે પધારયા નાસ્તિક જનજી.	મોતીરામ ૪૯
૬૮	દેવગુરૂસંગ કારણ મુનીવર.	પાશચંદ્રજી. ૫૧
૬૯	દુલહો નર ભવ ભવ ભમંતા	,, ૫૧
૭૦	જ્યાં લગી આતમા તત્ત્વ ચિન્યો નહી.	નરસિંહ ૫૩
૭૧	શાંતી પમાડે તેને સંત કલિયે,	,, ૫૩
૭૨	દુનીઆં ભુલે ભરમાધ.	,, ૫૩
૭૩	ત્યાગ ન ટકેરે વૈરાગવિના.	નિષ્કુલાનંદ ૫૪
૭૪	અંગમેખુ દાખોજ નિકાલો,	દાસઝવેર ૫૪

૭૫	શુન ખે શુનનિર્ગુન કો ખાતાં.	,,	૫૫
૭૬	ખામન મુદ્દાં પડપડ લુલા.	ખુદન	૫૫
૭૭	અદ્દલ ફકીરી કરેકાએ શુરાપુરા.	હાશમ	૬૫
૯૮	તું તીર્થમાં જ્યાં ત્યાં વિચરતો.	નનામી	૫૬
૭૯	જુલમન કજે ઇનસાનશેં,	,,	૫૭
૮૦	નાથ કેછે મુજને મનુસ્યો દુભાવે.	,,	૫૮
૮૧	માનવ મુજને માનવ જેવો બનાવે.	,,	૫૮
૮૨	સ્વારથી સખ હૈ સગાઇ.	સમયમુંદરજી.	૫૯
૮૩	મેંને મુજે ન જાનાજી.	અનવરમીયાં	૫૯
૮૪	સમજકર મગન હુવા મનમેં	,,	૬૦
૮૫	હમારા પંથ હે ન્યારાજી.	,,	૬૧
૮૬	જગતમેં જુક્તિ ફેલાઇ નિરંજન.	,,	૬૧
૮૭	તું આકર છુવા મેરે મનમે.	,,	૬૩
૮૮	ભેદ કોઇનેં ન પાયાજી.	,,	૬૪
૮૮	કાયા તારી સાથી વટલાણી.	,,	૬૪
૯૦	સાથી વટલાણી તારી કાયા.	,,	૬૫
૯૧	કાયા નગરનાં કોટમાં.	,,	૬૬
૯૨	માલક સખમેં તું હે.	,,	૬૭
૯૩	અંતર અપના ખોળેને	,,	૬૮
૯૪	ખોલતા નર કોનયા.	,,	૬૮
૯૫	હરીજન જ્ઞાન વિચારોરે.	,,	૭૦
૯૬	ગુરૂગમહાથમેં આચારે	,,	૭૧
૯૭	કોણુ ઘટડામાં ખોલે છે તારે ?	,,	૭૧
૯૮	જેને ખોળે છે તે આપતું છે.	,,	૭૨
૯૯	જીવતાલોનેજ ચેતી.	,,	૭૨
૧૦૦	કયું રેહના ગાફલ સમજ મન મેરારે.	,,	૭૩
૧૦૧	કલમા ભજા પદાચારે	,,	૭૩

૧૦૨ તીરમીઝગાં લગા દીતીયા.	„	૭૫
૧૦૩ એક બ્રહ્મઓર દિનીયા નાસ્તી.	„	૭૮
૧૦૪ પહેલાં તો શું ન સાંભલો.	„	૭૯
૧૦૫ તમે શું કરશો જઘ વનમાંરે.	દયાપ્રીતમ	૮૦
૧૦૬ એ મારગડા જુઆ	કબીર.	૮૧
૧૦૭ સતગુરુકા મરમ ન જાના.	„	૮૧
૧૦૮ દો જગદીશ કહાંસે આયે,	„	૮૧
૧૦૯ સંતો એસે બને ધોધીના.	„	૮૨
૧૧૦ રંગાએ જોગી કપડા દિલના રંગાએ.	„	૮૨
૧૧૧ આ જુગ ભેદાંકાકા ભેદ અલૈદા.	„	૮૩
૧૧૨ હિદુ બકરા માર, શક્તિકું ભોગ ધરત હૈં,	„	૮૩
૧૧૩ કોઈ કહે શિવલોકકું જઘયેં.	„	૮૪
૧૧૪ ભક્તિ સખ કોઈ કરે.	„	૮૪
૧૧૫ દયાવિન જોગ વૈરાગ જપ તપ કરે,	„	૮૫
૧૧૬ કરતુરી કુંડલ વસે.	„	૮૫
૧૧૭ સાચ બરોબર તપ નહી,	„	૮૬
૧૧૮ શંતોભાઈ માનુષતન બહોરાના.	„	૮૭
૧૧૯ આખકા નીપના હક દરગામેં.	„	૮૭
૧૧૯ ભુલા બે મુરખ નાદાના,	„	૮૭
૧૨૦ સંતકી ચાલ સંસારસેં બિન્ન હયે.	„	૮૮
૧૨૧ કહાંસે આયા કહાં જાએગા.	„	૮૮
૧૨૨ સંતોપાંડે નિપુણ કસાઈ.	„	૮૯
૧૨૩ પંડિત અપની અગની ખુજવો.	„	૮૯
૧૨૪ સંતો દોઉદિન હમ દિદા.	„	૮૯
૧૨૫ એસે રામ કહેકા હોઈ.	„	૯૦
૧૨૫ પંડિત પઠ પુરાનકા કીના.	„	૯૦
૧૨૬ મીયાજ દેખા અજબ તમાસા.	„	૯૧
૧૨૭ ભુલનાં ખુબ નજર દિલ દીજે.	„	૯૧

૧૨૮ જુડે જનપતિ આ બહુરે.	„	૯૧
૧૨૯ સંતો કાલ રચી જગ્યાથ.	„	૯૨
૧૩૦ દો દીન પરા વહંદા ભાષ.	„	૯૩
૧૩૧ કાશરાજહુર મુજે મોહન બતાવે.	„	૯૩
૧૩૨ કોઇ કહે શિવલોકકું જધયે.	„	૯૩
૧૩૩ ચાર વેદ છો શાસ્ત્ર અઢારા પુરાંન માંહી.	„	૯૩
૧૩૪ જિંને આપકું જોયા નહીં.	„	૯૪
૧૩૫ મેરા મન પક્ષી બયા.	„	૯૪
૧૩૬ માંસ આહારી માનવી.	„	૯૪
૧૩૭ મનજામાલતી હોશરે.	„	૯૮
૧૩૮ હરીહજરત દો એક હયે.	„	૯૮
૧૩૯ પાહન કેરી પુતલી.	„	૯૯
૧૪૦ નાસ્તિક નાસ્તિક સમ કહે.	„	૧૦૧
૧૪૧ સંતો માયા તજી ન જાય.	„	૧૦૧
૧૪૨ સંતો સંતવિલગ કય કીના,	„	૧૦૨
૧૪૩ ભાધરે મુસલમાન સાધદીન.	„	૧૦૨
૧૪૪ સંતો સમુજે કામત ન્યારા.	„	૧૦૩
૧૪૫ તન ધર સુખીઆ કોઇના દેખા.	„	૧૦૩

शाह. हंसराज भीमशी-कोटाय (६२५) ।

વિવિધ વિદ્વજ્ઞન વિરચિત
સુખોદક-પદસંગ્રહ.

(મંગળાચરણ-દોહરા છંદ.)

જગજીવન જગજનજનક, જગસોચન જગજીર !	
જગદુદ્ધારક જગપતિ, જયજય શ્રી હાવીર !	૧
શાસનનાયક સુંદર, જ્ઞાનદાન-દાતાર;	
સમદર્શી સુખદા સદા, ભવભયભંજનહાર.	૨
વંદી તુમ પદ વિનય સહ, યથામતી અનુસાર;	
ભજન સુખોદક સંગ્રહું, તજી પંથ-તકરાર.	૩
સંતશિષ્ય ઉપનામથી, જ્ઞાનચંદ્ર કૃત ગાય;	
પરિચય તેનો પ્રથમ હું, આપું આનંદ સાય.	૪

(અમારો નિશ્રય.)

સેયંબરોચ આસંબરોચ, બુદ્ધો અહવ અત્નો વા;	
સમભાવે ભવી અપ્પા, લહધ મુખ્ખં ન સંદેહો !	૫

(લીંબડી સંઘાડાવાળા જ્ઞાનચંદ્રજી કૃત પદો.)

જેયું મેં જાગીરે, ધમાધમ ધરમતણી લાગીજી.

કોઇ કહે રામાનંદી કોઇ કહે મહાનંદી; ને કોઇ કહે સહેજનંદી સાચા;
કોઇ કહે કપીરપંથી કપ્પલજ કરવા, કેડા બધા કાચારે. ધમા-૧

કોઇ કહે શંકરનું સમરણ કરિયે, ને ખલકમાં અવર તો ખોટા;
તુંખીવાળા તો કહે અમે નક્કી તારશું, અવરમાં ગરબડગોટા. ધમા-૨

કોઇ કહે બહાને પ્રભુજી પ્રમાણીએ તે, વિશ્નુવિશ્વપતિ વાલા;
ઐઠ કહે તીરથ તારશે તમોનેરે, સિદને ઠગાઓ તમે ઠાલા. ધમા-૩

કોઇ કહે રામને હૃદયજ રાખીએ ને, ગુણીઅલ યધ નામ એનું ગણીએ;
કોઇ કહે મારગીમાં મનડાં મારજો, કોઇ ભગતીપંથ બણીએરે. ધમા-૪

કોઇ કહે મુગતીફાજ તમોને મુકાવશેરે, કોઇ કહે બૌદ્ધ પંથ પ્યારોરે;
ઇશુને કોઇ કહે ઇશ્વર માનીએ, સઘળાથી એ ધરમ સારો. ધમા-૫

કોઇ કહે નવાં નવાં મંડલ મોટારે, કોઇ કહે સમાજમાં દીશે સુધારે;
જુના ધરમ જુઠારાનો, એ વિના હવે નથી આરો. ધમા-૬

ભૂત પિશાચમાં કેઇ બરમાણા ને, કોઇ કહે કાળી સાઈ કરશે;
માતા મેલડી ને અંબાબવાની, બળવાન બહુચરાજી મળશે. ધમા-૭

કોઇ કહે આગાખાન ને ઉત્તમ જાણવા ને, કોઇ કહે મુઘાંજી છે મોટા;
કોઇ કહે પૈગંબર પરમ પ્રમાણીએ, જગતમાં એના નથી જોટા. ધમા-૮

કોઇ કહે નિત્ય મોજમજ ઉડાવવીરે, ૪૬૩ બની સદા ૪૨વું;
શિવ જીવ કોઇ જડે નહીં તો, માથું ફૂટી સિદ મરવું. ધમા-૯

કોઇ કહે જૈન-પંથ જયકર જાણવો, કોઇ વેદાંતને વરશેરે;
જ્ઞાન શીઆળ સમ કજીયામારે, કોણ ખૂડે અને કોણ તરશે. ધમા-૧૦

સમજે તેને સુખે સમજશેરે, અણસમજી તો અતિ અકળાશે;
સંતશિષ્ય કહે સરળ થવાથી, સાચું ૩૫ સમજશે. ધમા-૧૧

જે નગરીમાં ન્યાય મળે નહીં, તે નગરીમાં રે'વું શું ?

કહેલ વચનો કાન ધરે નહીં, તેવા આગળ કે'વું શું ? ૧

અકરૂં કાઢતાં જાંટ ગરે તે, જાડામાં જતરવું શું ?

કદર નહી ત્યાં કામ તજી દઈ, ફેકટનું ત્યાં ફરવું શું ? ૨

જૂદો જીવ જણાય છતાં ત્યાં, જોર કરી જકડાવું શું ?

પાપતણો જિહાં પાર ન આવે, પ્રેમે તિહાં પકડાવું શું ? ૩

પળપળમાં પલટાએ વિચારો, તે ઘટથી ઘસડાવું શું ?

તત્ત્વ જિહાં તલભાર જડે નહીં, તે પથમાં અથડાવું શું ? ૪

સરખા સમજે ગોળ ખોળ એ, મૂરખ સાથે મળવું શું ?

સંતશિષ્ય કહે નગુરા નરથી, હેત ધરીને હળવું શું ? ૫

અન્નણ્યાને કેમ ઉગરવુંરે, તાર વિના ક્યાંથી તરવું ?

વૈદ્ય કરાવ્યું વૈદ જાણિને, ઓપડ ખાધું અપાર;

ઓપડથી આરોગ્યતા નાવે, રોગ ઘટે ન લગાર.

અન્નણ્યા. ૧

વિશ્વાસે વિનાસ કરાવે, ખાએ અન્નણ્યો માર;

ભોમીઓ મારગ જ્યારે ભુલાવે, પંથ પામે કિમ પાર.

અન્નણ્યા. ૨

પાર જવાને પકડી બેઠા, વહાણે ધરી વિશ્વાસ;

દરીઆ મધ્યે ડુબવી મારે, પૂરો રચીને પાસ.

અન્નણ્યા. ૩

ગલથુથીમાં જનની જ્યારે, ઝાલીને આપે ઝેર;

ઉગરવું કિહાં એ ખાળકને, કરી દે કાળો કેર.

અન્નણ્યા. ૪

ઠંડકે જીપર દેખી ઠગાયા, વૈરાગીના વેશ;

વિષમ બુદ્ધિવંત બનાવ્યા, આપી જાંધો ઉપદેશ.

અન્નણ્યા. ૫

ત્રિવિધેત્રિવિધે પાપ સમાવા, પામવા ભવનો પાર;

સંત સમા જોઈ શરણું લીધું, ખૂબજ થયા ખુવાર.

અન્નણ્યા. ૬

તાળાં ઘટનાં તોડવા માટે, ઉખેડવા અજ્ઞાન;

ગુરૂ બિચારે ગોત્યા ત્યારે, ગાંઠનું ખોયું જ્ઞાન.

અન્નણ્યા. ૭

છુટયા વિના કેમ છોડાવે, બોધ શું દે બગડેલ;
સન્માર્ગે તે કદિય ન સંચરે, જે હોયે વડેલ.

અન્નપૂયા. ૮

સંતશિષ્ય કહે સમજણ વિના, સુધરી કેમ શકાય ?

ભુંડી બુદ્ધિવાળા ભેખ મળે ત્યાં, ઉગરવાનો શો ઉપાય ? !

અન્નપૂયા. ૯

લાલ્ય ધરોધર લાગી, મારા સંતો, લાલ્ય ધરોધર લાગીજી.

ધધિણ વધીઆં અવગુણરૂપી, ગુણની ધટી અહાકી;

આશા તૃણા આગ વધી બહુ, મરણ લહે મુખ માગી. મારા સંતો. ૧

સાર સાર જે સાધનવાળા, દુરબળ થયા દુરાગીજી;

સમજી ને અણસમજી બળીઆ, સુખથી બળે સરાગીજી. મારા સંતો. ૨

જોગી ભોગી જલતા દીઠા, જોયું ઘટમાં જગીજી;

સરવ દેશમાં સરખી લાગી, ભયેં જવું કિહાં ભાગીજી. મારા સંતો. ૩

વૈર ઝેરની ઝાળ નીકળી, વિમુખ થયા વૈરાગીજી;

પ્રપંચરૂપી પવને તપીઆ, તપસી ને બહુ ત્યાગીજી. મારા સંતો. ૪

ધર્મ્યારૂપી ધુત્રગોટમાં, અગણિત થયા અભાગીજી;

હાયવૌયની હોળી હરદમ, દુખઠર દિલમાં લાગીજી. મારા સંતો. ૫

રાગ દ્વેષની છૂટી રમતો, ગેખી ગોળીઓ વાગી;

સંતશિષ્ય કોઇ મુનિવર સાચા, દીઝે ભીડને ભાંગીજી. મારા સંતો. ૬

જ્યાં લગી આત્મ નિજ સ્વરૂપ સમજ્યો નથી, ત્યાં લગી ધાણીના બળદ જેવું;

ધાણીના બળદનો પંથ ઘટતો નથી, સાધન ત્યાં લગી સરવ તેવું. ૧

શું થયું મસ્તકે મુંડ કરવા થકી, શું થયું મુહપતિ મુખ સ્વિકારે;

શું થયું શાસ્ત્રના શ્રવણ કરવા થકી, શું થયું સંતનો વેશ ધારે. ૨

શું થયું ધન ધરા ધામને છોડવે, શું થયું ધરધરે ભીખ માગે;

અકૂમ છટૂ આંખિલ ક્યેં શું થયું, શું થયું તનતણું સૌખ્ય ત્યાગે. ૩

શું થયું માત્ર પૃથ્વીપરે પોઢવે, શું થયું સ્નાન શણગાર તજવે;

શું થયું ટાઢ તડકા અતી ભોગવે, ભાન વિણ ભગત થઇ ભક્તિભજવે. ૪

- શું થયું વસ્ત્ર ધોળાં જ ધારણ કરે, શું થયું પગરખાં પગ ન ધાલે;
શું થયું રજહરણે પુંજ પગ મૂકવે, શું થયું ચતુરની ચાલ ચાલે. ૫
- માસ પર માસ ઉપવાસથી શું થયું, શું થયું સરવ સંસાર છોડે;
મુંજ મસ્તકતણા લોચથી શું થયું, શું થયું પરતણાં માન મોડે. ૬
- વિદ્વતા કાજ વ્યાકરણ ભણ્યે શું થયું, શું થયું વડીવડી વાત કરવે;
શાસ્ત્રના સરવ અબ્યાસથી શું થયું, શું થયું સંતનો ડોળ ધરવે. ૭
- ભ પકેથી ભાપણો ભાખવે શું થયું, શું થયું ઉપરથી ટેવ ટાળે;
ભવિક ભદ્રિક ભમાવવે શું થયું, શું થયું પરતણાં મન પલાળે. ૮
- શું થયું લિપિતણો લક્ષ લીધા યકી, શું થયું આખર ધન્ય જન્મે;
શું થયું રંગ ને રાગ જાણ્યા યકી, શું થયું સરવ થળ માન પામે. ૯
- શું થયું તીર્થે જઈ સ્નાન કરવા યકી, શું થયું વેદનાં વાક્ય ખોલે;
ઠાઠથી પાઠ પૂજન કર્યે શું થયું, શું થયું ભાન વિણ ભલુત ચોળે. ૧૦
- કંઠી ને તિલક તણખી કંઠી યકી શું થયું, શું થયું ધ્યાન અહંકાર ધરવે;
વાસના વસી રહી તો પછી શું થયું, ફરી યઈ જગતનું ચક્ર ફરવે. ૧૧
- વન વિષે વાસ વસવા યકી શું થયું, શું થયું સરવના ગુરૂ થપાવે;
વાદવિવાદ ચરચા કર્યે શું થયું, શું થયું મહા ઋદ્ધિ સુપદ પાવે. ૧૨
- સુમતી વિણ સામાયક કર્યે શું થયું, શું થયું નિત્ય પ્રતિક્રમણ કીધે;
જાણીઆ નહી જગદીશ તો શું થયું, નિત નિત પ્રભુતણું નામ લીધે. ૧૩
- ઉપરના સરવ આચાર જે વરણુવ્યા, સરવ ઉત્તમ ખરા જે તપાસે;
સમ્યગ્રેણી યકી સરવ અમૃત સમાં, વિષમગ્રેણી યકી વિષજ થાશે. ૧૪
- સ્વરૂપ નિજ સમજશે સરલ અંતર થશે, રાગ ને દ્વેષનો રંગ જાશે;
સંતનો શિષ્ય તે સકલ કારજ કરી, પરમઆનંદનું સ્થાન પાશે. ૧૫

અમરતનું મોજન કરો અજગું, વિષ મળેલું ખાવું શું ?

જેનું મન જુઠાથી જડીકે, તેની સાથે જાવું શું ? ૧

જ્ઞાનરૂપગંગા કરી અજગી, અવર નદીમાં નાહવું શું ?

પરમેશ્વરનાં રસિક પદો વિણ, અવરતાણું ગીત ગાવું શું ? ૨

મળ્યો જનમ આ માનવનો તો, મૂઠ પણે મરડાવું શું ?

સદ્ગુરૂ વચનામૃતરસ છોડી, ખાળવિશે ખરડાવું શું ? ૩

સાર નહી લવલેશ યાર ત્યાં, ભ્રમિત થઈ ભરમાવું શું ?

પાઠ ભજવવો દાઠં થકી તો, શાળા થઈ શરમાવું શું ? ૪

શીત તજી તરવરની છાયા, તડકામાંહિં તપાવું શું ?

દયાધરમને તજી ખલકમાં, ખોટું દ્રવ્ય કમાવું શું ? ૫

સરળ પંથ છોડીને અવળા, પંથવિષે અથડાવું શું ?

સુખનાં સાધન સરવ મળ્યા પછી, અન્નણુ થઈ અકડાવું શું ? ૬

પ્રયત્ન બની પરતંત્ર પાપના, પાસવિષે પકડાવું શું ?

સંતશિષ્ય કહે સાર વગરના, સોદામાં સપડાવું શું ? ૭

ગળ્યું ન અંતર ગાવાથી તો, ગળાસવાદે ગાવું શું ?

ઓષધની કીમત નવિ જાણે, તેને ઓષધ પાવું શું ? ૧

ફોકટ ફરે ફજોત હેતથી, તેને માલ બતાવું શું ?

વરે ન જિહાં વૈપાર વિષે ત્યાં, ગાંઠનો વખત ગમાવું શું ? ૨

ખરી ક્ષુધા અંતરમાં નહીં તો, ખ્યાલ કરી ખવરાવું શું ?

વિણુસે કણ વાવેલા એવા, ઉખર સ્થળમાં વાવું શું ? ૩

સદ્ઉપદેશથી નવિ સુધર્યો તો, શંખ કને સંભળાવું શું ?

સમન્તુ સમઝ્યા હશે અવરને, સંતશિષ્ય સમજાવું શું ? ૪

તજ અંતરની અવળાઈ, સુધરે થઈ કરી સવળાઈ.

નથી પકડતું કોઈ પરાણે, કેમ રહ્યો પકડાઈ;

જાણુ છતાં આ જગતગ્ગળમાં, કેમ રહ્યો જકડાઈ. તજ૦ ૧

ધૂવડ સમ થઈ અંધ પ્રદેશી, ઘરમાં રહ્યો ઘલાઈ;

અતિ સુંદર થઈ અવર છતાં શું, જધડે રહ્યો ઝળાઈ. તજ૦ ૨

ભ્રમિતપણાથી ભવઅટવીમાં, ભજવી બહુ ભવાઈ;

દેખ જ્ઞાન દરશકથી દિગ્ગમાં, પ્રયત્ન જાળ પથરાઈ. તજ૦ ૩

જીવન જય કરવા જીગતીથી, મુદી પાજ જડાઇ;
ખોટા ખ્યાલ ખશેડ હવેશું, ભેખડ રહ્યો ભરાઇ. તજ ૦ ૪
તજ જરૂરી કામ મશતનું, મતિ વિણ ગયો મરાઇ;
સંતશિષ્ય થઇ સરલ સ્વભાવી, ભૂલ સુધાર તું ભાઇ તજ ૦ ૫

દેખી રૂપે નવી રાચીએ, તેના ગુણની તે કરીએ તપાસ;
દેખાવે નવી રૂખીએ, તેનો સમજીને કરીએ સંગ, લગાડીએ રંગ. દેખાવે
પુંજ પુંજ પગલાં ભરેરે, બોલે મધુરા બોલ;
છળકપટ કરી છેતરે તેનો, તત્વથી કરીએ તોલ. દેખાવે ૧
કાળા ઘોળા ને કાખરાં, વેષથી નથીરે વિશેષ;
અંતર નથી જેનાં ઉજળાં, તેની લાલચ કરીએ ન લેશ. દેખાવે ૨
શાંતિ નથી જેના શ્વાસમાં, શુદ્ધ પ્રેમ નથી જેની પાસ;
કોમળ નથી જેનું કાળજી, ત્યાંથી વેગળો કરીએ તેનો વાસ. દેખાવે ૩
નિર્મળતા નથી નયનમાં, વિમળ નથી રૂડાં વેણ;
પરમારથ નથી જેના પિંડમાં, કદી સુણીએ નહી તેનાં કેળ. દેખાવે ૪
આપે અમૃત કહી કહી પણરે, વાપરે જે નિત્ય વિષ;
એવા માયાવીના મુખમાં, સુખકરનારી ન હોએ શીખ. દેખાવે ૫
વાડો પોતાનો વધારવારે, રસાવીએ રચી ફંદ;
પડદો પાથરે પ્રપંચનારે, તેમાં સમજે ક્યાંથી મતિમંદ. દેખાવે ૬
ભુલવણીએ ભમાવીનેરે, પાડે ભોળાને પાસ;
જિંદગી નાખે જોખમેરે, એની બચવા તણી નહી આશ. દેખાવે ૭
સાધુ સંન્યાસી શ્રાવક થયારે, અજ્ઞાને વાર અનંત;
મનનો મેલ મિટયો નહી એથી, આવ્યો નહીં ભવ-અંત. દેખાવે ૮
સંતશિષ્ય સમદ્રષ્ટીએ, વિચારી કરજે વિશ્વાસ;
પતંગ પેડે પડીએ નહીરે જેથી, આગળ ન થાયે ઉદાસ. દેખાવે ૯

નિશિદિન રટન કરત મુખ-રામ, રામ નામ મુખસેં નિત ખોલત;
 કરત ન ઇચ્છુ વિષ કામ. નિશિદિન રટન કરત મુખ-રામ. નિશિં ૧
 માલા તિલક ધરત કર કંઠે, નાંચ કો ધરત નામ;
 દીન જનોપર દગલ જમાકેં, હક તજ કરત હરામ. નિશિં ૨
 ભેદ ન પાયો ભગવા ધરકેં, ભટકત હામ કુહામ;
 સંતશિષ્ય કહે શુદ્ધ અંતર બિન, પાવે કાંસે વર ધામ. નિશિં ૩

મહા મસ્તાન છે માયા, હુગ્યા એમાં બહુ ડાહ્યા;
 મહાજન એ વિષે મોહ્યા, પછીથી રાંક સમ રોયા. ૧
 જગત છોડી થયા જોગી, ભુલાવીને કર્યા ભોગી;
 લગન માયા વિષે લાગી, કદી જોયું નહીં જાગી. ૨
 બલા વૈરાગ્યને બાપે, છતાં મન મોહમાં રાપે;
 દયામય વાતને દાપે, જીવનને જોખમે નાપે. ૩
 ખલકમાં બહુ થયા ખોટા, પડયા ત્યાગીતણા ત્રોટા;
 ગુરૂ થઈ વાળવા ગોટા, મહીપર આ જીલમ મોટા. ૪
 છતાં વર સાધનો છોડી, મતી જંજાળમાં જોડી;
 નીતિના તંતુઓ ત્રોડી, હુઆવી હાથથી હોડી. ૫
 જરૂરની વાત નવિ જાણી, ગયા બહુ તંતથી ત્રાણી;
 વદે સંતશિષ્ય આ વાણી, પ્રમાદી થઈ પડયા પ્રાણી. ૬

સમદષ્ટીથી સરખું લાગે, વિષમપણાથી વિષમ વરતાય;
 જેવી દષ્ટી તેવું દરેક દેખાય. (આંકણી)
 પ્રીતિ અવગુણ એક ન પેખે, લાયકતા દેખે નવ લેખે;
 દ્રષ્ટી આકારે સદાય દેખે, મરજી પ્રમાણે મનાય. જેવી. ૧
 જેવો રંગ નજરમાં આણે, પેખાએ વસ્તુ તેજ પ્રમાણે;
 જગત સરવે એમજ જાણે, એવા ઘટમાં ઘાટ ઘડાય. જેવી. ૨

સામાને જુદું સમજાવે, ખોટું સાચામાંહે ખપાવે;

ડા'પણને એ દષ્ટી દખાવે, બુદ્ધી પણ એથી બદલાય.

જેવી. ૩

પવિત્રને અપવિત્ર ગણાવે, અપવિત્રોને પવિત્ર જણાવે;

અવળું સવળું કરી અથડાવે, સમજાવ્યે ન કદી સમજાય. જેવી. ૪

જેવે દ્રષ્ટી કરીને જેવી, રચના સધળી લાગે તેવી;

લક્ષે વાત બરાબર લેવી, સંતશિષ્ય કહે તો સુખ થાય. જેવી. ૫

(મોક્ષના ઇજારા વિષે ધમાલ.)

આવો ભક્તજન આવો, જુદામાં સિદ્ધ જકડાવો; (આંકણી.)

મુક્તીતણો મારગ અમ પાસે, જુદે સ્થળ સિદ્ધ જાવો;

અવર બધા છોડીને અહિંયાં, આવો કાં અકળાવો;

સાચે નવ શરમાવો.

આવો. ૧

તન મન ધન અરપણ કરી અમને, ભગતી ખેલ ભજાવો;

સાંસારિક સુખ સ્વપન ગણીને, ધ્યાન ધરમનું ધ્યાવો;

અન્ય ન ચિતમાં લાવો.

આવો. ૨

કંઠે બાંધો કંઠી અમારી, આ મંદિર નિત આવો;

ભક્ત થઇને ભજન કરો તમે, ભુલ્યે સિદ્ધ ભરમાવો;

કાં ધન માલ ધુખાવો.

આવો. ૩

મતલબીઆ એ સરવ મતો છે, ખોટું શું કારણ ખાવો;

રખડાવી દેશે કોઇ રાગે, પછી યાશે પસ્તાવો;

માટે મન્ન લગાવો.

આવો. ૪

એક કહે તમે આ પ્રભુજીની, પૂજા પાઠ ભણાવો;

ખોટામાંહે ખુવાર બનીને, કાં દુખ નીચે દખાવો;

મન અમ સાચે મિલાવો.

આવો. ૫

જુનો પંથ અમારો જાણી, મનને આમાં મનાવો;

શિષ્ય બનો તમે સ્નેહપણાથી, ગુરૂસમજી ગુણ ગાવો;

સુગલ સત્ય બજાવો.

આવો. ૬

દરશન તો દશ વાર કરીને, ભારે ભોગ ધરાવો;
કિરતન કરીએ કાનજી કેરાં, રાસમંડળ રચાવો;

સંકટ બધાનાં સમાવો.

આવો. ૭

એક કહે તીરથ કરી તનને, નિરમળ જળે નવરાવો;
કરી કરીને કાળ નકામો, ગુણીઅલ થઇ કાં ગુમાવો;
સિદ્ધિ ક્યમ ન મિલાવો.

આવો. ૮

એક કહે નાહવું નવ ધોવું, અન્ય કહે નિત નાહવો;
એક કહે નિત ગાવું બજાવું, મોટી ધુન્ય મચાવો;
લાયક થઇ કાં લગવો.

આવો. ૯

કોઇ કહે કિરીઆ ખૂબ કરવી, ભક્તી કહે કોઇ ભાવો;
કોઇ કહે તપથીજ તરાએ, તનને ખૂબ તપાવો;
ખમી દુખ કરમ ખપાવો.

આવો. ૧૦

એક કહે પરલોક નથી નહી, આનંદ નિત્ય ઉડાવો;
ખાલી સિદ ખુવાર બનીને, પાસમાંહે પકડાવો;
મોજ કરો ન મરાઓ.

આવો. ૧૧

એમ અનેક રથજે અવનીમાં, જુદા જણાય જમાવો;
આપ આપની તાણે એવા, તંતમાં નહિં તણાઓ;
અહિં તહિં નહીં અથડાઓ.

આવો. ૧૨

રાગદષ્ટિથી અંધ બનીને, કૂપમાં ના ઝિંપલાવો;
સમદષ્ટી વિણ સર્વ નકામાં, મન વૈરાગ્ય વસાવો;
પ્રથમ વિનય-ખીજ વાવો.

આવો. ૧૩

જ્ઞાનવિના જગડાની જળે, ફોફટ નહિ ફસાઓ;
સંતશિષ્ય સદ્વિદ્યા પ્રગટિએ, ભાઇ નથી એ ભુલાવો;
દયાએ દરદનો દુખાવો.

આવો. ૧૪

હુનીઆમાં બધા ડાહ્યારે, મને તો આવડે છે બધુરે;

કાયબા કાયબી દમે ભજનમાં, દનીઆમાં સરવે ડાહ્યારે. આંકણી. ૧

આગળ અકલને ધરનાર, કથની મોટી મોટી કરનાર;

પણ તે પ્રમાણે ન વહેનાર, શું જડે એથી સાર.

દુનીયાં. ૨

અકલમાં નહીં કોઈ અધૂરા, લાયક સરવે લોક;

પદશામાંહે કોઈ ન પૂરા, સધળાને એ શોક;

પાડે પદસાની સૌ પોક.

દુનીયાં. ૩

આવડે બધું અમને એવું, મનમાં સહુને માન;

જોળી મારી શોધી બુદ્ધિ, સહુને એ સૈતાન;

ગુણ વિના ગુલતાન.

દુનીયાં. ૪

મૂરખતા પણ મનમાં એવું, મારીએ અમે મોજ;

ભણ્યા તે ઘણા બીખ માગે છે, રડે રોગી થઈ રોજ;

જોળી કરજો તેની જોજ.

દુનીયાં. ૫

બુદ્ધિવાળા બોલક ડાહ્યા, સમજી અમે સુજાણ;

અંતરમાંહે સરવે સમજે, અમથી સહુ અજાણ;

ખરા ડા'પણ કેરી ખાણ.

દુનીયાં. ૬

ફરવી મારી વાત ફરે નહીં, સાચી વાત સદાય;

સંતશિષ્ય કહે સમજી એવા, ગુણ પોતાના ગાય;

તેથી સુખ નવ થાય.

દુનીયાં. ૭

(દુહા.)

સરખું સમ-દ્રષ્ટી થકી, વિષમે વિષમ વરતાય;

દ્રષ્ટી કેરા દોષથી, સાચે જીક જણાય.

૧

(ચોપાઈ.)

ત્રેમે અવગુણ નવિ પેખાય, દ્વેષે લાયકતા ન લખાય;

જેવી દ્રષ્ટી તેવું દેખાય, મરજી પ્રમાણે સત્ય મનાય.

૨

દ્રષ્ટી ડા'પણ માત્ર દબાવે, અનીતિ નીતિમય નિરખાવે;

બણતરમાં તે ભૂત ભરાવે, મિત્ર દુશ્મન સમજી મરાવે.

૩

જાળ ને ખાંડ ગણી ખવરાવે, વિષને અમૃત ગણી પિવરાવે;	
સાચું જીઠું ભયું સમજાવે, ખોટું સાચું હિસાબે ખપાવે.	૪
જોવે દૃષ્ટી કરીને જોવી, અવની એહને ભાસે એવી;	
લક્ષે વાત ખરાબર લેવી, જીઠું ભાસે તો પાછી દેવી.	૫
સવળું અવળું ગણી અથડાવે, પાપપુન્યમાં પુન્ય બતાવે;	
તારે દ્રષ્ટી દ્રષ્ટી હુઆવે, સંતશિષ્ય આ એમ જણાવે.	૬

ગણીઓ અંથ અનેક, ભણીઓ પણ ભણતર ઘણું;	
વિસરિ ગયો વિવેક, મે'નત બધી માથે પડી.	૧
સારો સમજી સુત, પૈસો ખરચી પઢાવીઓ;	
કરમે જાગ્યો કપૂત,	મે'નત. ૨
સમજાવી સહુ સાર, વિદ્યા સંગ વરાવીઓ;	
ઉપજ્યો કુળ-અંગાર,	મે'નત. ૩
વાંચ્યા ચારે વેદ, કંઠે કીધા કોડથી;	
ભણ્યો ન તેના ભેદ,	મે'નત. ૪
અંતરમાં ધરી આશ, તપથી શરીર તપાવીઉં;	
કુંચી તણી કચાસ,	મે'નત. ૫
સમજીને સતસંગ, વશીઆ તેના વાસમાં;	
પડ્યો ભજનમાં ભંગ,	મે'નત. ૬
તારી કરશે તીર, સમજીને શરણે ગયા;	
નાંખ્યા ઊંડે નીર,	મે'નત. ૭
આપ્યો બહુ ઉપદેશ, પાત્ર સમજીને પ્રેમથી;	
લાગ્યો નહીં લવલેશ,	મે'નત. ૮
ઉત્તમ નર અવતાર, ઉત્તમ બનવા આવીઓ;	
ખોટું થયો ખુવાર,	મે'નત. ૯

(શ્રીયુત બુદ્ધિસાગર સૂરિજી કૃત.)

- મમતામાંહે દુનીઆં ખુંચી, મત પોતાનો તાણે છે;
મનમાન્યું તે સાચું બાકી, -જુદું મનમાં આણે છે. ૧
- નિરપક્ષી દુનિઆમાં વિરલા, પક્ષાપક્ષી મચી રહી;
સહુ પોતાનો પક્ષજ તાણે, હઠ કદાચહ ગહગહી. ૨
- દેશ કુળ જાતિની મમતા, જ્ઞાતિની મમતા મોટી;
બળ તપ રૂપ અને ધન કેરી, મમતાની માયા ખોટી. ૩
- મમતાથી સમતા નહી પ્રગટે, મમતા દુઃખ વધારે છે;
મમતાથી સાચું નહીં સૂઝે, સમજી સત્ય વિચારે છે. ૪
- ભવનું કારણ મમતા મોટી, મમતા ભવદુઃખની ઘાણી;
મમતા હેતુ દુઃસ્મન બહુ છે, મમતા જનમમરણ ખાણી. ૫
- મમતા મોહઅરિની ખેટી, મહા ડાકીણી દુઃખકારી;
મમતાનું અંધારું મોટું, સમજે મનમાં નરનારી. ૬
- આધિ ઉપાધિ વ્યાધિ મમતા, પુત્ર પુત્રી જનની બાપા;
તનમાં મમતા ધનમાં મમતા, મમતાનાં જ્યાં ત્યાં છાપા. ૭
- કુગુર કુધર્મ કુદેવ મમતા, વંશપરંપરાની મમતા;
મમતામાં બુડેલી દુનીયાં, મમતાને ત્યાગે સમતા. ૮
- યુદ્ધ ભયંકર મમતા જોગે, મમતાનો મોટો દરીઓ;
એમાં સર્વે દુખ્યા પણ કોઇ, એમાંથી નવ ઉગરિયો. ૯
- આશાતૃષ્ણા મમતા ત્યાગી, સમતાથી સંતો જાગે;
બુદ્ધિસાગર જ્ઞાન-દિવાકર, પ્રગટે મનહું વૈરાગે. ૧૧

-
- મંચો સહુનું સાંરે, કર્ણાના કરનારા;
સાં છે સહુને પ્યાંરે, દયા દિલ ધરનારા. મંચો.
- કર્મધીન દોષી છે દુનીઆં, ખેલે માયા-ખેલ;
મોહમદિરા દોષે ખુરા, દોષ ન જીએ સમજેલ;
દોષીના દોષ ટાળોરે સકલ જીવ દિલ પ્યારા. મંચો. ૧

કોઇ ન શત્રુ જીવો જાણો, નિમિત્ત કારણ હોય;
 કુખ સુખ કારણ કરમ ખરૂં છે, જ્ઞાન થકી અવલોય;

દોષી દ્રષ્ટી ટાળોરે સત્યને સમજનારા.

ધૃષ્ટો. ૨

જેવું દિલમાં તેવું પામો, ગુણ અવગુણની દ્રષ્ટિ;

દોષદ્રષ્ટિથી દોષી થાશે, ગુણદ્રષ્ટી ગુણસૃષ્ટિ;

માતાની દ્રષ્ટિ રાખોરે ભવોદધિ તરનારા.

ધૃષ્ટો. ૩

દોષીના દોષોની સામે, કદી ન દેખો ભવ્ય;

પરગુણ પરમાણુ પર્વતસમ, ગણજ્ઞે એ કર્તાવ્ય;

ધન્ય તેહ ડાહ્યારે નિંદા થકી ડરનારા.

ધૃષ્ટો. ૪

ભાવ કર્ણાજલથી આતમ, કરજ્ઞે નિરમલ દિલ;

પરનું સાં મનમાં પ્યાડું, એ ઉત્તમજન શીલ;

શુદ્ધિસાગર ભાવેરે પરમ સુખ વરનારા.

ધૃષ્ટો. ૫

ધરમભેદમાં ખેદ ઘણો છે વિના વિચારીરે,

ધરમભેદમાં ધસી પડ્યા કેઇ કર્મ વધારે,

દયા ધરમથી દૂર રહીને પક્ષજ તાણે,

અનેકાંતનય વસ્તુ વિચારે સત્યજ જાણે,

મારું તારું કરી ઘણાજન કલેશ કુળઆ બહુ કરે,

કુયુક્તીથી નિજપક્ષ તાણી હઠ કદાચહ મન ધરે.

૧

સત્તા તર્કની શક્તિ વિશેષે પક્ષ સખળ છે,

સત્તા તર્કની શક્તિ અભાવે પક્ષ અખળ છે,

ઉદય જેહનો તે જન કાવે પક્ષ વધારે,

જળતરંગો પેઠેકોઇ ન કાર્ય સુધારે,

જન્મ્યા ત્યારે કંઇ નહીં ને ભણ્યા ગણ્યાથી મત પડ્યા,

જ્ઞાનનો નહીં દોષ તેમાં તે મોહ જોગે લડથડ્યા.

૨

જે જે પાસે જઇ પુછો તે કહે નિજ સાચું,

બાકીનું સહુ જુઠું બતાવે છે બહુ કાચું.

આપ આપનો પક્ષ વધારે મતરંગાણા,
 તર્કશક્તિઅનુસાર કરે છે તાણુંતાણા,
 હઠ કદાચહ પોષવાને અન્ય દોષો જિયરે,
 ભાષાનો બહુ ડોળ રાખે કોઈક સાચું અનુસરે. ૩

બાહ્યક્રિયાના જન અનેકો નજર પડે છે,
 કરીને તાણુંતાણુ અન્યને બહુ કનડે છે,
 સાધન જોગો બાધક રૂપે કરતા પ્રાણી,
 આત્મ ધર્મની વાત હૃદયમાં ક્ષેષ ન આણી,
 હેય વાતો આદરેછે ઉપાદેયને ત્યાગતા,
 અનુભવામૃત પરિહરીને મોહભીક્ષા માગતા. ૪

એક એકનો પક્ષ ઉઠાપે મનમાં માચે,
 ધામધુમમાં ધસી પડીને મન બહુ નાચે,
 અનેકાંતનયપક્ષ વિચાર્યા આ વિણ સહુ ઝૂલ્યા,
 સમતા રાખ્યા વિના જગતમાં સહુ જન રૂલ્યા,
 સાપેક્ષદ્રષ્ટિ મન રહે તો પક્ષપાત હણાય છે,
 બુદ્ધિસાગર નય અપેક્ષા સમન્વિત સમગ્રય છે. ૫

અજ્ઞાની અધડાણારે, સત્ય નવિ સમજી શકે;
 પોતાની હઠ પકડીરે, મનમાને તેવું બકે. અજ્ઞાની. ૧

સત્ય ન શોધ્યું અંતર નયણે, જડમાં માને ધર્મ;
 ધર્મમર્મનો ખ્યાલ કરે નહીં, બાંધે ઉલટાં કર્મ;
 અંધારું અજવાળેરે કહો કેમ ટકી શકે ? અજ્ઞાની. ૨

જનડીઆ જેમ વર વિના તેમ, જ્ઞાની વિના મ્રંથ;
 નાક વિના જિમ મુખ ન શોભે, અનુભવી વિણ તેમ પંથ,
 છીપ રૂપા જેવીરે આગેથી જોતાં ચકચકે. અજ્ઞાની. ૩

આપમતિ ત્યાં યુક્તિ ખેંચી, મતની તાણાતાણુ;

કરતાં કર્મ વધારે લોકો, સાત નયોના અન્નણુ;
જ્ઞાનીની આગળ આવીરે કહો કેમ કરી ટકે.

અજ્ઞાની. ૪

ભુલ્યો કે'તાં ભુલ ન ભાંગે, પ્રગટે જો ધટ જ્ઞાન;
ત્યારે ભ્રમણા બ્રાંતી ભાંગે, આવે આતમસાન;
બુદ્ધિસાગર બોધેરે અંતર સૂરજ ઝગમગે.

અજ્ઞાની. ૫

સદા સુખકારી પ્યારીરે, સમતા ગુણ ભંડાર;

જ્ઞાનદશા શલ જાણિએરે, તપ જપ લેખે માન;

સમતા વિણ સાધુપણુંરે, કાશકુસમ ઉપમાન.

સદા. ૧

વેદ પઢો આગમ પઢોરે, ગીતા પઢો કુરાન;

સમતા વિણ શોભે નહીરે, સમજો ચતુરસુન્નણુ.

સદા. ૨

નિશ્ચય સાધન આત્મનુંરે, સમતા જોગ વખાણુ;

અધ્યાતમ જોગી ચવારે, સમતા પ્રસર્ય પ્રમાણુ.

સદા. ૩

સમતા વિણ સ્થિરતા નહીરે, સ્થિરતા લીનતા કાજ;

સમતા દુખહરણી સદારે, સમતા ગુણ-શિરતાજ.

સદા. ૪

પરપરણુતિ ત્યાગી મુનિને, સમતામાં લયલીન;

નરપતિ સુરપતિ સાહેબારે, તસ આગળ છે દીન.

સદા. ૫

રાચી નિજપદ ધ્યાનથીરે, સેવો સમતા સાર;

બુદ્ધિસાગર પીજીએરે, સમતામૃત ગુણકાર.

સદા. ૬

દષ્ટિરાગે મુંઝયારે જગતજન દેખાતા,

પોતાનો મત તાણુરે મનમાંહિ બહુ માતા;

દષ્ટિરાગે ભુલ્યા ભારે, ખરે દિવસ અંધાર;

અંધારે અથડાતા જ્યાં ત્યાં, લાખચોરાશી મઝાર;

મોહથી હઠીલારે ઝટ દુરગતિ જતા.

દષ્ટી. ૧

અંધાધુધી દ્રષ્ટિરાગે, મકરટેકની ચાલ;

પકડયું પોતે તે છે સાચું, બાકી મિથ્યા જાળ;

માને એમ જૂઠુંરે વળી મન હરખાતા.

દષ્ટી ૦ ૨

કામભાગ ને સ્નેહરાગનો, હોવે જલદી નાશ;

દષ્ટિરાગ તજવો દુબકર જગ, તેના અવળા પાશ;

જાણે પથ નહીં માનેરે મિથ્યા મદમાંહે માતા.

દષ્ટી ૦ ૩

દષ્ટિરાગથી સત્ય ન જડશે, ભૂલાશે નિજ ધર્મ;

દષ્ટિરાગમાં ઘેરાયેલા, બાંધે હલકાં કર્મ;

વસ્તુના સ્વભાવેરે ધરમને નહીં પાતા.

દષ્ટી ૦ ૪

દષ્ટિરાગથી જે મુકાયા, ધન્ય તેના અવતાર;

સત્ય વિવેકે સાચું પરખે, સંતો પામે સાર;

ખુદ્ધિસાગર બાવેરે માનીજન પરખાતા.

દષ્ટી ૦ ૫

ગાડરીઆ પ્રવાહેરે લોક અરે ચાલે છે:

પોતાની મતિ તાણીરે મનમાંહિ મ્હાલે છે.

સાર અસાર ન જાણે કાંઈ, કરે ન તત્વ-વિચાર;

અંધાને દોર્યો અંધે જેમ, ચાલે જગમાં ગમાર;

ધામ ધુમે મોઢારે ધરમપંથ બાળે છે.

ગા. ૧

બાળાશાને ભરમાતા કેઈ, રાખે પંડિત-ડોળ;

ગંભીર જિનવચન નહીં જાણે, ચલવે મોટી પોલ;

સામાસામી નિંદેરે દ્રેષે દિલ બાળે છે.

ગા. ૨

અનુભવ વિષુ અંધાનું ટોળું, ચલવે છે પાખંડ;

મૂર્ખજનોની આગળ ફાવે, રાખે જૂઠું ધમંડ;

દષ્ટિરાગે ખૂંચીરે પામર સુખ હારે છે.

ગા. ૩

કપટી પાખંડ ચલવે ભારે, અમુજનો સપડાય;

કબિજુગમાં કપટીની પૂજા, જ્યાં ત્યાં નજરે જણાય;

સંતો પ્રભાવ ઓછોરે કાઢક તો વિચારે છે.

ગા. ૪

સંતસમાગમ કરશે જે જન, તે ભેશે સુખ સાર;

બુદ્ધિસાગર ચિતમાં ચેતી, પોતાને તું તાર;
અનુભવજ્ઞાનેરે સત્ય પંથ બાળે છે.

ગા. ૫

સદાચાર સેવેરે મંગલપદ પાવે,

દોષ—વૃંદ નાસેરે પરમપદ સુખ થાવે.

ટીલાં ટપકાં છાપ લગાવો, ધાસો કઠે માળ;

નીતિના સદ્ગુણ ધાર્યા વિણ, ખાલી ગુમાવે કાળ;

મનની સારી ચાલેરે જીવ શિવપુર જાવે.

સદા. ૧

મનની શુદ્ધિ આપે ઋદ્ધિ, મનની શુદ્ધિ સત્ય;

મનની શુદ્ધિ મુક્તિ આપે, મન-શુદ્ધિ શુભ કૃત્ય;

શુદ્ધ ચિત્ત ધારેરે સંવરપદ ઝટ આવે.

સદા. ૨

મન સુધર્યાથી સરવે સુધરે, મન મરવાથી મુક્તિ;

આપોઆપ સરૂપે ખેલે, એ અંતરની મુક્તિ;

ખરાખરીની વાતોરે જ્ઞાનીઓના મન બાવે.

સદા. ૩

શુદ્ધ ચિત્તથી નિરમલ ભક્તિ, શુદ્ધ ચિત્તથી ધ્યાન;

બાહર દ્રષ્ટી બાહર શોધે, જોતે નહી નિજ બાન;

ખાંડ વેરાણી ધુળમાંરે કીડી પણ વીણી આવે.

સદા. ૪

બાહર આશ્વા પરિહરીને, કરવું નિરમલ ચિત્ત;

અંતરનો અલખેલો સેવી, થાવું શુદ્ધ પવિત્ર;

બુદ્ધિસાગર પ્રેમેરે વસ્તુસ્વરૂપ ગાવે.

સદા. ૫

કરોડો બાબોપતીરે કહો કેમ કરી તરે ?

લાલચની લલોપતિરે બહોરી ભવ ફેરા ફેરે !

જુહું ખોલી જુહું તોલી, ચૂસે પરના પ્રાણ;

લક્ષમીથી મોટામોટાને, યાશે નહીં કલ્યાણ;

લખમીથી મોટા મોટારે મોઢે નહીં ઠામ ઠરે.

કરોડ. ૧

- પત્થરપર પંકજ નવિ ઊગે, દિનકરથી અંધકાર;
 લખમીના લોભે જેમ જાણો, ધરમ ન હોએ લગાર;
 ધનવંતા ધતીગેરે કદી નહી કાજ સરે. કરોડ. ૨.
- લખમીદારોની હાજમાં, પામર જીવ તણાય;
 આશા તૂળણથી વાળ્યાં જન, ધનિકના ગુણ ગાય;
 ઉપાધીમાં શાંતિરે કદી નહીં કોઇ વરે. કરોડ. ૩
- લખમીદારો આગેવાનો, કરમપંથમાં હોય;
 ધરમપંથમાં મુનિવર મોટા, આગેવાનો જોય;
 કંઈક મોહી સાધુરે ધનિકને કરગરે. કરોડ. ૪
- લખમીદારોની સ્નેહમાં જે, ભૂલે ચેતન બાન;
 લખમીવંત કહે તે સાચું, માને જિન અગ્નિ;
 ખુદ્ધિસાગર જ્ઞાનેરે કોઈક જીવ સત્ય વરે. કરોડ. ૫

- સખ જન ધર્મ ધર્મ મુખ ખોલે, અંતર પડદો ન ખોલેરે;
 કોઈ ગંગા જમના ઝીલ્યા, કોઈ ભભૂતે ભૂલ્યા;
 કોઈ જનોઈમાં જંખાણા, ફકીરી લઈ કુલ્યા. સખ. ૧
- ચાલત ચાલત દોડ્યો દોટે, પણ પાસે ને પાસે;
 ટીલાં ટપકાં છાપ લગાવ્યે, શિવપુર કેમ પમાશે. સખ. ૨
- મુંડમુંડાવે ગાડરીઓ જગ, કેશને ત્રોટે રંડી;
 માળા મણકા ઐરી પહેરે, નિત ચારે પગદંડી. સખ. ૩
- ધર્મ ન વરણે ધર્મ ન ચરણે, ધર્મ ન કરવત કાશી;
 ધરમ ન જાતી ધરમ ન ભાતી, ધરમ ન જંગલવાસી. સખ. ૪
- ગદ્દા ખાખમાંહે આલોટે, તે પણ સાચા ખાખી;
 નિરવજ્રમાં પશુપંખી ફિરે છે, મમતા દિલમાં રાખી. સખ. ૫
- જપતક અંતર તત્વ ન ખુલે, તપતક ભવમાં ખૂલે;
 ખુદ્ધિસાગરઆતમધરમે, બ્રાંતીબ્રમણા બૂલે. સખ. ૬

(—૨૫૭ દેવરાજ કૃત—)

(સુખોદક સંબંધી.)

(શાર્દૂલ વિકીરિત છંદ.)

- વરણો પુરુષ યયાં નવે નવ નવા રંગે ભર્યા છે મને,
મારું નામ સમર્થ સાર્થક થવા વર્ત્યોજ પુરુષશ્રમે;
મારા વાચકવૃંદનાં દિલ વિષે ઉદ્ધોત રૂડો કરી,
નિશ્ચે ને વ્યવહારના ક્રમવડે સેવા ખરી આદરી. ૧
- આજે આ જગમાં વધ્યાં કુમતછે એકાંત આવેશથી,
શિષ્યો ભિન્ન પડે ગુરુક્રમચક્રી ખડે ખરા નેમથી;
રોપાયા કલિખીજછે બહુતરે સન્નીતિ રીતી નથી,
હાહાહા વિકરાળ કાલ કલી આ શી તારી ભુંડી સ્થિતી. ૨
- જૈનો જૈનપણું વિસારી કરીને વ્યર્થ પ્રલાપો વડે,
શ્રદ્ધાહીન બની કુકર્મ કરવા શ્રદ્ધા ન પાછા પડે;
એ અજ્ઞાન નિવારવા મુજ-તણો સંપુર્ણ ઉદ્દેશ છે,
માટે નામ સમાન કામ કરવા અત્યંત ઉમંગછે. ૩
- વિદ્વાનો મુજને સહાયક થઇ સારા વિચારો લખો,
વાંચો વાંચકવૃંદ નિત્ય વધતા સારાંશને પારખો;
પ્રેમે સર્જનવર્ગ હસ્તકમલે ધારી મને ઝોળખો,
જેથી પ્રીતિ પરંપરા દૃઢયતાં મીઠાં ફલોને ચખો. ૪
- લાજે ઉગ્ર સ્વભાવ કોઇ જનને મારો કદિ ક્યાં સ્થલે,
ધારી શાંતિ તથાપિ તે સહી જવો એ માર્ગ છે ત્યાં કને;
દેખો આ જગમાં દિવાકર તપે તેથીજ વૃષ્ટિ પડે,
રૂડાં ધાન્ય ફળોજ તેથી નિપજે આરોગ્યતા સાંપડે. ૫

(માલિની છંદ.)

પરમ વિનય સાથે વીનવું વાંચકોને,
અશ્ણુ તશ્ણુ મારો શાંતિ આપો તમોને;
બધુલધુ કિરણોની જલને વિસ્તરીને,

દશમઉદય મારો પૂર્ણ થાઓ ફરીને. ૧
 સઠળ વિમલ દેવો શાસને શાંતિ રાખો,
 કલિમલદલશોષી સંપસંસાર થાપો,
 વિજયસુજય થાઓ ન્યાયનો જગત માંહે;
 કવિ રવિ શુભકાર્યોમાં પ્રવૃત્તો સદાએ. ૨

(હરીગીત છંદ.)

સંજનન અમારા સાંભળો લધુ સૂચના આ પ્રેમથી,
 છે જૈન એ લધુ શબ્દ પણ છે વ્યાપ્ત ખો'લા અર્થથી;
 જે જગતમાં છે રાગ દ્વેષ વિકાર ટાળી વર્તતા,
 જિન શબ્દથી ખોલાય તે સત્યાર્થમાંજ પ્રવર્તતા. ૧
 સર્વોશ સત્ય જમાવવા સ્યાદાદ માર્ગે જે રહે,
 તેહજ ખરા જિન જાણુવા ઇમ આપણાં શાસ્ત્રો કહે;
 તે જિનતણા જે માનનારા જૈન તે જાણો સહી,
 મારેજ જૈનપણું રહેછે સદા સત્યે નિશ્ચયી. ૨
 કાલાનુસારે સત્યની જે શોધ થાય છે ઇલાં,
 હઠવાદ ખેંચાખેંચ ને વળિ મત મમત્વ નથી જિહાં;
 તેથી રહે ન વિરુદ્ધ જે તે ખરા જૈનજ જાણુવા,
 જે સત્ય ત્યાં છે પક્ષ જેનો સત્યના સાથી સદા. ૩
 એ સત્યશોધક જૈન પૂર્વે પૂર્ણ ભાવ વિચારતા,
 કાલાનુસારે સત્યશોધી શુદ્ધ નિયમો પાલતા;
 તે રીતને દેખી તમે પણ લક્ષ તેવો રાખશો,
 રવિ કહે તોજ ખરેખરા સત્યાર્થ ફળને ચાખશો. ૪

(ભુજંગી છંદ.)

સુણો સત્યના શોધકો વાત સારી, ખરૂં રૂપ આ જૈનનું બાપું તારી;
 હતું મૂળમાં જૈનનું રૂપ જેહ, ખરે કાલચક્રે હિંદુ વાળ્યું તેહ. ૧
 ક્યા સાથ સત્યાર્થનો પક્ષકારી, હતો ધર્મ એ આ ગ્રહોને નિવારી;

બધ્યા ત્યાં અરે આ મહેા આજ ઝાઝા, દયા દૂર નાશી ગયા સત્ય રાખ. ૨
વધ્યા ટોંગ શોગો કુડિલા અનેક, રહી સત્યની ના કશી પૂર્ણ ટેક;

બહુ દેખી અંધેર આ જૈનમાંહે, ખરે ખેદ થાએ બધો ચિત્તમાંહે. ૩
અહો સત્ય જ્યાં મુખ્ય ત્યાં આશુ ડોલ, નહિ સત્ય હેઠે કશી હોય પોલ;

ખરે સાધુ સાકલપની શોધ સારી, લખી નૈગમેમાં વિચારીવિચારી. ૪
અરે એહવા શરવીરો ગયા ક્યાં, ખરી વાત જે બોલી આપે બધા હ્યાં;

રહી ના પરીક્ષા કશી આજ પ્રત્યે, વહે ગાડરી માર્ગમાં લોક નિત્યે. ૫
ડરંતા દિશેછે ગુરુ શ્રાવકોથી, અરે જૈનની આ દશા કેમ બેઠી;

નથી કોઇ એકાંત જ્યાં સર્વ વાતે, કરે ત્યાંજ એકાંત મુંઝાય અંતે. ૬
ખરી શૈલિ સ્યાદાદની સત્ય આપે, વૃથા વાદ એકાંત છે સર્વ માટે;

રવિ ટુંકમાં શીખવે એ પ્રમાણો, ખરું જે ઠરે તેહને જૈન બણો. ૭
(માલિની છંદ.)

સકલ સુજન મહારી વીનતી ઉરજ ધારો, હૃદયમહિં સદાએ સત્ય સેવા સ્વિકારો;
અનીતિ કપટ દોષો કલેશનાં મૂળ ટાળો, ધરી સુ સરલભાવો સત્ય પંથે સિધારો. ૧

નિજમત અતિ સાચુંએ દુરાવેશ ત્યાગો, ઇતરજનની વાર્તા તત્ત્વ વૃત્તિએ વિચારો;
જગજન બહુ વર્તે સત્ય મૂકી કુચાલે, કરી સુજન પરીક્ષા એજ માર્ગેથી ચાલે. ૨

(દ્રુતવિલંબિત છંદ.)

મતમતવ કદાપિ નહિ ધરો, સ્વમતની પણ શોધ સદા કરો;

કદિ અસત્ય જણાય સ્વવાતજે, તરત સત્ય બણી વળતા જજે. ૧

વિમલ વાત વિચારી વિચારીને, પરમ સત્ય ધરો નિજ ધારિને;

હરધડી શુભ સત્ય તપાસશો, રવિ કહે સુખિતોજ સદા થજે. ૨

(કાવ્ય છંદ.)

આ ગાંડા ખલાંડ વિષે ગાંડું અવલોકો,

સત્ય વાત અતિ ગુપ્ત બુદ્ધિબલથી આલોકો;

વિવિધ ધર્મના પંથ વિવિધ મત ગઠ્યા દીશે,

નિજનિજ વાતજ સત્ય ઠરાવે છે આવેશે. ૧

વેદધર્મિયો વેદ વહે ઇશ્વરના દીધા,

મુશલમાન કહે અમે કુરાન ખુદાથી લીધા;
 વદે ખ્રિસ્તિઆ બાઇબલને ઇશ્વરવાણી,
 બૌદ્ધ કહે છે બુદ્ધ વાણિ છે ખરો નિશાણી. ૨
 કહે પારશી ખરેખરા જરથોસ્ત અમારા,
 વદે જૈન જિનવચન બધાથી વર્તે સારા;

એક એક મતના અંદર વળિ શાંટા ઝાઝા,
 કયો ખરો એમાંજ રહે સૌ નિજમન તાળ. ૩
 ઇશ્વરવાદી કહે ઇશ્વરે સૃષ્ટિ બનાવી,
 કહે રશાયન વાદિ રશાયનથી ઉપજાવી;

એક બતાવે આદિ સૃષ્ટિની બીજા અનાદિ,
 નિજ નિજ મતના રંગ જમાવે સર્વે વાદી. ૪
 મતને મળતી વાત આવતાં સાચી થાપે,
 મત અણુમલતી સત્ય વાતને સદા ઉથાપે;
 દ્રષ્ટીરાગમાં અંધ બનીને વિવેક હારે,

સત્યરૂપ સદ્ધર્મ તજી નિજ મતને ધારે. ૫
 અનુભવવંત મહંત શુદ્ધ સિદ્ધાંત જણાવે,
 જ્યાંલગી રાગ દ્વેષ તિહાં લગિ સત્ય ન પાવે;
 મતનો રાગ ખરેજ દુષ્ટ મિથ્યાત્વ કરાવે;

આત્મબુદ્ધિબલરૂપ પ્રકાશજ એહ દબાવે. ૬
 થયા પંડિતો આત્મબુદ્ધિબલનાં સંયોગે.

થયા જ્ઞાનિયો જ્ઞાનવાન એ બુદ્ધિ-પ્રયોગે;
 બનો તમે પણ તેમ સત્યના શોધક સારા,
 કરો સત્ય સ્વીકાર તમારી બુદ્ધિધારા. ૭

શાસ્ત્ર ન કરો પ્રકાશ બુદ્ધિથી હીન જનોમાં,
 ગર્દભપુત્રપ્રાહ ન્યાયની નકલ કરો માં,
 સ્વપર મતોની વાત વિચારો સમતા ધારી,
 બુદ્ધિ વાપરો સત્ય શોધવા સધળે જરી. ૮

દેશ કાલ અનુસાર સત્ય જે સિદ્ધજ થાય,
 જિનમતખાધક નકકી કદાપિ તેહ જણાય;
 સત્ય કરો સ્વીકાર સત્યના હિમ્મતવાનો,
 રવિજી બોલે સત્ય થકીજ સુવિનય થવાનો. ૯

(ભુજંગી છંદ.)

અહો એહ સંસાર દીશે વિચિત્ર, ખરે ચક્રનાં જેમ દેખાય ચિત્ર;
 સવારે દિશે તે ન સાંજે જણાય, વૃથા ત્યાં મમત્વે કરી દુઃખ થાય. ૧
 ગયું તે ગયું તે ન આવે કદાપિ, ભવિષો રહી ગુપ્તતા પૂર્ણ વ્યાપિ;
 થતું વર્તમાને ક્ષણાલંબી જાય, વૃથા ત્યાં મમત્વે કરી દુઃખ થાય. ૨
 નથી શાસ્ત્રતું કાંઈ આ જગતમાંથી, ધરીને પ્રીતિ જ્યાં જનો નિષ્ઠ થાય;
 અરે આ મહા મોહની જલમાંહે, વૃથા ત્યાં મમત્વે કરી દુઃખ થાય. ૩
 ખરે વીશ પચીશ વર્ષો રહેવા, મહા કષ્ટ સંતાપ લોકે સહેવા;
 અરે અંતમાં એ બધું બર્થ જાય, વૃથા. ૪
 અહો બંધુઓ આ ભવાગ્નિ વિચારો, હમેશાં મહામોહથી વ્યાપ્ત ધારો;
 તજો મોહનિંદ્રા તમે ત્યાં વિશેષે, સુખી તો થશો સત્યના તેજ શેષે. ૫
 ધરો સત્યમાં પ્રીત નીતિ સુધારો, રૂડી રીતની વૃત્તિઓ ચિત્ત ધારો;
 સદા આત્મભાવે સુખી તોજ થાશો, રવિજી કહે મુક્તિનો માર્ગ ખાસો. ૬

(રાગ દ્વેષ તથા મતમતાંતર વિષે.)

[શાને રહે છે તું સુંદરી-એ રાગ.]

સદગુર પ્રણમું પ્રેમથી, આશી અધિક આનંદ;
 જસ પ્રતાપે આ જગતમાં, દીશે સુખનો કંદ. આજ નમું ગુરરાજને. ૧
 પંચમ કાળે પ્રાચ્છે કરી, પડિઆ માર્ગ-પ્રવાહ;
 બ્યાનીગુર અરિહંતનો, દીશે વિયોગ વિછોહ. આજ ૨
 કરેછે પરપણુ સર્વ જે, અર્વાચિન વેષધાર;
 શાસ્ત્રનો સાર ઉલ્લંઘીને, સ્થાપે વિવિધ પ્રકાર. આજ ૩
 કાંઈ કહે સ્તુતિ પ્રતિક્રમણમાં, તણુ ને ચાર સંવાદ;

કોઇ કહે નવ મૂલગી, આવો માંડયો વિવાદ.	આજ્ઞા ૪
કોઇ કહે ચીમાશીજ તો, પુનમે નિશ્ચે જાણુ;	
કેઇ વદે ચૌદશજ દિને, ખોટી ખેચાતાણુ.	આજ્ઞા ૫
સંવચ્છરી કરે પંચમી, કેઇ પડિકમે ચોથ;	
ધરમાં કલેષ વધારીને, શી મારો છો મોથ.	આજ્ઞા ૬
શ્વેતાંબરિ શાસ્ત્રે સુણ્યા, વળિ દિગંબર હોય;	
પીત ધરે કેઇ પ્રેમશું, સત્ય શ્વેતાંબર જોય.	આજ્ઞા ૭
ખરેખરી વાત કરે નહી, કલ્પે કલ્પિત વાત;	
શાસ્ત્રની વાત દૂરે ધરી, કરે અતિ ઉત્પાત.	આજ્ઞા ૮
શિષ્યગુરુની આચર્યતા, દીસે જુજુવા પ્રકાર;	
સળગે નિજ પગ હેડજે, એ અવલોકો આ વાર.	આજ્ઞા ૯
પરને શિષ્યામણુ આપવા, આપ ધારો ઉમંગ;	
ધરનો કલેશ મટાડવા, નહિ છે ઉછરંગ.	આજ્ઞા ૧૦
ગુરુ ગુરુભાઇ કહે વળી, મુંહપતી મુખખંધ;	
એક કહે નવ ખાંધવી, એવો ધારો સંખંધ.	આજ્ઞા ૧૧
નહિ શક્તિ પ્રતિખોધવા, મિથ્યાત્વીનૃપ જેહ;	
નહિરે દિગંબર હુંદને, ફાકટ કુલોછો દેહ.	આજ્ઞા ૧૨
શક્તિ કદી હોય આપવા, આગમને અનુસાર;	
જાહેરસભા કરો જુક્તિથી, સન્મુખ થઇ આ વાર.	આજ્ઞા ૧૩
છાપાં છપાવી દેશમાં, માંડી ફજેતિ શી આજ્ઞ;	
લાજ વધે નહિ જોનની, હાંસી કરાવો સ્યા કાજ.	આજ્ઞા ૧૪
આવક પણ એહવા થયા, પક્ષતણા કરનાર;	
આપે મશાલ સળગાવીને, કરવા કલેશ પ્રચાર.	આજ્ઞા ૧૫
મિથ્યાત્વિ વા મુશ્કલમિનો, અન્યલિંગી અનેક;	
એહવાને નમતાં થકાં, નહિં રાખોછો ટેક.	આજ્ઞા ૧૬
નિજધર્મી નિરખી કરી, આવે છે તુમ રોષ;	
જોનધર્મીનો સ્યો ધર્મ છે, હરવો રાગ ને રોષ.	આજ્ઞા ૧૭

ધર્મતથા બહુ કાર્યમાં, કરો ક્રોધ ને માન;	
જાણપણું જે તુમ તણું, તે તો મિથ્યાભિમાન.	આજા ૧૮
જૈનપક્ષ આ જગતમાં, દીશેછે લવલેશ;	
મત ચલાવ્યા સહુએ જુજુવા, પોતપોતાનો વેષ.	આજા ૧૯
જૈનમિંદર જૈનમિંદરે, જુદા છે મતભેદ;	
સાધુ ઉપાશ્રય ધર્મમાં, દીશેછે બહુ ખેદ.	આજા ૨૦
દેશ કાલ નિજશક્તિની, રાખે નહિ અનુસાર;	
દેખાદેખી વધારીને, પ્રારંભે જૈનદ્વાર.	આજા ૨૧
નહિં પાછલથી પુરંપડે, નહિ કશુંએ સચવાય;	
પછે પરતાવો ધણું કરે, વિધવા નારીને પ્રાય.	આજા ૨૨
પ્રવર્તન કાલવિષે ધણી, ચાલેછે ધામધૌમ;	
રાગ દ્વેષ ઇર્ષ્યાપણું, ધણું એનુંછે જોમ.	આજા ૨૩
શ્રીજિનરાજના આગમે, પંચમીપરૂપણા સાર;	
કાલિકાચાર્યજી કારણે, કીધી ચોથ વિચાર.	આજા ૨૪
તેહ મતને અવલંબીને, ઝાલી રહ્યા કેઇ લોક;	
પંચમીના ધરનારને, દેખી ઉપજેછે શોક.	આજા ૨૫
વસ્ત્ર સુણ્યા છે સિદ્ધાંતમાં, શ્વેતમાનો પોત;	
પીતાંબરના પાઠનો, નહિ કયાંય સંકેત.	આજા ૨૬
ખટદરશણુમાં સહુ કરે, જૈનશ્વેતાંબર હોય;	
પીતાંબરી નવી જૈનમાં, કહેશે મુખથી કોય.	આજા ૨૭
નિશ્ચય કરજો નિહાલીને, નીતિ નૈગમાધાર;	
ગુરુકુળવાસ સમીપથી, સાંભલજો તુમે સાર.	આજા ૨૮
હઠ ખોટો શઠતાપણું, કરજો હૈયાથી દૂર;	
સત્યની શૈલી સ્વીકારજો, પામો આનંદપૂર.	આજા ૨૯
આગળ પશુ આગમતણો, હતો પરમ આધાર;	
હમણાં પશુછે તેહનો વળી, જિનપ્રતિમા સુખકાર.	આજા ૩૦
હેજિનરાજ નયા કરી, તુમ આણ્યા શિરધાર;	

કુમતિ કદામિદ કાપળે, આપો જ્ઞાનઉદાર.	આજ્ઞા ૦ ૩૧
સેવા ભવોભવ તાહરી, જ્યુ' હું જિનરાજ;	
અવર ન જ્યુ' દેવને, તુમ સાથે મુજ કાજ.	આજ્ઞા ૦ ૩૨
નિંદા તળે તુમે નિજનિજે, સમજી મનમાં મુજણ;	
નીતિશાસ્ત્રાનુસારથી, કરજો નિજ કલ્યાણ.	આજ્ઞા ૦ ૩૩

(સુખી થવાનો માર્ગ.)

આ ક્ષણ બંધુર રંગ વિશ્વનો નિરખી ખુશજન કરે વિચાર,	
શી રીતે સુખ મળે એહમાં શોધ એહછે સૌથી સાર;	
માનવધર્મતપાસ કર્યાંથી નિશ્ચિત ત્યાં તો એવું થાય,	
બુદ્ધિદ્વારા ઇચ્છા પ્રકટી યત્ન પરસ્પર કર્મ કરાય.	૧
માટે બુદ્ધિ વધારા માટે કરો સર્વ મતનો અભ્યાસ,	
વિવિધ વાતનો અનુભવ મેળી કશો બુદ્ધિને કરી પ્રયાય;	
સકલ શાસ્ત્ર બણાય તોય પણ મળતત્વ સંધરો હમેશ,	
નવી પુરાણી વિદ્યાશીખી બનો બુદ્ધિશાલી સૌ બેશ.	૨
બુદ્ધિ સુધારાસાથ કામુમાં ઇચ્છા રાખો સધળી નિત્ય,	
દુષ્ટવિકારો દાખી કરીને શુભ સંકલ્પજ કરો પ્રવૃત્ત;	
શુભ સંકલ્પ થયા વિણ સધળાં ધર્મ કર્મ થાએ છે વ્યર્થ;	
માટે ચિત્તસુધારો સારો કરવા મથન કરો અત્યર્થ.	૩
ઇચ્છા શુદ્ધિ કરી એ રીતે યત્નવંત થાવું સર્વત્ર,	
યત્ન વિના નહિ સિદ્ધિ મળે એ શિક્ષા મનમાં ધરો પવિત્ર;	
શુભ ઇચ્છા એ યત્નવંત થઇ શુભ કર્મોનો કરો પ્રચાર,	
શુભ કર્મો તે ક્યાં જગતમાં એનો ઉત્તર છે આ વાર.	૪
દયા હમેશાં દિક્ષમાં ધારી મિત્રભાવ ધારો સૌ સાથ,	
સત્ય વાતના રાગી થઇને મતમમત્વની મેલો વાત;	
નિષ્ઠા શુદ્ધ રાખીને સધળો કરો વણજ વ્યાપાર વિચાર,	
પ્રીતિપરિણતા રાખી નારીમાં શાંત કરો સધળા સ્વવિકાર.	૫

ખોટા વહેમ કરો સૌ દૂરે રૂડી રીતે કરો સ્વિકાર,
 ફાકટ ફાંશો બંધ કરીને શુદ્ધ વાતનો કરો પ્રચાર;
 ભાવપ્રધાન બનીને સઘસે શાંતિભાવનો કરો વિકાશ,
 રવજી ખોલે સદગુણ યોગે ખરેખરા સુખની છે આશ. ૬

જૈનધર્મી સંજ્ઞાને નમ્ર વિજ્ઞાપના.

સુઘ સાહેબો ! આજકાલ ઇંગ્રેજ વિધાના ફેલાવાથી આપણા હિંદુ-સ્તાનમાં પણ પૃથ્વી બાબત લોકોના મનમાં બહુ બહુ શંકાઓ ઠસતી જાય છે માટે આ બાબતની મજબુત ચર્ચા થઇ ખરો ખુલાસો થાય તો શું સત્ય છે અને શું અંશત્ય છે તે સહજ સમજાય, એમ ધારીને એ વિષય ઉપર હું થોડાં ધૂણુ કરું છું અને આશા છે કે તેના નિસ્-પક્ષ પાતથી જૈનવિધાન વર્ગ ઉત્તર વાળશે તો તેથી ઘણોજ ફાયદો થશે. પ્રશ્ન નીચે પ્રમાણે:—

૧ ઇંગ્રેજો પૃથ્વીનો પરિઘ એટલે ઘેરાવો લગભગ પચીશ હજાર મૈલ બતાવે છે એ વાત રદ કરવા કોઇ જૈન સ્પષ્ટ પ્રમાણ આપી શકે?

૨ ઇંગ્રેજો કહે છે કે પૃથ્વી ગોળ દડા જેવી છે અને તેની પૂર્વથી પશ્ચિમ પ્રદક્ષિણા કરવી હોય તો થઇ શકે છે. શું એ વાત કોઇ જૈનનો સેવક કરી શકવા સમર્થ છે ?

૩ અહીં જ્યારે સૂર્ય આથમે છે ત્યારે અમેરિકામાં ઉદય થાય છે ત્યાં આથમે છે ત્યારે અહીં ઉદય થાય છે અને એ વાત તારથી પણ સિદ્ધ બોકાએ કરી છે ત્યારે અમેરિકાખંડને કયા ક્ષેત્રમાં ગણાવો ?

૪ અમેરિકા જવું હોય તો પશ્ચિમના માર્ગે એટલે મુંબઇથી હિંદિ મહાસાગરના રસ્તે કેપગુડોપ વટાવી આટલાંટિકમહાસાગર એલંધીને પશ્ચ અમેરિકા જઇ શકાય છે, અને પૂર્વના માર્ગે એટલે મદ્રાસથી હિંદિ મહાસાગરના પૂર્વભાગમાંથી શિંગાપોર ચીન જાપાન થઇને પાશ્ચિમીકમહાસાગર પસાર કરીને પણ અમેરિકા પહોંચી શકાય છે. એમ એકથી ઉલટી

દિશાએ અમેરિકા ચિકાગો જેવાં શહેરમાં લોકો પહોંચી શક્યા છે, તે પૃથ્વી દડા જેવી ગોળ હોય તોજ અને એમ અંગ્રેજો કહે છે તે વાતને કોઈ જોઈ તોડી શકવા સમર્થ છે?

૫ જોઈમાં લખ્યું છે કે સૂર્ય માગશર પોષ માસમાં જ્યારે છેક દક્ષિણાયન થાય છે ત્યારે ઠંઠ લવણ સમુદ્રમાં ૧૧૯ માંડલાં કરે છે, વાર ત્યારે છેક દક્ષિણાયન વેળા જો સૂર્યપરથી શમશ્રેણીની સીધા અથવા લીટી લઈએ તો તે લવણમાં પડે તો શમ અથવા લીટીથી જો દક્ષિણમાં દેશ હોય તે જંબુદ્વીપમાં ગણવો કે લવણમાં ?

આ પાંચ પ્રશ્નોનો ખુલાસો થયાથી બીજા વધુ પ્રશ્નો કરીશ.

મને આશા છે કે આ પ્રશ્નોના સ્પષ્ટ ઉત્તર વાળવા કોઈપણ જોઈ ચાલ કરશે તો તેથી આ બાબત વધુ અજવાળામાં આવશે.

સૂચના—હમ કહતેહૈ સોઈ સચ્ચાહૈ અથવા હમારે શાસ્ત્રમે લિખા હૈ સોઈ સચ્ચહૈ, એ ઉત્તર આપવાને બદલે સ્પષ્ટ પૂરાવાથી ચર્ચા ચલાવવા કૃપા કરશો.

લખિતં એક જિજ્ઞાસુ.

(શિવજી દેવસી કૃત.)

ધરમના નામે ઠગાય, જગ સહુ, ધર્મના નામે ઠગાય;

ગચ્છમત ને પંથ બહુ દેખાય, સત્ય વાત ન બતાય જગ. ૧

બ્રહ્મ ન જાણે વેદ ન જાણે, બ્રાહ્મણ આપ મનાય;

યોગ ન જાણે બેદ ન જાણે, યોગીરૂપ લેખાય. જગ. ૨

આવકપદનો અર્થ ન જાણે, શ્રાવકનામ ધરાય;

કુટિલ ઠગ ને દુષ્ટવિચારી, મિથ્યા-મત ફેલાય. જગ. ૩.

તૃણા વધતી ચાલી દેખાય, સાધુ નામ અપાય,

ચતી મુની ને યોગી થઇને, વ્યાપારી કહેવાય. જગ. ૪

તત્ત્વદ્રષ્ટીથી જોતાં મુજને, પ્રત્યક્ષ એમ લખાય;

પંથપંથમાં ધર્મ્યા મત્સર, નિંદા કદી ન જાય. જગ. ૫

હું સત્ય જાણું હું હું મોટો, એ અભિમાન ધરાય;
 હાટ માંડી બેઠા છે યોગી, મહજનોને ભમાય. જગ. ૬
 સત્ય વાત મુખે નવિ બોલે, વચનસિદ્ધિ ન દેખાય;
 મમતા રાખે પુત્ર ઉપર કોઇ, કંઇક શિષ્ય લખાય. જગ. ૭
 પૈશા માટે રઝળે કોઇ, પુસ્તક અન્ય ધરાય;
 ન્યાયકાવ્યનો બોધ જોઇને, લોક મૂઠ ભરમાય. જગ. ૮
 શિવમાર્ગની એ નદિ રીતી, સંતતણા ઘટમાંથી;
 માટે શુદ્ધ કીર્તિને સાધી, સિદ્ધિવરો સદાય. જગ. ૯

(વિશ્વવ્યાપક પ્રેમભાવ.)

પ્રભુભક્તિ નિત્ય કરિયેરે, ભાવ ધરીને પ્રભુભક્તિ નિત્ય કરીએ;
 નાત જાતના ભેદ તજીને, ગુણમૂર્તિ જગનાથ ભજીને;
 ભક્તિનાવે બેસી ભવજળ તરીએરે. ભાવ. ૧
 હોએ ભલે કો આર્યસમાજ, ભલે હોય કો બ્રહ્મસમાજ;
 ભાવે ભેટી પ્રભુગુણ ગાઇ દરિયેરે. ભાવ. ૨
 પુદ્ગલેવને ભલે કો માને, પ્રભુ રૂપે કોઇ શુ જાણે,
 બિન નામથી શાને મનમાં કરિયેરે. ભાવ. ૩
 રામ કહાનમાં કોઇની પ્રીતિ, શિવનામે શી ધરવી ભીતિ;
 રામકહાન ને શિવમાં પ્રભુગુણ સ્મરિયેરે. ભાવ. ૪
 જલ વોટર ને વારી પાણી, એકજ વસ્તુ માંને નાણી;
 નામ ભેદ હવે શંકર શિવ મરિયેરે. ભાવ. ૫
 ગુણ દષ્ટિથી સદગુણ લઇયે, આત્માર્થને સુબોધ દઇયે;
 ભ્રમરપણે નિત્ય ગુણ લેવાને દરિયેરે. ભાવ. ૬
 રોષ ધરીને ભલે કો નિંદે, પ્રેમ ધરીને ભલે કો વદે;
 નિંદક વંદકમાં શમ વૃત્તિ ધરિયેરે. ભાવ. ૭
 મહત્ પુરૂષને પગલે ચાલી, ભાવે ગુરૂની આજ્ઞા પાળી;
 શિવસુંદરીને ઝટપટ પ્રીતે વરિયેરે. ભાવ. ૭

(ભક્તોના સ્થાનની સમાનતા.)

સુભક્તો ભાવે પ્રભુભક્તિરસ ચાખે, લોકની ભીતિ મનમાં લેશ ન રાખે.

ધાંચી મોચી દરજી સોની તેલી ને તંબોલી,
સાથે ખેશી ભક્તિ કરજે અંતરપટને ખોલી. સુભક્તો. ૧

કોળી માળી બણશાલી ને, હજમ ને પીંજરા;
ભક્તિસુધારસપાન કરીને, બનો જગતથી ન્યારા. ભક્તો. ૨

મુસલમાન ઇશાઘ પારસી, ખોજ વો'રા ભંગી;
ભાતૃભાવ ધરી અંતરમાં, બનો ખરા સત્સંગી. ભક્તો. ૩

વણિક લુવાણા અને ભાટીઆ, વણકર ને કંદોઈ;
અભેદભાવ ધરોને ચિત્તમાં, લોકલાજને ખોઈ. ભક્તો. ૪

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્ય શૂદ્રમાં, અભેદવૃત્તિ ધરજે;
એક પિતાનાં બાલક સમજી, ગુણગણ અંતર ભરજે. ભક્તો. ૫

નાના મોટા રંક ને રાણા, જ્ઞાની ને અજ્ઞાની;
ભજનાનંદ લેવાને પ્રીતે, બનો ખરેખર તાની. સુભક્તો. ૬

કુંવારી બાળા વિધવા સધવા, યુવા વૃદ્ધા નારી;
પુત્રી ભગિની માતા સમજી, કરો ભક્તિ સુખકારી. સુભક્તો. ૭

વિકાર વૃત્તિ દૂર કરીને, બનો શુદ્ધ બ્રહ્મચારી;
મલીનવાસના દૂર કરીને, જોછે અતિ દુઃખકારી. સુભક્તો. ૮

દુનીયાં રૂપી બજારમાંથી, ઉત્તમ વસ્તુ લેજે;
સુપાત્ર નિરખી વહાલ ધરીને, સુખકર શિક્ષા દેજે. સુભક્તો. ૯

ભજનરંગમાં વિદ્ય આપે તો, પ્રેમ ધરીને સહેજે;
શિવપદ અર્ચે મસ્તક દેવા, સજ્જ થઇને રેજે. સુભક્તો. ૧૦

દુનીયાં જ્ઞાનશાલા હૈ, તાકારંગ નિરાલા હૈ,
હશીકે હમ અબ્યાસી હૈ, દુર્ગુનકે ન આશી હૈં. દુનીયાં. ૧
વૈષેશિક હૃદય ધરતે, નૈયાઇક સદ્ધ સમરતે;
તત્વવેદાંતકે કહેતે, ઐાધકે તત્વકાં લેતે,

અંતરમેં દિગંબર હૈં, બાહિર હમ સ્વેતાંબર હૈં.

નહીં જગડી હમકોં પરવા, ન બેઠે હૈં જગે લડવા. દુનીઆં. ૨
હમ સખી મતમેં માતે, સખીકે ગુનકોં ગાતે,

હમારે વાસ્તે સખ મત હૈં, સખીમેં હમ સદારત હૈં. દુનીઆં. ૩
સમંદર સમજીગર રખતે, જો આવે સો સખે ચખતે,

નહી બેઠે પકડ મતકે, સમજતેહૈં પ્રભુગતકો. દુનીઆં. ૪
સુંદર સદગુણકોં ચાહતે, ગુનીકે ગુન સદા ગાતે;

વીરજિનરાજકી બક્તીમેં, દેતી અગમશક્તી. દુનીઆં. ૫
સખી અંથોમેં જિનબાની, હમેં અંતરમેં માની,

ન ઐશા કોઇ જ્ઞાની હૈ, જો વીરકા ન ધ્યાની હૈ. દુનીઆં. ૬
બલે કો રામકોં જપતા, કહા નકે વાસ્તે તપતપતા;

નહીં રામ નહીં કહાન, વીરકાહી કરે ગાન. દુનીઆં. ૭
હમારી ઐશી હૈ દહિ, વીરમય સર્વ શ્રદ્ધી હૈ,

જંગલ પરવત અર નીર, જહાં દેખે વહાં વીવ. દુનીઆં. ૮
હરદમ વીરકોં ધ્યાતે, ખાતે જાતે કૈ આવતે;

નહીં પલ છિન વિસરતે હૈં, બવસાગર તરતે હૈં. દુનીઆં. ૯
નહીં અધિકારકી ઇચ્છા, નહીં જગમેં રહી મૂરછા,

નગિનતે ઇંદ્રકે પદકો, ચાહતે એક શિવપદકો. દુનિઆં. ૧૦

(મત પંથના ઝગડા વિષે.)

નથી કલેય વિષે કાંઈ સાર, બ્રમણાં ત્યાગોરે;

ગણો મતાંતરનેરે અસાદ્ર, વાલા જગોરે.
વારવિવાદે સ્થર્થ ગુમાવો, નરબવ આ સુખકારરે;
રાગ દ્વેષથી કર્મ લાંબશો, કરો દ્યેં વિચાર. બ્રમણા. ૧

માતૃભાવ ધરીને જગમાં, કરો પ્રીતે ઉપકારરે;
ગુણ દષ્ટિથી ગુણ અવલોકી, સુખી કરો નરનાર. બ્રમણા. ૨

ગચ્છ મમત્વ ધરીને મૂરખ, વૃથા બહુ હરખાયરે;

ગુણ વિણ ગચ્છથી તરે ન કોઈ, ગુણથી ગુણ પરખાય. બ્રમણા. ૩
પૂર્વ કાલમાં મુકતીગામી, થયા જીવ અપારરે;

માતાગૃહનો નાશ કરીને, પામ્યા સુખ નિરધાર. બ્રમણા. ૪

ઉત્તમ ગુણને ધારો ભવીઓ, ગુણપૂજા જગમાંયરે;

દુર્ગુણસાગર જે જીવો છે, પૂજ્ય બને નહી કયાંય. બ્રમણા. ૫

પાળે તેનો ધર્મ કહોછે, આગમમાં પ્રખ્યાતરે;

ઉત્તમ કુળનો મદ કરવાથી, કરમબંધન સાક્ષાત. બ્રમણા. ૬

કલેશ તણાં મૂળ બાળો સત્વર, પાળો જિનવરઆણુરે;

શિવપદ મળશે સમભાવેંથી, જ્ઞાનીવચન પ્રમાણુ. બ્રમણા. ૭

—:૦:—

(ચિદાનંદજી કૃત પદ.)

જૈંલૈં અનુભવજ્ઞાન ઘટમેં પ્રગટ બયો નહી,

તૌંલૈં મન યિર હોત નહીં છિન; જ્યૌં પીપરકા પાન;

વેદ પઢા પર ભેદ ન જના, પોથીયોથી જનન. ઘટમેં. ૧

રસભાજનમેં રહત દ્રવ્ય નિત, નહિ તસ રસ પહિયાન;

ત્યૌં શુકપાઠી પંડિતકું પર, પ્રવચન કહત અજ્ઞાન. ઘટમેં. ૨

સાર લહો બિન બાર કહા શ્રુત, ખરદષ્ટાંત પ્રમાન;

ચિદાનંદ અધ્યાતમશૈલી, સમજ પડત એકતાનરે. ઘટમેં. ૩

—:૦:—

જૈંલૈં તત્ત્વ ન સૂજ પડેરે, તૌંલૈં મૂઢ ભરમવશ બૂલ્યો;

મતમમતા ગ્રહી જગથીલડેરે. જૈંલૈં. ૧

અકરરોગ શુભ કંપ અશુભ લખ, ભવસાયર ધણુ ભાંત રડેરે;

ધાન કાજ જિમ મૂરખ ચિંતહ, ઊખરભૂમિકો ખેત ખડેરે. જૈંલૈં. ૨

ઉચિત રીત ઓલખ વિણ એતન, નિશદિન ખોટે ઘાટઘડેરે;

મસ્તક મુકુટ ઉચિત મણિ અનૂપમ, પગભૂપણુ અજ્ઞાન જડેરે. જૈંલૈં. ૩

કુમતાવશ મન વક્રતુરંગ જિમ, ગહિ વિકલપ મગમાંહિ અડેરે;
ચિદાનંદ નિજ રૂપ મગન ભયા, તમ કુતર્ક તોય નાંહિ નડેરે. જૈલો ૪

—:૦:—

મારગ સાચા કોન બતાવૈ,
જામું જાય પૂંછિયે, તે તો અપની અપની ગાવૈ.
મતવારા મતવાદ વાદધર, થાપત નિજમત નીકા.
સ્વાદવાદ અનુભવ બિન તાકા, કથન લગત મોય શીકા. મારગ. ૧
મતવેદાંત બ્રહ્મરૂપ ધ્યાવત, નિશ્ચયપખ ઉર ધારી;
મીમાંસક તો કર્મબંધેતે, ઉદ્યભાવ અનુસારી. મારગ. ૨
કહત બૌધ તે બુદ્ધદેવ મમ, ક્ષણિક રૂપ દરશાવૈ;
નૈયાયિક નયવાદ ગ્રહી તે, કરતા કોઉ ઠહરાવૈ. મારગ. ૩
ચારવાક નિજ મનકલપના, શૂન્યવાદ કોઉ ઠાને;
તિનમેં બયે અનેક ભેદ તે, અપની અપની તાને. મારગ. ૪
નય સર્વોગ સાધના જામેં, તે સર્વોગ કહાવૈ;
ચિદાનંદ એસા જનમારગ, ખોજી હોય સો પાવૈ. મારગ. ૫

—:૦:—

યોગ જુગતી જાણ્યા વિના, કહા નામ ધરાવૈ;
રમાપતિ કહે રંકકું, ધન હાથ ન આવૈ. જોગ. ૧
ભેખ ધરી માયા કરી, જગકું ભરમાવૈ;
પૂરણ પરમાનંદકી, શુદ્ધિ રંચ ન પાવૈ. જોગ. ૨
મનમુંડયા બિન મુંડકું, અતિ લોચ મુંડાવૈ;
જટાબૂટ શિરધારકેં, કોજી કાન દ્રડાવૈ. જોગ. ૩
ઉર્ધ્વ બાહુ અધો મુખેં, તન તાપ તપાવૈ;
ચિદાનંદ સમજ્યા વિના, ગિણતી નહીં આવૈ. જોગ. ૪

—:૦:—

અખ હમ એસી મનમેં જાણી,
પરમાર્થ પંથ સમજ વિના નર, વેદ પુરાણ કહાણી. અખ. ૧

અંતર લક્ષ વિગત ઉપરથી, કષ્ટ કરત બહુ પ્રાણી,	અખ. ૨
કોટી યતન કર તૂપ લહત નહીં, મથતાં નિશિદિન પાણી.	અખ. ૩
લવણપૂતલી યાય લેંણકું, સાયરમાંહિં સમાણી.	અખ. ૪
તામેં મિલ તદ્દરૂપ ભઘ તે, પલટ કહે કોણ વાણી.	અખ. ૫
ખટ મત મિલ માતંગ અંગ લખ, યુક્તી બહોત બખાણી.	અખ. ૬
ચિદાનંદ સર્વાંગ વિલોકી, તત્વારથ લહે તાણી.	અખ. ૭

લઘુતા મેરે મન માની, લહી ગુરૂગમજ્ઞાન નિસાની.	
મદ અષ્ટ જિનોનેં ધારે, દુરગતી ગયે બિચારે;	
દેખો જગતમેં પ્રાની, દુખ લહત અધિક અભિમાની.	લઘુતા. ૧
શશિ સૂર્ય બડે કહાવૈ, તે રાહુકે બસ આવૈ;	
તારાગણ લઘુતાધારી, સુર બાનુ બીતિ નિવારી.	લઘુતા. ૨
છોટી અતિ જોયણુગંધી, લહે ખટરસ સ્વાદ સુગંધી;	
કરિ મોટાઘ બહુ ધારે, તે છાર શીશ નિજ ડારે.	લઘુતા. ૩
જળ બાલચંદ્ર હોય આવૈ, તળ સહુ જગ દેખણુ ધાવૈ;	
પુનમ દિન બડો કહાવૈ, તળ ખીણુ કલા હોય જાવૈ.	લઘુતા. ૪
ગુરૂવાઘ મનમેં વેદે, નૃપ શ્રવણ નાશિકા છેદે;	
અંગમાહેં લઘુ કહાવે, તે કારણ ચરણ પૂજવૈ.	લઘુતા. ૫
શિશુ રાજધામમેં જાવૈ, સખી હિલમિલ ગોદ ખિલાવૈ;	
હોવૈ બડા જાણુ નહીં પાવૈ, જાવૈ તો શીશ કટાવૈ.	લઘુતા. ૬
અંતર મદ ભાવ વહાવૈ, તળ ત્રિભુવનનાથ કહાવૈ;	
ધમ ચિદાનંદ યે ગાવે, રહણી વિરલા કોણ પાવૈ.	લઘુતા. ૭

(આનંદધનજીકૃત.)

રામ કહો રહેમાન કહો કોઉ, કહાન કહો મહાદેવરી;	
પારસનાથ કહો કોઉ બ્રહ્મ કહો, સકલ બ્રહ્મ સ્વયમેવરી.	રામ. ૧

બાબનબેદ કહાવત નાના, એક મૃત્તિકા રૂપરી;

તૈસેં ખંડકલપના રોપિત, આપ અખંડ અરૂપરી. રામ. ૨

નિબપદ રમે રામ સો કહિયે, રહેમ કરે રહેમાનરી;

કર્ષે કરમ કહાન સો કહિયે, મહાદેવ નિરવાણરી. રામ. ૩

પરસે રૂપ પારસ સો કહિયે, બ્રહ્મ ચીન્હે સો બ્રહ્મરી;

ધહ વિધ સાધો આપ આનંદધન, ચેતનમય નિઃકરમરી. રામ ૪

(અખાલક્ષતનીવાણી.)

આતમ એકછેરે હાં, એક ઉદર એક ખાણ;

બાર આવ્યા પછી ઉત્તમ ને, મધ્યમની છે તાણાતાણરે. આતમ. ૧

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર, ખાંધ્યાછે વરણ ચાર;

સોનું સરવે એક છે, એના ઘાટ ઘડે અપાર. આતમ. ૨

બાધ મેલો ને મમતા ટાળો; શંસય પરિહરો પાખંડરે;

શેરડી સરવે એક છે, તેમાંથી ગોળ સાકર ને ખાંડ. આતમ. ૩

હાથે હાથી કેરા હાડકા, કેવાય સુવાગણનારે;

નાવણ ચોકા નિત કરે, એતો જ્ઞેજ્ઞે અવળો આચાર. આતમ. ૪

નવસેંનવાણું નદીઓમાં, નીર ચાલ્યાં જુગ્જુવાં જાયરે;

આદિ શિરવાલો એકછે, એનાં નીર પો'ચે એક નિધિમાંય. આતમ. ૫

આચારીને સદાય અગવડ, ભૂલ શોધ્યા વિના ભરમરે;

કહે અખો આતમરૂપ વિના, કિમ કરી છુટશે કરમ. આતમ. ૬

તિલક કરતાં ત્રેપન વહાં, જપમાલાનાં નાકાં ગયાં;

તીરથ શ્રી શ્રી યાત્રા ચરણ, તોયે ન પહોતા હરીને શરણ. ૧

કથા સુણિ સુણિ કુટયા કાન, અખા તોએ નાવ્યું બ્રહ્મગ્યાન;

એ મૂરખને એવી ટેવ, પથર એટલા પૂજે દેવ. ૨

પાણીને દેખી કરે સ્નાન, તુલસી દેખી તોડે પાન;

એતો અખા બહુ ઉત્પાત, ગણ્ય પરમેશ્વર ક્યાંની વાત. ૩

હરી પામવા સહુ તપ કરે, અખો હરીમાં મેલે ફરે;
 મારે શમરસસે'જસંજોગ, સાવસ્વતાંતર પામ્યો ભોગ. ૪
 જિમ ભરસાગરે તિમંગલ રમે, હુ હરીમાં તો દેહ કાણુ દમે;
 પેરેં પેરેં મેં જોયું મથી, જે હરી વિના પદારથ નથી. ૫
 તો આઠ વેંતનો હુ જે ઘડ્યો, તેતો કિહાં અલગો જમ પડ્યો;
 ઇમ જોતાં હરી લાગ્યો હાથ, ટળ્યો અખો ને એ રહી આથ. ૬

(ધીરાનાં પદ.)

દુનીઆછે દીવાનીરે અહ્માડપાખંડ પૂજે,
 કરતાવસે પાસેરે મૂરખને નવિ સૂજે. દુનીઆં. ૧
 જીવ નહી જેને શિવ કરી માને, પૂજે કાઠ પાપાણુ;
 ચેતન નરને પુંઠે મૂકે, એવું જગતછે અજાણુ. દુનીઆં. ૨
 પત્યરતું નાવ જલમાં મૂકે, સોસોવાર નમાવી શીશ;
 કોડ ઉપાય કરે પણ ન તરે, ખૂડે વિશ્વાવીશ. દુનીઆં. ૩
 વેળુમાં તેલ કિહાંથી નીકળે, ધાતુની નવિ દૂજે ગાય;
 અંતરનો મેલ અતિ જીનો ભરિઓ, નિર્મળજલમાં જમ નાજી. દુ. ૪
 સરપ ડંશી દરમાં જમ પેઠો, પછે રાફડો ફૂટ્યે શું થાય;
 ધાયલની ગતિ ધાયલ જાણે, જાણે કો જ્ઞાની રિદાય. દુનીઆં. ૫
 નથી નાય નિરંજન દૂરેં, પ્રગટછે તારા દિલમાં;
 એવું દિલ સુધારિને દેખે તો, ધરણીધર ધીરો જાહેર જગતમાં દુ. ૬

અનુભવી આવોરે જ્ઞાનગતિ ઘડનારા, મેદ જતાવોરેઅહ્મમાંહિ બળનારા;
 કહો પવનનું મૂલ અમને, ક્યાંથી આવ્યું મંન;
 ઠીક કરી ઠેકાણું જતાવો, ક્યાં રે'છે મનપચન;
 શબ્દ ક્યાંથી ઊઠેરે ગગનમાં ચઢનારા. અનુ. ૧
 નાદબંધનું મૂલ જતાવો, ક્યાં રહેછે જીવ;

- જુજુવા અર્થ કરી સમજવો, શ્યાશ્યારૂપે શીવ;
અખંડ જ્યોતી ઝળકેરે અભેદ ભરમછે ન્યારા. અનુ. ૨
- પ્રગટ પિંડ પડયે પ્રથવીપર, જીવ શિવ યોની ક્યાં જાય;
નાદ બંધ મનપવન સુદ્ધાં, એ સરવે કિહાં શમાય;
રીત ખતાવોરે અગમય વાતો વદનારા. અનુ. ૩
- અનુભવી આવો ભેદ ખતાવો, વિશ્વંભર વિસ્તાર;
લાંબા કે પહોળા પચરંગા, કેવે રૂપે છે કિરતાર.
ધણી ધીરાનારે સ્વામી સરજણહારા; અનુ. ૪

(હરદાસનાં પદ.)

- ક્યા ખુદાકું તું હુંઢતા હૈ, ખુદા તો તેરે પાસ હૈ;
પાસ હૈ પાતા નહીં, જ્યું પુલનમેં પાસ હૈ.
ખંદા ક્યા ખુદાકું હુંઢતા હૈ. ૧
- ફિર બૂલા એક મૃગલા, કરતૂરી વાધી પાસ હૈ;
પાસ હૈ પાતા નહીં. ફિર ફિર સુંધે ઘાસરે. ક્યા. ૨
- દૂધ હતા સો ખિગડ ગયાનેં, બિન્દીકી ક્યા આશરે;
મહી ગઇ માખણુ ગયાને, ગઇ બગડી છાશરે. ક્યાં. ૩
- તુજમેં હૈ એક બોલતા, હૈ બિનકી પેદાસરે;
કહે હરદાસ હરદે બીતર, તું તેરા તપાસરે. ક્યાં. ૪

(કલુભગત કૃત.)

- ત્યાગ કરે તો ઐસા કીજે, ભેખ કાહેકું લીજેરે;
યે સ્ત્રી પુત્ર ધન સુખદાઇ, બિનકું ત્યાગન કીજેરે;
કામ ક્રોધ ને મોહ દુખદાઇ, બિનકું ત્યાગી દીજેરે. ત્યાગ. ૧
- આશા તૃષ્ણા ને કુમતી ત્યાગી કરીજ, સુમતી સંતોષ દયા લીજેરે;
હું મમતા અભિમાન ત્યાગ કર, ગ્યાનસાધન સાધી લીજેરે. ત્યાગ. ૨

માન અપમાન હરખ શોક ત્યાગ કરીજી, હરી ગુરુ સંત સેવીજેરે;
શ્રુતિ સ્મૃતીકું દૂર કરીને, અધવિચ ઉપાસના કીજેરે. ત્યાગ. ૩

પાંચ પચીશકું તો વશ કરી લીજેજી, ચેતનમાં ચિત દીજેરે;
ભગત કલુ કહે મન વશ કીજે તો, સુખે રામરસપીજેરે. ત્યાગ. ૪

મિંજઈ માલક વિઠો મિણી જો, તેજી ન્યાર ન કૈયેંતા;
ત્રે દેવ અઈહિન દુનિયામેં, સુત્તા વિઠા ઉભારે તજી,
સેવા સોકો કરિયેંતા. મિંજઈ. ૧

ખોલધે કે ન લગિયેંતા, ગંગા જમના જે તીર્થ વિગોતા;
દાન પુજ્ય તે કરિયેંતા. મિંજઈ. ૨

ઉતારી નિરાશ રૈ અચેંતા, મૂરગી મૂડી ખોધયેંતા;
મક્કે મદીને હજ વિગોતા, રાજપેકે ચાધયેંતા. મિંજઈ. ૩

ઉતારી નિરાશ હૈ અચેંતા ઉલટો અભિમાન આણીતા;
જાહેર અઈસે કુછે પુછેતા, ગાલ ખોલ કરિયેંતા;
કલુ ભગતચેં તેકે છદેને, ભુતેસેં વિગો અટકેંતા. મિંજઈ. ૪

નિપટનિરંજન નાથ ન જાનૈ, મનકલ્પિત બહુ ઘાટ અખાનૈ;
સખ મિલી માનત ખો'ત શયાને, લેતે તાન મિલી તનનન ઠનનન;
સોકરિઝાવત નચતદીવાને. નિપટ. ૧

ત્યાગી બનકેં પખાજ બજાવત, કરે જ્યાં કડકડ જાંમે મસ્તાને;
ખાનપાન રસ ભોગમેં રાતે, ધિકતાંધિકતાં તેધ મૃદંગ અખાને. નિપટ. ૨
આપ બજાવત આપ ન જાનત, જેદિસચ્ચિદાનંદને ન પિછાને. નિપટ. ૩

બલ કલિયુગમેં દીસે બાંડ ભવૈઆ, પરમહંસ ખાનેં બેડત ભૈયા;
કુત્સિત નરકું કહત કનૈયા, બ્રહ્મવિદ્યાકી ખાત ન જાનત,
જિમ જનનન ઠનનન હુમ બજૈયા. બલ. ૧

તાતે જીવે ચડી કાગલકી નાવા,
કીવી કીવી કીવી કીવીકીક કરૈયા. બલ. ૨

દોરા કંઠી ગલેમેં ધારકેં, પામરનરકા ધન હરૈયા;
મૃગ જિમ રાગરસિકજન આગે, નાંદરદાની તુંમદરદાની
તુંમદરદર ગવૈયા.

બલ. ૩

સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મસેંઉલટે, યનનનન યનનન નાય નચૈયા.

બલ. ૪

કલીમેં ચેતકેં રહેના, ભયે ધરમહગારે અપાર;

પહેલે પ્રથમ હંસ બનિ બૈઠે, જીવનમુક્તી જીનર;

પીછે પામરજીવ દાસ બને, એસે ચોર લખાડ.

કલીમેં. ૧

આગે ગુરૂ વેદાંત બતાવૈ, પીછે નિંદાપુકાર;

એસે અજ્ઞાન જીવકું અંધ મિલી, કહત કૃશ્ન અવતાર.

કલીમેં. ૨

એસેજહાં વિષધધરખારી, હોત પંથ સિરદાર;

કૃશ્ન-વચનસેં વિમુખ લાયશી, નહીં તાકો ઉદ્ધાર.

કલીમેં. ૩

ત્યાગીવેષ બનાયકેં મૂરત, પૂજત વિવિધ પ્રકાર;

દેવકે નામ સખનમેં જાયત, વિષયભોગ ઉપચાર.

કલીમેં. ૪

ભૂખલીયે બહુ વેશ બનાવત, નીચ અનેક પ્રકાર;

ઉંચ જીંઠ કોઇ કરત ન એસા, જ્યોં જનત વ્યાપાર.

કલીમેં. ૫

મૂલખરીદ બાલ લઇ ચેલા, કરત લોક ઠગવાર;

જાદુગરોનાં શીખકર છૂઝા, કરત ફિરત નિશીઆર.

કલીમેં. ૬

જ્ઞાનકાંડકા એક ગુરૂ હૈ, શંકર પરમ ઉદ્ધાર;

જાકે શરણુ ગયે તેં અગણિત, પામર ઉતરે પાર.

કલીમેં. ૭

સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મમય વૃત્તિ, રાખત બિન આધાર;

એસે ગુરૂકે શરણુ ગયેસેં, ઉતરતહૈં ભવપાર.

કલીમેં. ૮

તું ચેતન જડ તનકું કયા દૂંઢત, ક્યોં બરમાયા બાજમેં;

તું હૈ બ્રાહ્મણુ ક્ષત્રી વૈશ્યમેં, તું મુસ્લાં તું કાજમેં,

તું ચેતન. ૧

તું હૈ મનુજ દનુજ દેવમેં, તું હૈ માતા પિતાજમેં;

તું જલચર યલચર પશુ પંખી તુંહિ, તુંહૈ સકલ ગજ વાજમેં. તું ચેતન. ૨

સખ જગવ્યાપક સખસેં ન્યારા, ખોજ દેખ દિલ કાજમેં;

સ્વ સ્વરૂપ ધત તિત કિત હુંદત, ક્યેં પાવેં ભુતશાજમેં. તું ચેતન. ૩
પંચકોશતેં પાર બૂઝકેં, ઝીવહુ જ્ઞાનગંગાજમેં;

બસહું સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મમેં, મત રહે માયાપાજમેં. તું ચેતન. ૪

(હરખચંદ્રસૂરીકૃત.)

ઝગડત ફિરત અનાહક અજ્ઞાની જીવ

કોઉ કહે આતમા હૈ કોઉ કહે નાહિં હૈ,

કોઉ કહે વ્યાપક અવ્યાપક બતાવે કોઉ

કોઉ કહે ઇશ્વરકે જ્યોતીહુકી છાંહી હૈ;

કોઉ શૂન્ય ઠાનૈ કોઉ પંચતત્ત્વમાનૈ તાતેં

જૈની કહેં જીવ તો સદેવ ગ્યાનમાંહિ હૈ,

ચેતન સ્વરૂપ હૈ અખંડિત અરૂપ હૈ સુ

તત્ત્વનીકો ભૂપ એસો બ્રહ્મ ધટમાંહિ હૈ. ૧

ઠામ ઠામ ગામ ગામ ધામ દેવી દેવહુકી

કરૈ શઠ સેવ પૈ ન ભેવ કૌ ન પાવહિં,

ફૂલ ફૂલ પાતી તોરૈ ધૂપ દીપ વાતી જોરૈ

બડે ઉતપાતી કેતે જીવકો સતાવહિં;

આપ હૈ સચેત પેં અચેત ભૂત પ્રેત પૂજે

આપકો ન સૂજે મૂઢ ઐરકું બમાવહિં,

ધટમેં નિકટ પરમાતમા પ્રગટદેવ

તાકી કરી સેવ તે તો સખે ફૂલ પાવહિં.

(લાલનપંડિતકૃત.)

મને કોઇ કહેતું જગત ખોટું, તેતો મેં હવે જાણ્યું.

મને કોઇ કહેતું જગત સાચું, તે પણ મેં હવે જાણ્યું. મને. ૧

કદી ખોટું તો મારે શું, કદી સાચું તો મારે શું;
 નથી થાતું નથી જાતું, હુંમાં હું સમાયો છું.
 અખંડ આ સ્થિર જ્યોતીમાં.

મને. ૨

—:૦—

(જોગીંદ્રસૂરી કૃત.)

તીર્થો ને દેહરા વિષે, નિશ્ચે દેવ ન જાણુ;
 જિનગુરવાણી ધમ કહે, દેહમાં દેવ પ્રમાણુ. ૧
 તનમંદિરમાં જીવજિન, મંદિર મૂર્તિ ન દેવ;
 રાજ ભિક્ષાર્યે ભમે, એવી જનને ટેવ. ૨
 નથી દેવ દેહરા વિષે, છે મૂર્તિ ચિત્રામ;
 જ્ઞાની જાણે દેવને, મૂર્ખ ભમે બહુ ઠામ. ૩
 ખરો દેવછે દેહમાં, જ્ઞાની જાણે તેહ;
 તીર્થ દેવાલય દેવ નહી, પ્રતિમા નિશ્ચય એહ. ૪

—:૦—

(વાડીલાલ માતીલાલ કથિત ભાષણ.)

“ કયા ઇશ્વરે આ વિશ્વ રચ્યું છે ? ”

‘સુવિચારમાલા’ ના જીદાજીદ મણકાઓ દ્વારા હું જે કરવા ઇચ્છું છું તે એ નથી કે લોકોને મારા માનેલા વિચારો પરાણે મનાવી દેવા અગર માનવાને લલચાવા. હું હૃદયસ્થ યાને અપૂર્ણ છું એ વાતની જો મહત્તે ખાત્રી હોય તો મારે ખુલ્લું જણાવવું જોઈએ કે ધર્મ સંબંધી જે વિચારો આજ સુધીમાં મારા સમજવામાં આવ્યા છે તે બધા અંશે ખરાજ હોવા જોઈએ એવો દાવો મારાથી કરી શકાય નહિ. તેમજ ખીજા કોઈ એક માણસની બુદ્ધિએ સ્વીકારેલા વિચારો પણ સંપૂર્ણ સત્ય હોઈ શકે નહિ; તેથી ‘સુવિચારમાલા’ દ્વારા મારે જે કંઈ કરવું છે તે માત્ર એટલુંજ કે જન-સમાજને એમ સમજાવવું કે હું તેમજ દરેક મનુષ્ય અપૂર્ણ છે અને એટલા માટે પોતાના માની લીધેલા વિચારોમાંજ ‘સત્ય સર્વ’ હોવાનું દાવો

ન કરતાં ખીજ વિચારકોના અનુભવો અને કલ્પનાઓ કાનમાં પડે એમ તે કાન ખુલ્લા રાખવા. આવી રીતે મારા આત્મબંધુઓ વિશાલ વિશ્વના ચમત્કારોમાં—વિશાલ વિશ્વની વિવિધ બુદ્ધિઓના ચમત્કારોમાં—નવીનતા અને વિવિધતા ભાળી શકે અને તેમાં ‘આનંદ’ લઇ શકે, એવા ધરાદાથી જુદા જુદા ધર્મપંથોના (પરંતુ વિચારશીલ) લેખકોના હાથે લખાયેલા લેખો તથા બિલકુલ ધર્મનેજ નહિ માનનારા પણ પ્રમાણિક લેખકોના હાથે લખાયેલા લેખો અજવાળામાં લાવવા એજ મારી ‘સુવિચારમાલા’નો હેતુ છે. અને એ હેતુ હોવાથી જ, એક તરફમાં ‘સંસારમાં સુખ ક્યાં છે?’ એવું આધ્યાત્મિક પુસ્તક આ માળાના મણકા તરીકે પ્રગટ કર્યું, તેમ તેથી તદ્દન જુદીજ પ્રકૃતિ વાળું આ પુસ્તક પણ તેજ માળાના મણકા તરીકે પ્રગટ કર્યું. બધાએ મણકાના વિચારો (કે જે જુદા જુદા ગ્રંથકારોના છે) સાથે હું સંમત છું, એમ કોઇએ માનવું નહિં, વિવિધ વિચારકો અને જાહેર પ્રજાએ જે વચ્ચે (ક-મીશન લીધા વગર) ‘દલાલ’ તરીકે કામ કરવું એટલા પૂરતી જ મારી જોખમદારી છે. હું માનું છું કે, દરેક સહૃદય અને ઉચ્ચ આશયવાળા વિચારકોના વિચારો એક યા ખીજી રીતે દુનીયાને હિતાવહ થઇ પડે છે અને તેથીજ આ પુસ્તક કે જેમાં ઇશ્વરના અસ્તિત્વના ખંડન સાથે પંચતત્વથી ભિન્ન મનાતા આત્માના જ અસ્તિત્વનું ખંડન કરનારી વિદ્વતાયુક્ત દલીલો રજૂ કરવામાં આવી છે, એવા આ પુસ્તકને જાહેરમાં મુકવાનું મેં ઉચિત માન્યું છે. હું ખુલ્લી રીતે કહીશ કે આમાંના ઘણાએક વિચારો મને માન્ય નથી, અને કેટલાકનું ખંડન પણ હું કરી શકું; તથાપિ આ વિચારો એક વાર તો ‘બાપ દાદાનો ધર્મ’ પાળનારા લોકોની આંખ આગળ જવા પામે તો ઠીક એમ મને લાગ્યું; કારણ કે માત્ર ‘શ્રદ્ધા’ ખાતર જ જે વિચારો માનવામાં આવતા તે વિચારો વિરૂદ્ધ સજ્જડ દલીલો હયાતી ધરાવે છે ખરી એમ હવે તેઓ જોઇ શકશે. આપણે જે જાણતા હતા તે કાંઈ સત્ય-સર્વ નથી; પણ હજી આપણે એની વિરૂદ્ધમાં અને તરફેણમાં ઘણું જાણવાનું રહે છે એમ તેઓ સમજતા થશે. આપણે હજી તત્ત્વ સમજવાની કોશીશ જ કરી નથી એવું તેઓને બાન થશે અને એ બધાનું પરિણામ એ

આવશે કે તેઓ તત્વના વિશેષ શોધન પાછળ-વિશેષ વાંચન પાછળ-વિશેષ મનન પાછળ ચિત્ત આપતા થશે.

રા. કાન્તે એક સ્થલે લખ્યું છે કે, (નાસ્તિકો) જેટલે અંશે ગંભીર-તાનું-વિચારનું પરિણામ છે તેટલે અંશે તે ધર્મને હાની નહિ પણ લાભ કરે છે એમ હું સમજું છું. મને તો લાગે છે કે, પેગંબરો અને નાસ્તિકો એજ ફનીઆના ઉપકારકોના શિરોમણિ છે. પેગંબરો માનવાની અને કરવાની વાતોનો ઉપદેશ કરે છે, અને નાસ્તિકો સ્વીકારવાની પ્રબલ ધ્વજા છતાં સ્વીકારતાં કેટલા વાંધા આવે છે તે બતાવે છે. જે લોકો સમજ્યા વગર બોલે છે તે તો આસ્તિક હોય કે નાસ્તિક, પણ મને તો સરખા જ લાગે છે.

રા. કાન્તનાં આ વચનોમાં મને તો અસત્ય નથી દેખાતું. જેઓ આત્મા નથી એવી દલીલ માત્ર કરનારને ધિક્કારતા હોય અને તેમ કરવાની સત્તા તેમને પૂછવામાં આવતાં એટલો જ જવાબ આપતા હોય કે તેઓના ગુરૂએ કે ધર્મગ્રંથે કે વડીલોએ તેમને આત્માના અસ્તિત્વમાં શ્રદ્ધા રાખવાનું ફરમાવ્યું છે, આટલીજ લાયકીથી જેઓ આત્મા નહિ માનવાની દલીલ કરનારને ધિક્કારતા હોય તેમને હું કહીશ કે, તે ધિક્કારનાર પોતેજ આત્મા-ને નથી માનતો; કારણ કે જો તે આત્માને માનતો જ હોત તો તેમનું માનેલું આત્મતત્વ તો શાંતગુણધારક હોઈ તેને ક્રોધ થવો જ નહોતો જોઈતો. આત્મામાં દ્રઢ શ્રદ્ધા હોય તેવો પુરૂષ તો જડવાદીને કે અજ્ઞાન પુરૂષને જોઈને ક્રોધ કરી પોતાના અમૂલ્ય આત્માને મલીન કરવાનું પસંદ કરેજ નહિ; એ તો ઉલટો એમ વિચારે કે આ બિચારો જીવ પૂર્વજન્મના જ્ઞાનાં-તરાયી કર્મને લીધે સાચું જ્ઞાન પામી શકતો નથી એ કેવી દેખીતી વાત છે, એમ ધારી તેની દયા ખાય, પણ ક્રોધ કરવો આત્માના આસ્તિકને પાલવે નહિ.

(દલપતકવિવરકૃત.)

ક્રોધક તો વનવાસ કરે ઉપવાસ કરે પ્રભુ પાસ સિધાવા,
ક્રોધક મુમતી મુખ્ય ધરે બહુ સુક્ષ્મ જંતુ જરૂર બચાવા;

કોઇક માંસ અને મદિરા બલિદાન કરે નિજ દેવી રિખવા,
 કોણ હશે સ્વર્ગે દલપત ને કોણ હશે નરકે જન જવા ? ૧
 કોઇક સ્નાન ત્રિકાલ કરે જઇ પાવન તીરથ પાવન થાવા,
 કોઇ મનુષ્ય મલીન રહે પ્રતિ વાસર પાપથી આપ મૂકાવા;
 એક ખીજથી વિરૂદ્ધ કરે ન ધરે દિલ સ્વર્ગ જવા સહુ દાવા, કોણ. ૨
 કોઇક વેદતણો ભણી ભેદ ઉમેદ ધરે ઉર સ્વર્ગ તકાવા,
 કોઇક રામનું નામ રટે નિત્ય આપતાણું બધું પાપ પતાવા;
 કોઇક શંકર શંકર નામ સદૈવ જપે અધઝોધ સમાવા, કોણ. ૩
 કોઇક જા્ય પ્રભાત સમે ઉઠી પીરતણે શિર પુષ્પ ચડાવા,
 કોઇ પ્રભાત સમે ઉઠિ જા્ય પડિક્કમણું કરી કર્મ ખપાવા;
 કોઇક જા્ય પ્રભાત સમે ઉઠી નોલી-ક્રિયા કરી નિર્મલ થાવા, કોણ. ૪
 કોઇ કરે બકરીદ અને વણિ કોઇ શીખે સોમયાગ કરાવા,
 કોઇક તો બલિયાર કરે શિવશક્તીતણું મન સિદ્ધ મનાવા;
 કોઇક ભાંગ પીએ બલિ ભાંતથી ભોગી નહી પણ ભોગી જણાવા, કોણ. ૫
 કોઇક શીશ જટા નખ દીરઘ કોઈ ખુશી મન મુંડમુડાવા,
 કોઇક ભેખ મુનીવત ધારી બહુ રખડે પુરમાં બની ખાવા;
 કોઇકને વણિ કંઠ ઉચેથી ગમે બહુ ગોવિંદના ગુણ ગાવા, કોણ. ૬
 કોઇક સૂરજને જ સદૈવ જપે દિલજ્યોત ઉઘોત જગાવા,
 કોઇક ભૈરવનેજ બજે દિલ શુદ્ધપણે મહા દુઃખ મટાવા;
 કોઇક એકજ ટેકજ ધારી અનેક ઉપાય કરે વણિ આવા, કોણ. ૭
 કોઇક એકજ અલ્લ બજે જીવ રૂપ મટી શિવ રૂપ શમાવા,
 કોઇ કહે બલિ બક્તી કરચાયકી ખૂબ મળે જ પીવા અને ખાવા;
 કોઇ કહે કશુંએ પછી ત્યાં નથી ભોગવ ભોગ ભલા મન ભાવ્યા,
 કોણ હશે સ્વર્ગે દલપત ને કોણ હશે નરકે જન જવા? ૮

(કચ્છી દોહરા.)

રાધવ ચે હિન જગતમે, અનેક પંથ પ્રચાર;

અનેક ધર્મ વિચાર ને, અનેક મત આચાર. ૧.

કોય જટા જખરી રખે, વડા વધારે બાર;
 કો મુન લસી લિપટ કરે, બિલકુલ રખે ન બાર. ૨.
 કો મભૂત બૂંસે રૂગી, લંગોટી લપટાય;
 કોય નિપટ નાગો ખર્ની; ધુણી નિકટ ધુખાય. ૩.
 દાઢીકો ડાચે રખે, કો વિચ સંધ વિખાય;
 રૂગિયું મુછું રખાયકો, સદમ સદા કરાય. ૪.
 કો ગંગામેં ન્હાય તો, નિરમલ દિલ થે લાય;
 કો જમુનાજલ પાનસેં, પવિત્રપણુંવતાય. ૫.
 કો પૂજા પાષાણુજી, ઉછતા ઉછત ઉડાય;
 કો અડાય દેવાયતન, પ્રતિમા નૈંછ પધરાય. ૬
 પૂજે તો કો પીરકે, કો બજરંગી વીર
 કોય પિયારે પ્રેમસેં, ખેત્રપાર કે ખીર. ૭
 ધુન ધણીખાવો ગણી, ઢોંમર ઢેઢ ચમાર.
 કો ચે વાંકજ વાછરો, જખ પાખૂ ઝુંઝાર. ૮.
 કો દેવો કે દે બજી, ધાર મંસ ધરાય;
 અજ, પાડા, રોસે રીઠું સ્વર્ગ મધારે લાય. ૯
 કો ઠાકર કે ઠાય નીત, નાં નાં ભોગ ધરાય;
 ટન્ટન વખાય ટોકરી, રસિયેં કે રીઝાય, ૧૦,
 કો મથુરાં ગોકુલ વિગ્ની, ગિરિ પૂજે ગિરરાજ;
 કો સમેત શખર ચડે, કો હજ પઢે નિમાજ. ૧૧
 કો કલકતે તો વિને, કાલી પૂજણુ કાજ;
 કો ખાલી બહુચર ડિસણુ, કો પિરસણુ હિગજાજ; ૧૨.
 અદ્રિનાથ કો દારકાં, કો કાશી કેદાર;
 કો રામેશ્વર કો વિો, જગન્નાથ હરદાર. ૧૩
 કો કોટેશ્વર જા કરે, દરશન પૂજે પીર:
 કોચે અણુસડમેં અધિક, નારાયણસર નીર. ૧૪.

કા એકલ તારો^૧ ખણી, તુન તુન તંધ વળાય;
મંજિરા તાલ મિત્રાય નેં, હરિ ગુરૂં ગુણ ગાય. ૧૫.

કો ત્રિકાલ સંધ્યા કરે, જગન અગન સિન્નગાય;
નિત્ય શ્રાદ્ધ તરપણ કરે, પિતરે^૨કે પરચાય. ૧૬.

કોએ હિકડો બ્રહ્મ સત, મિથ્યા જગત નિષેદ^૩;૨
કો વતાય યુક્તિ કરે, જડ ચઘતન જુગ ભેદ. ૧૭.

કોએ જગત અનાદિ સિધ, કર્તા બેયો ન કોય,
સદા કરે સંસારજી, ખાલી તો ડિંચ બોય. ૧૮.

પિંઢજી કયા પિંઢ ભોગવે, પુદ્ગલ^૪ પિંડ બનાય,
ભવાટવીમેં ભાટકે, હથેં કરે પ્યો હાય ! ૧૯.

કઠ કપાય^૫મલ થી અમલ, નિવાર નિજ અજ્ઞાન;
ઉપજે કેવલ જ્ઞાન તું, સ્વયં સિદ્ધ ભગવાન. ૨૦.

રાત્રી ભોજન અગર જલ, વર્જે જીવ ભચાય;
મોં આડી ડે મોંમતી, પહિંચે દયા હુલસાય. ૨૧.

રોજ પરીકમણું કરે, જિન વિતરાગ^૬ વધાય;
નિજ કર્મેંજી જડ કપે, સ્વયં સિદ્ધ થેલાય. ૨૨.

કોએ કર્તા જીવજો, માલિક મરજીવાન;
ચાય કરે હેવાન જી, ચાય કરે ધનસાન ? ૨૩

પો પણ ખાવિંદજી ખુશી, જનજો હલેન જોર;
કરે અધલ જો દુધલ જી, તનમેં જોડો તોર, ૨૪.

જલ ઠેકાણે થલ કરે. થલ પલમેંજલ તીંચ,
અકલ કલા કિલતારજી, કલે સગેજન કીંચ ? ૨૫

૧ તંજુરો. ૨ નિષેધ-જ્ઞાન પદ્ધતિ જેના મોહમાં ન પડવા યોગ્ય મનાઈ કહેલું
એકું જગત. ૩ શરીર. ૪ વિષયોમાં આસક્તિવાળાં. રાગ, ક્રોધ, ઈત્યાદિ, ૫ જૈન
સાધુઓ મોઢા આગળ કપડું બાંધે છે તે. ૬ જૈન ધર્મની મૂર્તિઓના નામ છે.

ખ્યાલી ભાછા ખલક કે, પલમેં ડે પલટાય;
 રાંક મિંજા રાજા કરે, દાજા રાંક બનાય. ૨૬
 પરવરદિગારજી નિધા, વિગર ન થીંધો ન્યાલ;
 બેગુના કરે બહેસ્તડે ધણિ ધિલજો ધોતાલ. ૨૭
 ઊ નિમાજ કલમાં પડી, રબ કે તો રીઝાય;
 તોભા તેં અગિયા કરે, કને આંગર્યું પાય. ૨૮
 કોચે કૂડી કલપના, કર્યો મ અય અધેર;
 મોજ કર્યો ને મસ્ત રો, પર્યા પુછેતો કેર ? ૨૯
 ધૂણીમિંજ ધુખાય કો, ધરતીમેં ધક્કાય;
 ઝોટો મથે અડાય કો, ડેરી કિબર કરાય. ૩૦
 કો ચે ઉત્તમ ઝોતરો, કો ડિસ વાંધ વતાય;
 કેંજો મન મનાય જન, કેંજો દિલ કચવાય ? ૩૧
 હિકડા થાપીં ખ્યા હણે, તેકે ચ્યા ન વડાંધ;
 સરખા અટકેં સાન વિચ, ખૂટા ખુરેં ઉડાંધ. ૩૨

કવિત.

જે યિયોંતા જોની તડેં વેદાંતી વડાંધ નતા,
 સે મિથ્યાત્વી વેદ મત જોની મને જાણીંતા;
 પુરાણી યિયોં ત કુરાણીચેં અયો યાફર ઐં,
 કુરાણી યિયોંત મ્હેચ્છ મોંતેં ચેં પુરાણીંતા;
 દ્વૈતેકે અદ્વૈત ધોરી ધારતા અજ્ઞાની ગણી,
 અદ્વૈતિયેં મથે દ્વૈત અડેખાધ આણીંતા;
 રાધવચે સોકો સામું ત્રાણુખ્યો ત્રિફાર કરે,
 મરમ જેં જાણ્યો ઊ મિણીમેં મોજ માણીંતા
 સદા શિવ સેજ જેકે ઇસલામી આદમચેં,
 ખુદા ગોડ ખ્રિસ્તી ચેંત પ્રભુ ચેંતા પાણુમેં;
 વિલાતમેં વોટરસે પાણી ચેંતા પાણુ હિત,
 મથા સિરવાડે જલ કેંજે સે અજાણુમેં;

યા અદલા કુરાનમેં ત હે હરિ પુરાણ મિંજ,
 અર્થ ખીંજે ઊજ મેદ બાસેતો કુછાણમેં;
 રાધવ ચે રામ રભ ચેમેં ફેર ધણી ઊજ,
 વાદ કેસેં વધે વેર ખાલી ખેંચત્રાણમેં. ૨
 જૈનેં મિંજ મીન મેખ જાણે જખ મારીયેં સે,
 મીન મેખ વારો જૈન જાણે મ જમીનમેં;
 મહા બુદ્ધિમાન બુદ્ધિસ્થેંકે ચે અબુદ્ધ કેર ?
 જાહેર જાપાની જેમેં ચીનાં ખેયા ચીનમેં;
 અરાબ પઠાણ તુર્ક અફ્રિકન અફગાન,
 ઉઝ્બે મૂર્ખ નાંચ જુકો ધુકે કિભા ધીનમેં;
 રાધવચે રૂડા થિડે મતીજ ન મૂડા કોય,
 કુતા ઊજ કૂડા જેંજે જૂઠાણું જકીનમેં. ૩

મોતીરામ કૃત.

(કાવ્ય છંદ.)

ભલે પદાર્યા નાસ્તિકજનજી, બોલો બોલો મનના વાદ;
 આણુ અંજલિ શો ચક્ષુમાં નહિ, ખુશ્તી બોલોને અપવાદ.
 નાસ્તિક બોલ્યા મહિ પર ઝાઝા, ધરમ મનાએ દામોદામ,
 રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૧
 મહમદને નહિં હિંદુ માને, રામ તજે મહમદિયન આપ;
 જૈનધરમ બુદ્ધો નહિં માને, છોડે જૈનો બુધનાં નામ,
 ઇશ્વરને જરથોસ્ત ન માને, તજે ખ્રિસ્તિ જરથોસ્તનું નામ,
 રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કોને માનું રાખી હામ. ૨
 એ આદિકે ધર્મો ખીજ, સહુનાં ફાંટા પડયા વિશેષ;
 ફાંટા ફાંટામાં તકરારો, અરશપરશની જાણી ખેશ,
 પોતાને મુક્તી માંને છે, ખીજને નરકોનાં ધામ,
 અરશપરશ નિંદેછે પોતે, કેને માનું રાખી હામ. ૩

- સૌ નિઘ્નધર્મે જન વધવાના, કરતા ઉપાય અપરંપાર,
એવી વધેલ ધર્મ સમાજે, રાજ્ય ફરાવ્યાં વારંવાર,
ધર્મ સમાજે રાજ્ય ઘોંશરી, જુઠુંડી અરશપરશ બહુ ઠામ,
રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૪
- લડી મુઆ ધર્મોને માટે, તેણે કરિયા સ્વર્ગેવાસ,
મારનાર પણ ધર્મ જનુની, તેણે કો'ક્યાં પુરયા ચાશ ?
એક કહેછે ગુરૂ ધૂતેછે, ખીજ ગણતા ધર્મનું કામ,
રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૫
- ક્ષેત્રફલ કે વસ્તી અંકો, સૂર્ય ચંદ્ર તારાનાં માપ,
જોયે વિચાર કરોને તેના, લેખ બતાવો જૂના આપ.
ગતિયો સઘળા ક્યાં ગઈ તેની, શોધ નવીમાં ચડિયાં નામ,
જોયા રસ્તા નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૬
- એક કોમની રૂઢિયો ભાલી, ખીજ કરતાં તે પર હાશ્ય,
ખીજની રૂઢિયો પર પેલા, ચલાવતા ચિત ઉભરા ખાશ્ય.
રૂઢિયોમાં પણ ધર્મ રીતછે, એવું વદતા લોક તમામ,
રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૭
- સૌકો કહે હું'હું પેલો, મુજમાંથી કુટયા સર્વત્ર,
સૌકો કહે હું'હું સાચો, ખીજનો વેલો છે અત્ર;
કોણજ પેલો કોણજ સાચો, મુકે પત્ર ન જુનો જામ,
રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૮
- શાપથોના લોકો મરતા, કેનો ઉગરિયો નવ અત્ર,
તેણે અત્રે પત્ર ન મુક્યા, કોણ સ્વર્ગ ને નરકે છત્ર;
અમર હોતજો કોઈ પંચનાં, પ્રીતે જાલત તેની લગામ,
છે નહિ તેવું રસ્તા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૯
- ચાલે પગથી ખાએ કરથી, ઉઘે જાગે એકજ રીત,
ખાવું પીવું સ્વાસો લેવા, ચંદ્ર સૂર્યપર સરખી પ્રીત.
કુદરતના નિયમો :પર પ્રીતી, સૌકો રાખે તેવે ઠામ,
તોપણ સૌના રસ્તા નોખા, કેને માનું રાખી હામ. ૧૦

જન્મી સાથે લેધ ન આવ્યા, જર યુવતી કે બીજા સાથ,
મરતી વખતે લેધ ન ચાલ્યા, જર યુવતી બીડીને બાથ.
મોતીરામ બતાવો રસ્તો મુઝાણો પંથોમાં આમ,
રસ્તા સૌના નોખા નોખા, કેને માનું રાખી હામ.

૧૧

(શ્રીપાશચંદ્રસૂરીશ્વર કૃત.)

દેવગુરૂસંગકારણ મુનીવર, ચક્રવર્તી દલચૂરે;
અરીહંતવચને ન હોવે એવો, કાંઈ વદો એ વડો કૂરોરે, મુ. ૧
મુનીવર હિંસાધરમ કાંઈ બાખો, તમેમુલ્લમહાવ્રતરાખોરે.
ચૈત્યમંદિરમાં ઉગે જે તરૂવર, અનંત જીવનો વાસો;
લોહકુહાડે આપણુપે છેદો, કાંઈ તુમે દુરગતી વાસોરે. મુ. ૨
નાલખીંટ અનંતા બોલ્યા, ધર્મકાજ છેદવો;
ધર્મ નહીં પણ જીવ હણીજે. કાંઈ તુમે દુર્ગતી જાવોરે. મુ. ૩
ચોથે વ્રત વીતરાગે બોલ્યો, સ્યાદવાદ નવી થાખ્યો;
વિષયવાહ્યાં તુમે છિંદી દેખાડો, કામરાગ અતી વ્યાપોરે. મુ. ૪
પંચમહાવ્રત અંગ ધરીને, એકવીશ સખળા દેખાડો;
એણે ઉપદેશે કાંઈ તુમે બુદો, લોકોને દુરગતી પાડોરે. મુ. ૫
શાચપરૂપેતે નવિ માનીજે, લોકમલી છેહ દીજે;
અશુભ ભાખી ને હીનાચારી, તે ગુરૂ આગલ કીજોરે. મુ. ૬
ધનધન શ્રીવીતરાગદેવે, જેણે દયાધર્મ પ્રકાશ્યો;
મૂઠમતી જે જીવ હણાવે, નહિ લહે શિવપુર વાસોરે. મુ. ૭
પાર્શ્વચંદ્ર બણે ચારિત્ર લહીને, પરિગ્રહથી મનઠાલો;
અરિહંત વચને સાચપરૂપો સૂધો સંજમપાલોરે. મુ. ૮

ફલહો નરભવ ભવમમતાં, ફલહો શ્રાવકકુલ સાર;
ગુણવંતગુરૂનો સંગ દોહોલો, પામી આલે મહારોરે.
બાધઓ જીવદયા પ્રતિપાલો, ગુરૂગમ સંભલી આગમવાણી,
પરમારથ સંભાલો.

- આશ્રવ ભવ શિવ સંવર બાધ્યો, તેહનું રહસ્ય વિચારો;
આરંભ આશ્રવ સંજમે સંવર; ધમ ગણી આપ ઉગારોરે. ભાધ્યો. ૨
- શસ્ત્રધારશું અંગઉવંગે, નખ શિખ લગે કોઇ ભેદે;
જેહવી પીડા નરને હોવે, તેહવી એકંદ્રી વેદેરે. ભાધ્યો. ૩
- સહુઅજીવ જીવેવો વંછે, મરણ ન વંછે કોઇ;
આપણને દુઃખ જિમ છે તિમ પર, હૈયે વિમાશી જોવોરે. ભાધ્યો. ૪
- જરજર નર બલવંત તરણે, મૂઠિપ્રહારે લણિઓ;
જે દુઃખ વેદે તેહજ યાવર, જીવસંગટેભણીઓરે. ભાધ્યો. ૫
- સમકિત પાપે ગજબવેં જોવો, જીવદયા દ્રઢપાલી;
તેણે શ્રેણીકધર અવતરીઓ, મેઘકુમાર દુખટાલીરે. ભાધ્યો. ૬
- પૂરવભવ શ્રીશાંતીજિણેશર, ડૂશરણેપારેવડો રાખ્યો;
જ્ઞાન પ્રમાણે જાણી જિનમત, મૂઝ દયાધર્મ બાખ્યોરે. ભાધ્યો. ૭
- લોહશિલા જે તરે મહોદધિ, પશ્ચિમ ઉગે બાણ;
સહેજે અનલ જે શીતલ યાએ, તો હિંસાધર્મ દાણરે. ભાધ્યો. ૮
- રવી આયમિએ દિવસ વિમાશે, અમૃત ઉરગ મુખ હોવે;
સાધુ કહાવે કલહ કરંતો, ત્રિપભખી મરણ ન ખીડેરે. ભાધ્યો. ૯
- શીંચી અગતી કમલ વધારે, મલીત ચીર પંક ધોવે;
તે નર મૂરખ કુગુર કુસંગે, પ્રાણહણી ધર્મ જોવેરે. ભાધ્યો. ૧૦
- આગમ વેદ પુરાણ કુરાણે, સહુઅ દયા મુખે બાપે;
જિનવરવચને સાચો ઓલખી, છ જીવ વિરલો રાખેરે. ભાધ્યો. ૧૧
- અર્થ કામ, ધર્મ જયણા સમમતિ, નિધંધશમંદ બુદ્ધી;
શ્રુતસંભલિજે નિરતો જાણે, તસુ વિવેક ફલસિદ્ધીરે. ભાધ્યો. ૧૨
- પાર્શ્વચંદ્ર ભણેઆણ સહિત જે, નિરતી કરણા પાલે;
તે નર ટાલે પૂરદુરિત તિમ, જ્ઞાનકલા અણુઆલેરે. ભાધ્યો. જીવદયા પ્રતિપાલો.
- આશ્રવશહિતવિનય અપ્રશત્ય, બાખ્યો એ કેવો પરમત્ય;
અપ્રશત્ય કૈયે વારંવાર, કરિયેં એ કેવો આચાર. ૧

(નરસિંહમહેતા કૃત.)

જ્યાં લગિ આતમા તત્વ ચિન્થો નહોં, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી;
 મનુસદેહ તાહરો એમ એલે ગયો, માવઠાની જેમ વૃષ્ટી જૂઠી. જ્યાંલગી. ૧
 શું થયું સ્નાન સંધ્યા ને સેવા થકી, શું થયું ઘેર રહી દાન દીધે;
 શું થયું ધરિ જટા ભસ્મ લેપન કરે, શું થયું રાતો લોચન કીધે? જ્યાં. ૨
 શું થયું તપ ને તીર્થ કીધા થકી, શું થયું માલ ગ્રહી નામ લીધે,
 શું થયું તિલક ને તુલશી ધર્યા થકી, શું થયું ગંગાજળપાન કીધે. જ્યાં. ૩
 શું થયું વેદ વ્યાકરણ વાણી વદે, શું થયું રાગ ને રંગ જાણે;
 શું થયું ખંટદરિશન સેવ્યાથકી, શું થયું વરણના ભેદ આણે. જ્યાં. ૪
 એછે પ્રપંચ સહુ પેટ ભરવાતણા, આતમારામ પરચ્છ ન જોયો;
 બણે નરસૈઓ કે તત્વદરશન વિના રત્નચિંતામણી જન્મ ખોયો. જ્યાં. ૫

શાંતિ પમાડે તેને સંત કહિયેં, તેનાં દાસનાં દાસ થઇ રહીએં

તેનાં ભડતને આધીન થઇ રહીએ.

વિદ્યાનું મૂલ નહિ પુરું જાણ્યું ત્યારે, પડ્યાનો માર શિદ ખાઇએ. શાંતિ. ૧
 ખાધી ગોળી અને રોગ જ્યારે ઉભો, તેની ગોળી તે શિદ ખાઇએ. શાંતિ. ૨
 સીધો વોળાવો ને ચોર જ્યારે લુટે, તેની સંઘાથે શિદ જાઇએ. શાંતિ. ૩
 કલ્પવૃક્ષ શેવ્યું ને દારિદ્ર ઊભું, તેની છાયામાં શિદ રહિયે. શાંતિ. ૪
 રાજની નોકરી ને લુખ નવી ભાંગે, તેનોતે ભાર શિદ વહીએ. શાંતિ. ૫
 કીધા ગુરુ અને દુઃખ નવી જાએ, તેના એલા તે શિદ થઇએ. શાંતિ. ૬
 નામઅનામ મારા ગુરુએ ખતાવ્યું, તેતો રાખ્યો છે મારે હૈયે. શાંતિ. ૭

દુનીઆંભુલેભરમાઇ વિચારે નહી કાંઈરે, માટી લેકર સરખ ખનાએ,
 તાકું દુધ પીલાઇરે. દુનીયાં. ૧

સાચાસરખ નજરમેં આવે, જખ ધોકેસેં ધમકાઇરે,
 કોઇ પત્થર પાનીકું પૂજે, કોઇ પૂજે કખરની અચેરે. દુનીઆં. ૨
 ગુરુપ્રતાપે નરસી ગાવે, શાસ્ત્ર ખચન ગોહોરાઇરે. દુનીઆં ૩

(નકુળાનંદ કૃત.)

- ત્યાગ ન ટકેરે વૈરાગ્ય વિના, કરીએ કોટી ઉપાયજી; ત્યાગ. ૧
 અંતર ઉડી ઇચ્છા રહે, તે કિમ કરીને તજાયજી.
 વેષ લીધો વૈરાગ્યનો, દેશ રહી ગયો દૂરજી;
 ઉપર વેષ આછો બન્યો, માંહે મોહ ભરપૂરજી. ત્યાગ. ૨
 કામ ક્રોધ મોહ લોભનાં, જ્યાં લગિ મૂલે ન જાયજી;
 સંગ પ્રસંગે પાંગરે, જોગ ભોગનો યાયજી. ત્યાગ. ૩
 ઉજળુ ઝડતે અવની વિષે, બીજ નવિ દીસે બહારજી;
 ઘન વરસે વન પાંગરે, ઇંદ્રી વિષય આકારજી. ત્યાગ. ૪
 ચમક દેખી લોહું ચલે, ઇંદ્રિ વિષય સંજોગજી;
 અણુ ભેટેરે અભાવ છે, ભેટ ભોગવશે ભોગજી. ત્યાગ. ૫
 ઉપર તજે અંતર ભજે, એમ ન સરે અરથજી;
 વિણુશ્યો વરણાશ્રમથકી, અંતે કરશે અનર્થજી. ત્યાગ. ૬
 ભ્રષ્ટ થયો જોગ ભોગથી, જેમ બગડિયું દુધજી;
 ગયું ઘટ મહીં માખણથકી, આપે થયુરે અશુદ્ધજી. ત્યાગ. ૭
 પલમાં જોગી ને ભોગી પલમાં, પલમાં ગ્રહીને ત્યાગીજી,
 નકુલાનંદ કહે એ નર તણો, વિણુસમજ્યો વૈરાગ્યજી. ત્યાગ. ૮

(દાસ ઝવેરકૃત)

- અંગ મેં ખુદા જોજી નિકાસો, તનતકીઆ મનમકકા હૈ અંગ. ૧
 મિહેમયંદ જીલેઅંદર, રશુલિલાલાલ કળકા હૈ
 પંચતનું કે દરગા અંદર, અલખના મકાશિકા હૈ; અંગ. ૨
 અયનઅલી ગુલચમન ખુવાહૈ, બિનદેખેકું ધક્કાહૈ
 એચુનંએચ ગુનનિરંજન, એચુંભાકું દેખા હૈ; અંગ. ૩
 એનમન કેદીદક શદઅૈ, એક આશક પક્કાહૈ
 દશનવલ કાંપીર આવલીઆ, નાગશેર વલીખાકા હૈ; અંગ. ૪
 ઉન કીઆ મહેરમશોખાની, નખીનાંમવી ઢલકા હૈ

શુન એ શુન નિર્ગુનકી બાતાં, શાધુસંતકિ લાતા હેં;

અર્થ છોડકેં અનર્થ કરતા, પોથી બાંચ સુનાતા હૈ સુન ૧

કયા નિર્ગુન પોથી મેં બૈઠા, ફિર કમ તુજે નહી પાતા હૈ

સચ્ચિદાનંદકી ખબર ન જાને જુઠા દિલ બહેલાતા હૈ. સુન ૨

દરઅક્ષરકા ખોજદિએ બિન, અજર નજર નહી આતા હૈ;

જ્ઞાન ધ્યાન નિર્ગુન નિરંજન, સતગુરુ નાથ બતાતાહૈ. સુન ૩

અમૃત કહે શો કૌન અમર બયા, બિખ કહે કોઇ મરતા હૈ.

એસાપંડિત' નિત ઉઠપોથી, બાંચ બાંચ પરતાતા હૈ. સુન ૪

સચ્ચા સતગુરુ નાથ નિરંજન, ભવભંજન દુખ હરતા હૈ.

દાસનવલ કહે ઉનકીકૃપાસેં, નમનો નાથ સમરતા હૈ. સુન ૫

(બુઢન કૃત)

બામન મુદ્ધાં પઠ પઠ ભૂંલા. રામરહીમ તો જાન્યા નાહી

કશબ કુરાના વેદ પુરના ઉશમે તો ઉજસા નાહી,

કલમા રોજા વ્રતગાયત્રી. પખદોતું કીમત જૂઠી;

કહે બુઢન શુન કૂટન ગીધી, કયા શુનલ કયા ચોટી

ભુખ મુખા પણ ભેદન પાયા, જ્યું ખરપર ચંદન બોજા.

ચમક પથરખુએ બિચ પડે આ તોએ ન અંતર બિંજ્યા

જિસ રેણી મેં રામ વસેસો, આતોરેણી નહી શોચ્યા;

કહે બુઢન શુન કૂટન ગીધી કયા એકાદશિ કયા રોજા;

[હાસમકૃત]

અદલ ફકીરી કરે કોઇ શરા પુરા' ઘટમે મકકા ઘટમે મદીના

ઘટમે નમાજુ પડે; કોએશરા પૂરા

ઘટમે ગંગા ઘટમે જમના, ઘટમે સનાન કરેકોએ શરાપૂરા

ઘટમે બતીઆં ઘટમે દીવા, ઘટમે ઉજાશ કરે

- કોઝે શરૂ પૂરા કહે હા સમશા સુણો પ્રીતમ ખ્યારા,
 ફુતીઆંકોઝે મોત સેંદુરે; કોઝે શરૂપૂરા
- અદલ ફકીરી કરે કોઝે શરૂ પુરા
- જિન ઇશક મેં શિર ના દીયા જુગમેં જયા તો કયા હુવા
 જોગી જુગત જાને નહી, કપડા રંગ્યા તો કયા હુવા ૧
- જિન આપ ઘટ રંગ્યા નહી પર ઘટ રંગ્યા કયા હુઆ,
 દરીઆ કિનારે માલમ ખડા માલમ જાણે દરિઆ મેરા. ૨
- ફુલકી દીઆ મોતી ના મીલા, માલમ હુવા તો કયા હુવા !
 કાજ કિતાબો ખોલકેં મશલા ખતાવે ઝોર કું. ૩
- પઢતા ઇલમ ડરતા નહી કાજ હુવા તો કયા હુઆ ?
 જોગી ને જંગમ શે વરા સખ રંગ કપડા પેરતા. ૪
- મરમ નહી ઉસ હાલકા કપડા રંગા તો કયા હુઆ ?
 જનરામરસઆખાનહી રશીઆખન્યા તો કયા હુઆ. ૫
- મકકે મદીનેશરમેં સઈદા દીઆ તો કયા હુઆ ?
 દિલકા કુદર કાટા નહી હાજ હુઆ તો કયાહુઆ. ૬
- જિન આપકું જોયા નહી મનમેલકું ધોયાનહી
 દિલદાગકું ખોયાનહી અંધોલ ક્રિયા તો કયા હુઆ ? ૭
- કુતા હુઆ ધનમાલકા, ધંધા કીઆ જંજલકા
 રિદયે બયા ચંડાલકા, તીરથ કીઆ તો કયાહુઆ ? ૮

(નનામી કવિતા)

- તું તીર્થમાં જ્યાં ત્યાં વિચરતો, ધરમ જાણીને ધસ્યો;
 વૈરાગથી વસ્તી તજીને વનવિષે જઈને વસ્યો;
 ભગવા ધરીને બટકતો શરીપેટબીખીને ભરયું,
 શીરીતે ઇશ્વર રિંજશે તે કોનું સાફ શું કરયું. ૧
- તેનિત્યસ્નાન ત્રિકાલ કીધું માટિ ગોમયચોળીને,

- તેં પંચગવ્ય વિશેષ પ્રાસન પીધુ ધોળીધોળીને;
આહાર એકજંવાર કરવો એવું તે વ્રત આચર્યું શીરીતે. ૨
- તેં હોમ હવન ધણું કરયા ધી જગનમાં હોમ્યા ધણું,
તેં ચાલતી નદીને ચઢાવ્યા દુધદહી ગાયો તણું;
બહુ વર્ષ મુખમુનીવ્રત ધર્યું તે ઠીક તુજમનમાં ઠસ્યું શીરીતે. ૩
- તેં નવનવા નૈવેદ કરીને તે પ્રસાદી તું જમ્યો,
ઉપવાસને એકાશણું કરી દેહને તેં બહુ દમ્યો,
ખાડોખણીને દાટીયુંજે અન્નજમતાં જે વધ્યું શી રીતે. ૪
- તેં પ્રાર્થના પ્રભુની કરી મુખવિવિધ વચન ઉચારીને,
તેં સ્તોત્ર પાઠ ધણું કરયા નિતનિત્યનિયમો ધારીને;
ગદગદસ્વરે ગુણગાન કરવા આંખથી આંસુ ઝર્યું શી રીતે ૫
- ભગવાન લુખી ભક્તીથી રીંજે નહી જરા માત્રને,
પણ ભક્તીપર ઉપગાર સાથે યાએ પ્રભુ પ્રિયપાત્રને;
તેં વિગરવાદેં વિવાદકીધા કાંમતેથી શું કર્યું,
શીરીતે ઇશ્વરરિંજશે તેં કોનું સાર શું કર્યું. ૬

- જુલમ ન કળે ઇનજાનશે, સખજુગ ઢાઢ ફના દિશજે;
મતપંથજીમુમત ન કળે, ગુણશેખ્રેમસદા રખજે. જુલમ. ૧
- સખદુનીઆં જોકળે વેર વિરોધકેશેં ન કળે,
રેંમ દયા મન મેરખજે, પારકી વસ્ત ચોરી નકળે. જુલમ. ૨
- સચાઇશેં સદા દિલ રખજે, જુઠકે ત્યાગ સદાંઇકળે;
પક્ષપાતકેદ્વરકળે, સખદુનીઆંજો ભલો કળે. જુલમ. ૩
- હકશેંજપ્રીતીરાખજે, હરાંમકે ત્યાગકળે;
રિદેમેંપરમેશરદિશજે, બાહેરમેં ન ગોયા ખાજે. જુલમ. ૪
- પરજો ખુરોકળેનદિશજે, પરજોતુંઉપગાર કળે;
કૂકકપટશે દૂરરેજે, દહીરાગકે ત્યાગ કરજે. જુલમ. ૫

બલો કરજો પણુ ખુરો ન કરજો, બલાઇશે બલાઇ કરજો;
જુલમ ન કજેઈનશાનશે શખજુગદાઠ કનાદિસજો.

૬

નાથકે છે મુજને મનુસ્યો દુભાવે, મુજપર જુઠાજ આલે ચડાવે
મુંશુદ્ધ ચેતનરૂપેરહોધું, પણુ જડજગમાંમનાવે;

ઉત્તમપદ ઇનકારકરી મારી હલકીપદવી ઠરાવે. નાથ. ૧

બામનીઓ બેલો રજવાણી, લંપટમાં લેખાવે;

કપટીમાં કેંતા નવચૂક્યા, ચાહન ચોર ઠરાવે. નાથ. ૨

પશુ થકીપરણાવી માંડે, જગમાં હાસ્ય કરાવે;

ધર્મ નામ દુકાનો માંડી, ટકે ટકે વેચાવે. નાથ. ૩

શંકરનો અવતાર ઠરાવી, નાગો બૂત બનાવે;

મહાવ્યાસન મારામાં કેવી, ગાંજો ભાંગ કુકાવે. નાથ. ૪

રાક્ષસને હું વગર વિચાર્યે, વરદેઉં એમ જણાવે;

બુદ્ધિ શૂન્ય ગણીને માંડે, બોલો નામ ધરાવે. નાથ. ૫

લિંગ તણી ઉત્પત્તી થઇ તે, કહેતાં શરમ જ આવે;

અણુધટતા: આરોપ ચડાવી, મારી લાજ છુટાવે. નાથ. ૬

શુખ દુખમાં સંભાંડે તેતું, સાહું આમ મલાવે;

ધિક ધિક માનવ દુષ્ટ તમોને, દારણુ દુખ કેમ નાવે. નાથ. ૭

—:૦:—

માનવ મુજને માંનવ જેવો બનાવે, મારી સધળી પ્રભુતા તજીવે.

જન્મમરણથી મુક્ત રહું છું, તોપણ જન્મ ધરાવે;

નાનકહું બાલક સમજીને, પારણીઆમાં ઝુલાવે. માનવ. ૧

તડકો શીત નડે માનવને. મુજને વસ્ત્ર ધરાવે;

વસવાને મુજમાટે મોટા, મંદિરમાળ ચણાવે. માનવ. ૨

ભુખતૃષ્ણ લાગે નહિં તો પણુ મોટા થાળ ધરાવે;

માંડે નામ દધને દુષ્ટો, માલમલીદાઉડાવે. માનવ. ૩

- બ્રહ્મ યતો જાણીને મુજને, નિતનિતસ્નાન કરાવે;
 હુંહું શુદ્ધ સદાએ તો પણ, આમ અવિદ્યા જણાવે. માનવ. ૪
- ઊંધ કદી આવે નહીં પણ તે, સુંદરસેજ વિદ્યાવે;
 કામક્રીડા કરવાને ઠાજે, પ્રેમ ધરી પરણાવે. માનવ. ૫
- નિરધનતા લેખીને મુજને ધરધરબીખ મગાવે;
 નખોદીઆનાં માલખજનાં, મારાનાંમ ચડાવે. માનવ. ૬
- નિરવિકારી સર્વે સ્વરને, રાગી તુછ ઠરાવે;
 છોક ઉતારી નાખી મુજને, પાખંડી જ પૂજાવે. માનવ. ૭
- સત્ય સ્વરૂપ અનાદી માફે, કોણ અરે સમજાવે;
 નહીંતો આંમ અધર્મ વધ્યાથી, દુખનું અંત ન આવે. માનવ. ૮

(સમય સુંદરજી કૃત.)

સ્વારથ કીસખહૈસગાધ, કુણમાતા કુણ બૈનડ ભાધ.

સ્વારથ ભોજન ભુક્તસગાધ, સ્વારથબિનકોધ પાણી ન પાધ. સ્વાર્થ. ૧
 સ્વાર્થમાખાપશેઠ બડાધ, સ્વાર્થ બિન નહુ હોત સહાધ;

સ્વાર્થનારી દાસી કહાધ, સ્વાર્થબિનલાઠી લે ધાધ. સ્વાર્થ. ૨
 સ્વાર્થ ચેલા ગુરુગુરુ ભાધ, સ્વાર્થ બિન નિત હોત લડાધ

સમય સુંદર કહે સુણો કોકાંધ, સ્વાર્થહૈએ બલી પરમ સગાધ. સ્વાર્થ. ૩

મેંને મુજે ન જાનાજી સંતોસત બતલાનારે, કેમેં ને મુજે ન જાનાજી ટેક.

નહિંમેં હિંદુ નહી મુશલમાન, નહીં યોગીકા ચેલારે ભાધ;

સખલોકોશેં મેંહું મિલતા, સખશેં રહું એકીલા. સંતો. ૧

નહીંમેં આદમ નહીં દેવતા તિનલોક સેંન્યા રેભાધ;

કીસીને મેરા અંત ન પાયા મેરા રૂપ અપારા. સંતો. ૨

નહીં મેં માટી નહીંમેં અગ્નિ નહીં પવનનહીં પાનીરે ભાધ,

નહીંહે મુજકો કિશીને જાના, મુજેતો જાને જાની. સંતો. ૩

નહીંમે ઉપર નહીંમે નીચે, નહીં જગત કે અંદરે ભાઈ,
નહીંહે મેરા ઠામ ઠેકાના નહીં મેલના મંદર. સંતો. ૪

વહીંહે અવલ વહીંહે આપર, વહીંહે ચાવા છાનારે ભાઈ;
જ્યાં દેખા બહાં વહીવહીંહે, વહીંહેમેનેમાના. સંતો. ૫

ઉસીકો દેખા ઉસીકો પરખા, ઉસીકો સમજા બુજારે ભાઈ;
ઉસીકો પરછાયા સમજગહે, ઉસી બિના નહીં દૂજા. સંતો. ૬

વહીંશોખેલે વહીંખેલાવે વહીંસખ નાચ નચાવે રે ભાઈ;
વહીંસો સખ કુછકરેકરાવે, પરકા નામ બતાવે. સંતો. ૭

વહીં પુરૂષને ભજન બતાયા વહીંને મિલકરગાયારે ભાઈ;
વહીંપુરૂષ હે સુનનેવાલા, જ્ઞાનીને બતાયા. સંતો. ૮

સમજકર મગન હુવા મનમેં હરકાદેખા દરશનમેં

સમજકર મગન હુવા મનમેં ટેક

જલમેં દેખા સ્થળમેં દેખા દેખા પવન અગનમેં રેભાઈ

કંકર પથર સખમેં દેખા મનવા બયા મગનમેં હરકા ૧

ઝાડમેં દેખા પાંતમેં દેખા દેખા ફૂલ ફૂલનમેં રેભાઈ

ઠામઠામમેં દરશન પાયા જ્ઞાનરૂપ દરપનમેં હરકા ૨

તમનેં દેખા હમને દેખા, દેખા શખ પુરૂષનમેં રેભાઈ

કોઈ ઉસી બિન નજર ન આયા હમકો જગદરશનમેં હરકા ૩

અકાશ દેખા પતાલ દેખા દેખા શન્ની ગગનમેં રેભાઈ

તિનલોકમેં ઉસકો દેખા રમતા શખકે તનમેં હરકા ૪

ઉશી બિના કોઈ ચીજ ન દેખી શમુંદર બસ્તી બનમેં

ચોદ ખંડમેં આપ સમાયા તરેહ તરેહકે રૂનમેં હરકા ૫

હરેક જગમેં ઉશકો દેખા નુર મયા લોચનમેં રેભાઈ

ઉશબિન દુબકધુત દેખા બોલા સત બચન મેં. હરકા. ૬

ઉશીશેં દોરી લગી હે સખકી ખેંચે શખકારનમેં રેભાઈ

બાજીગરજ્યું પુતલિયુંકા ખેત્ર કરે લોકનમેં હરકા ૭

કબી હમારા શાંગ ન છોડે જગૃત ઓર શુપનમેં રેભાઇ
આહું પહેર હાજર રહેતા જ્ઞાની કે ચેતનમેં હરકા ૮

હમારા પંથહે ન્યારાજી હમને અલ્લ બિયારારે હંમારા પંથ હે ન્યારાજી ટેક
માલા મણકા હમ નહીં ફેરે પુસ્તક અંથ બિશારારે ભાઇ
ધામજનત્રા હમ નહીં જાવે ભટકે નહીં સંસારા હમને ૧
દેવી દેવતા હમ નહીં પુજે પથરા કોન બિયારા રેભાઇ
દેવલ મંદિર હમ નહીં જાવે છોડા ઠાકરદારા હમને ૨
પુનક્રિયા વ્રત સમાધિ કરવત છોડાસારા રેભાઇ
તપજપ તો હમ કધુ ન કરીએ ભાવ હમારા ચારા હમને ૩
ચિત હમારા જિશે લાગા ઓહી હમારા પ્યારા રેભાઇ
શુરતા ઉસકે શન્મુખ રખ્યે આનંદ હોય અપારા હમને ૪
દિન ઓર રાત મગન હોરહેવે મનમોહન પરવારા રે ભાઇ
પ્રેમ પ્યાલે ભરભર પીવે એહે કામ હમારા હમને ૫
શોહશિષ કીઆ મન અંદર છોડા શય તિસ્તારારે ભાઇ
એક અલ્લ ઓર દ્વિતીયનાસ્તિ એહીશબ્દ લલકારા હમને ૬
કબી નહીં કપડા રંગે નહીં મુંડા વનહારા રેભાઇ
કબીનહી હમજટા બઢાવે છોડા શયઆચારા હમને ૭
શય સંસાર કે જુકે જગડે આવે નહી નિસ્તારા રેભાઇ
જ્ઞાનનાવમે બેઠકે શંતો જ્ઞાનીને ભવતારા હમને ૮

જગતમેં જુકિત ફેલાઇ નિરંજનઃનિરખો રે ભાઇ ટેક
કહીહે હિંદુ કહીં મુશલમાન કહીં બંમન કહીં બનીઆ રેભાઇ
કહીં હે ઋષિ કહીંહે મુની કહીં હે આપ કશાઇ જગત. ૧
કહીંહે જોગી કહીં હે જંગમ કહીં હે ભક્તિવાલા રેભાઇ
કહીં હે શુખ પર તિલક બનાઇ કહીં હે ખાખ લગાઇ. જગત; ૨

- કહી હે મુરખ કહી હે પંડિત કહી ગુર કહી ચેલારે ભાષ
કહીહે કાજી કહી હે મુલ્લા કહીહે બાંગ સુનાઇ જગત. ૩
- કહી બાગ હે કહી હે માલી કહી ફુલ કહી ખુટારે ભાષ
કહી હે બુલબુલ કહી હે બમરા કહી કોયલ બનઆઇ જગત. ૪
- કહી ગગનહે કહી હે ચંદર કહી શુરજ કહીતારે રેભાષ
કહી હે પ્રયવી કહી શમુંદર કહી હે મોજ ચડઆઇ જગત. ૫
- કહી હે કીડી કહી હે હસ્તી કહી તુર કહી છાયા રેભાષ
કહી હે હીરા કહી હે મોતી કહી હે જોત લગાઇ જગત. ૬
- એક શેલેકર લાખ બિચારો નહીં ઉશકા છેડારે ભાષ
ગટત ગટત જખ એક લય લાગી આગે રાહ ન પાઇ જગત ૭
- જીશકે ઉશશે મીલના હોવે શભી ધર્મ કો છોડેરે ભાષ
આપકે અંદર આપ શમાવે એ જ્ઞાની કે મન ભાચી જગત ૮

- તું આકર છુપા મેરે મનમેં તેરા બોજડીયા તનમેં તું આકર છુપા
મેરે મનમેં ટેક
- ગોકુલ મથુરા કાશી હુંડા હુંડા બિંદ્રાબનમેં રેભાષ
ગંગા જમુના સરસ્વતી હુંડે દરસન કે કારણમેં ૧
- જતી સતી સન્યાસી હુંડે, હુંડા શખ પુરખ નમેરે ભાષ
પંડિત કે પુસ્તકમેં હુંડા બ્રહ્મા કે શમરનમેં. તેરા. ૨
- ધ્યાની હુંડે મુની હુંડે તપશીકે આભરનમેરે ભાષ;
ભગતહુંડે બજનનાનંદ હુંડે જોગી કે આશનમેં. તેરા. ૩
- જંગમ ઝોર બેરાગી હુંડે સાધુ ઝોર શંતનમેં રે ભાષ;
૪કીર હુંડે અતીત હુંડે હુંડા ખટ દર્શનમેં. તેરા. ૪
- રાગતાલ ઝોર નાયમેં હુંડા હુંડાગીત બજનમેં રે ભાષ;
કામ ક્રોધ ઝોર મોહ ન છુટા બુલ રહા સબધનમેં. તેરા. ૫

- વહાડ દુઠે પર્ણત દુઠે દુઠા જાડી બનમેં રે બાધ;
 પૃથ્વી પર કોઈ ઠોર ન છોડા દેખા નહીં શુપનમેં. તેરા. ૬
- તીરથ જાત્રા શારે દુઠે દુઠા બાગ ચમનમેં રે બાધ;
 મંદિરઓ રમશીતાં દુઠી ના દેખા મોહનમેં. તેરા. ૭
- શાત શમુંદર શારે દુઠે લાલુંકી જ્યો તનમેં રે બાધ;
 હીરા પંના માણુક દુઠે મોતીકી માલનમેં. તેરા. ૮
- અકાશ દુઠા પતાલદુઠા દુઠા શકલ ગગનમેં રે બાધ,
 ચંદ્ર સુરજ ઓર તારે દુઠે કીયા નહીં દર્શનમેં. તેરા. ૯
- બાટબાટ ઓર ગાટગાટમેં દુઠ કિરાહર ફનમેં રે બાધ;
 જોગી બનકર જગ સખ દુઠા જન્મ ગયા બાતનમેં. તેરા. ૧૦
- તપશી બન કરપિંડ શુકાયા તાપાબ્હોત અગનમેં રે બાધ;
 ધ્યાનકી આપણુ જ્ઞાનબિના તો રહી બાસના મનમેં. તેરા. ૧૧
- જ્ઞાનબિના જ્યું મગજાકિરતા સુગંધી કેરી ધુનમેં રે બાધ.
 ટુંટીમેં કસ્તુરી ભરકર ભટકત હે બનબનમેં. તેરા. ૧૨
- શદ્દગુરૂ પાયા જ્ઞાન બતાયા શમજ એક બચનમેં રે બાધ;
 અખંડ જ્યોતકા અજવાલામેં નિરખલીયા નેનનમેં. તેરા. ૧૩
- અંતર ખોજ દર્શન પાયા પરખલીયા ચેતનમેં રેબાધ
 શદ્દગુરૂ ચરણેં શીપ નમાયા મનમેં હુઆ પરશનમેં તેરા. ૧૪
- શદ્દગુરૂને જખ શાન બતાધ જ બેઠા શુખમણુમેં રેબાધ
 પ્રેમ હુઆ ઓરધ્યાન લગાયા શુરતા પ્હોચી શુનમેં તેરા. ૧૫
- આપ બિસરકર આપકો દેખા ઉલટ સમાયા તનમેં રેબાધ
 ભ્રમણા ભાગી સંશય મીટીઆ દેખા દિલદર્પનમેં તેરા. ૧૬
- જ્યું શમશેર હે મ્યાનકે બીતર યુ માલક હેતનમેં રેબાધ
 શરીરમેં શખ ઉશકીશકિત સમજ અપને મનમેં તેરા. ૧૭
- મસ્ત બનામેં હું મતવાલા લાલન કેરે લગનમેં રેબાધ
 પ્રેમ પ્યાલે ભરબર પીતા જાની બયા મગનમેં તેરા. ૧૮

બેદ કોઇને ન પાયાજી તેરી અકલિત માયારે બેદ કોઇને ન પાયાજી ટેક
જો સમજ્યા શો હુવા દીવાના જો મુરખ શો ડહાકારે ભાઇ

તુજશેં મીલીયાનેશખશેં યિગડા એ કેશા રંગ લાયા તેરી ૧
અત્યલે શો સખકાવેરી પાખંડી શિર છાયારે ભાઇ

જાનીકી કોઇ બાત ન માને જુઠે જગત બરમાયા તેરી ૨
ખરે મારગ કોઇ શંત શિધાવે ખોટ શખ કોઇ ધ્યાયા રેભાઇ

નજર બંધીકા ખેલ જગતમેં તુંને ઠીક બનાયા તેરી ૩
સ્વર્ગ નરક ઝોર દેવ લોકમેં તું હે આપ શમાયા રેભાઇ

તુંજબિન મુજકો તિન લોકમેં કોઇ નજર નહિં આયા તેરી. ૪
મોક્ષપદારથ તુંહી પાવે સ્વર્ગભી તું ને પાયારે ભાઇ

નરક કુંડમેં આપ શમાવે; કેશા બેદ રચાયા તેરી ૫
અબકે ગટમેં તુંહે પરગટ તેરીહે શખ માયા રેભાઇ

જાની તેરા જુના શંગી ફેર મીલનકો આયા તેરી ૬

કાયા તારી શાથી વટલાણી મુરખમન કાયા તારી શાથી વટલાણીરે હેજી ટેક.
પાંચ તત્વની કાયા બની તારી પ્રાણી, તેના માંહી ચેતન આવ્યોરે હેજી;
ચેતન કાયાને કશું વટાલ ન હોય, એતો ઢેડ ભંગીઆનું પીયે પાણી. મુ. ૧
જેરે વસ્તુની તારી કાયા બંધાણી પ્રાણી, ઢેડ ભંગીઆની કાયા તેવીરે હેજી;
ચેતન તો સર્વેનો એકજ રૂપ છે, તેમાં તેં જુદાઇ શાની જાણી. મુ. ૨
જ્યાંથી તું આવ્યો ત્યાંથી સર્વે લોકો આવ્યા, સૌનું જન્મમરણ એક બાતે રહેજી;
શરીરનું ઘાટ સૌનો એકજ સરીખો, સરખાં હાથ પગ મુખ વાણી. મુ. ૩
આવાનાં કાજેછે સૌને માટીના પદાર્થસૌ, માટીથી થયું ને માટીથી થાશે રહેજી;
પાંચતત્વ વિના બીજું ક્યાંથી આવ્યું એતો સર્વે વસ્તુ એક પરમાણી. મુ. ૪
આરે કાયામાં તારી શુંરે બગડયું છે પ્રાણી, ઘટયું વધ્યુંતો કાંઇ નથી રહેજી;
મન બગડયાથી સર્વે સંસાર બગડયો, શંકા તારા મનમાં બરાણી. મુ. ૫
જેજે વસ્તુ જુએ તેને તાઝું અંગ જેજે પ્રાણી, તેમાંને તારામાં બિન નથી રહેજી;
એક બ્રહ્મ ઝોર દ્વિતીયા નાસ્તિ છે પ્રાણી, જાનીતણી વાણી છે વખાણી. મુરખ. ૬

શાથી વટલાણી તારી કાયા, શાથી વટલાણી તારી કાયા ?
મુરખ મન, શાથી વટલે છે તારી કાયા રે હે જી.

૨૬

આ રે બ્રહ્મ કાયા તારી શુધ ક્યાંથી આવી એ તો
અશુધ છે જોવો ઢેડવાડો રે હે જી,
હાડકાં ને માંસ અને રગત ચામડાનો ઢગલો છે
એ તો જોને ડાહ્યા મુરખ મન

શાથી૦ ૧

મુખ માંહે હાડકાં ને માંસ છે મુરખ તારે,
પેટમાં નરક ભર્યો તારે હે જી
તે રે ઢેડવાડા માંહી કોણ કોણ વટલે છે ?

એતો મને કહેને મારા ભાયા, મુરખમન
નવ માસ પેટ માંહી રૂધિર તેં ખાધાં પ્રાણી,
હાડમાંસ માંહે કરી વાસો રે હે જી.

શાથી૦ ૨

ત્યારે તો તું વટલ્યો નહી શુણને મુરખ મુઠ,
હવે વટલ્યાનું જોમ લાયા, મુરખ મન
પેટમાંથી બહાર પડી જાતીથી રૂધિર પીધું,
રગ રગમાંથી ખેંચી તાણી રે હે જી,

શાથી૦ ૩

માંસ તણા લોચડાને ચુશી ચુશી મોટો થયો,
હવે અભિમાન ક્યાંથી લાયા ? મુરખમન
મોટો થયા કેડે પણ હાડ માંસ ચામડાનું
રસ કસ ખાધું ઘણા બાવે રે હે જી

શાથી૦ ૪

દુધ અને ધી છે એ તો હાડ માંસ ચામડાનું
કસ છે તે ખાઇને ધરાયા, મુરખમન

શાથી૦ ૫

સર્વેથી બ્રહ્મ તારી કાયા છે મુરખ પ્રાણી
મનમાં તું દેખને વીચારી રે હે જી,
મનની તે બુદ્ધ થકી કાયાની છે ઉત્પત્તિ

હાડ માંસ તેમાંથી બંધાયા, મુરખમન
એ તો તારા મન માંહે બ્રમણા બરાબ મુઠ !

શાથી૦ ૬

અજ્ઞાન અંધકાર આવ્યો રે હે જી,
એવી બ્રહ્મ કાયાથી છે બીજું કોણ ભુંડું પ્રાણી ?

શાથી૦ ૭

જેથી હાડ માંસ વટનાયાં, મુરખમન
કાયા કદી વટલે નહીં નિશ્ચે જાણુ મુરખા તું ?

એ તો જડ માટી ફેરી પિંડી રે હે જી,
તું તો છે કાયાથી જુદો ચેતન બ્રહ્મસ્વરૂપ,

શાથી૦ ૮

જેને કશી વળગે નહીં માયા, મુરખમન
કાયાનો અભિમાન મુકી દેને મુરખા તું !

યાને નિસ્પૃહી બ્રહ્મજ્ઞાની રે હે જી,
એક બ્રહ્મ અને દ્વિતીયાનાસ્તિતે

શોહં શબ્દ મન બાયા, મુરખમન શાથી૦

૯

તું તો પરમાત્મા છે અખંડ બ્રહ્મ રૂપ

તું ન વટલે ન અભડાય રે હે જી

બૃહમ તારા મનમાંથી કાઢી નાખ પ્રાણી

તને જ્ઞાની બ્રહ્મજ્ઞાન સમજાયા, મુરખમન

શાથી૦ ૧૦

કાયા નગરના કોટમાં જે કોઈ ધ્યાન લગાવેજી,

અંતર ખોળે આપનું સત સ્વામીને પાવેજી.

કાયા. ૧

પંચ ધર્મ ને જત્રા પાઠ પુજાને પોથીજી,

એ ઝવડા સંસારના તેમાં જન્મ ગુમાવેજી.

કાયા. ૨

મરવા રે પહેલાં જે મરે કોઈની ગણુતી ન રાખે જી,

સર્વેનો નાશ નિશ્ચે કરે તે નર જ્ઞાની કહાવે જી.

કાયા ૩

એક વિના બીજું જે જીએ તેનો ફાકટ ફેરો જી,

દોષતા એજ અજ્ઞાનતા એનો પાર ન આવેજી.

કાયા. ૪

એકજ એક જે કોઈ જીએ બીજું નામ ન જાણે જી,

આપ વિસારે આપને આપોઆપ હો જાવે જી,

કાયા. ૫

પાંચ પચીસ ચોર વશ કરો પુજા પુસ્તક મેલોજી,

સદ્ગુરૂના પાથે નમો તમને જ્ઞાન બતાવે જી.
એટલો અર્થ જે નિશ્ચે કરે શોધ સદ્ગુરૂ અમારોજી,
દાસ જ્ઞાની એમ આપના મનને સમજાવેજી.

કાયા- ૬

કાયા. ૭

માલક સખમેં તુંહે ઝોર સખકુછતુંહીતું, સીવાતેરે દુગ્ગનહીં કુછનામેંહું, મા.ટક.

તુંઅવલ તુંઆખર તુંઝાહરતું આતન તુંઅંદા તુંશુરજ તુંતારે તુંદરપન,
તુંગેસુ તુંમુખડા તુંઆખેં તુંઅંજન, માલક૦ ૧

તુંખેરંગ તુંએહમદ તુંઆદમ તુંહવા, તુંઆકર તુંસેવક તુંઅંદા તુંમવલા,
તુંગુલશન, તુંગુઆ તુંબુલબુલ તું બમરા, માલક૦ ૨

તુંઆશક તુંમાશુક તુંનાજે અદાતું ધસ્ક ઝોર મ્હોખતહે ઝોરદિલ્લખાતું,
હે તુરસાયા તુંશાહોગદાતું, માલક૦ ૩

તુંદોલત તુંદાતા ગની બેનવાતું તુંખાદમ તુંચેલા ગુરૂ પેશવાતું,
તુંમીસકીન કુકરાતું ઝોર બેનવા તું,

તુંદીવા તુંમશાલ તુંહી ધુપ સાયા તુંમુલાં તુંપીરે મુગા બનકે આયા,
તું ખાલન ઝોર શેખ તુંહીકહાયા, માલક૦ ૪

તુંરાજ તુંપરજ તુંકાસદ તુંપેગામ તુંરાવન તુંરૂપિ તું લખમન તુંહીરામ,
તુંઝાહર તું આખાદ તું દાતાહે તુંદામ, માલક૦ ૬

તુંકાન્દા તુંકુખજ તુંબદવ તુંગોપી, તુંઝાહર તુંઆહર તુંછાના અલોપી,
તુંતન હે તુંગ્ગન હે તું આતમસ્વરૂપી, માલક૦ ૭

તુંદરિઆ તુંહીરા તુંપત્રા તુંમોતી તુંસોના તુંરૂપા તુંહી ખલજ્યોતી,
નહોતા બેતું કોઇ વસ્તુ નહોતી, માલક૦ ૮

જો કુછ હે શો તુંહે મુજે ખુશ શુઝા જીધર દેખતાહું મેંતુંહે ન દુગ્ગ,
તુંહી હે તુંહી હે તુંહી મેંને ખુઝા, માલક૦ ૯

જો તુજકો મેંહુંકું તો મુજકોહું પાતા જો મુજકો મેં હુંકુંતો તુંહેદિખાતા,
મુજે અખતો દુગ્ગ નહીં કુછ દિખાતા, માલક૦ ૧૦

તુંઅનવર હે ચેતો નહીં નામ મેરા મેંકુછબી નહીં હું ચેમ્સરાર તેરા,
ન પાયા મેંહુંડા તો મુજકો ધણેરા, માલક૦ ૧૧

- અંતર અપના ખોળેને મેરે બાધ, આત્મા ઉસમેં દેવેગા તુમકો દિખાધ, અં. ૨૬૦.
- તુમે કોનહો અપને મનમે ખિયારો, જો કહેતાહે મેં કોનહે મનમે ખિયારો;
જો કહેતાહે મેં કોનહે મનમે ધારો, સમજતાહે મેં હું વ્હોહે કોન યારો? અં. ૧
- ચેતો તુમ આપ હોજો તુમને ખોળ, તુમ ખિન ઝોરનહી કોધ દુખ,
ધતની રોશનીમેં બી તુમકો ન સુઝા, અંતર. ૨
- તુમી જગતેમેં ઝોરસોતેમેં તુંમહો, શપનખિય હુંશીઆર હોતેબી તુમહો;
જો જગે તો સમજે કે મેં હું વ્હો તુમહો, અંતર. ૩
- તુમે સેર કરતેહો શપનમેં સારા, ચે હે રહકા અકસ શુક્ષમ તુમારા;
વહી તુમહો તુમસે નહીંસે વ્હો ન્યારા, અંતર. ૪
- જોહે આત્મા રહ વ્હો તુમહો બાધ, નવ્હો મરદહે ન વ્હોહે લુગાધ;
નિરંજનહે વ્હો ખે મીરલ ખેસગાધ, અંતર. ૫
- જોતુમ ધ્યાનઅંતરમેં અપને લગાવો, તો સુક્ષમકો પાવોઝોર આત્માકોધાવો;
તો તુમ આપ અપનેમે આપસકો પાવો, અંતર. ૬
- તુમારી સમજ તુમકો પુરીજો આધ, તો સારા જુગત તુમમેં દેવે દિખાધ;
હો તુમહી તુમ શબહે તુમમેં સમાધ, અંતર. ૭
- ગુરુસેં તુમ જ્ઞાન સિખો અયબાધ, તો ફિર આત્મા સખમેં દેવે દિખાધ;
ચેહી રાહ જ્ઞાની ન તુમકો બતાધ, અંતર. ૮

- ખોલતા નર કોન યારે માટી કરે બંગલેમેં ખોલતા નર કોન યારે ?
- માટી તો કુછ બોલે નહીં ઉસકે અંદર કોન યારે ? ૧
- કીસકે થેયે છલખલ સારે કીસકા નાય ગુમાનારે ?
- કીસકોમાન અભિમાન આતા કરતા આ કરકોન યારે ? ૨
- કોનથા પંડિત કોન થા મુક્ષાં કીશને વેદ ખિયારારે ?
- કીસને કયા બખાન ખિયારા પઢતા શાસ્તર કોન યારે ? ૩
- કોન થા લડતા કોન ઝગડતા કોન રાજપુત્ર સિપાહીરે ?
- કોનથા રનમેં ભારતા ખાંડા ચે શુરાનર કોન યારે ? ૪
- કોન વણીક થા કોન કસાધ કોન થા ઢેડ ચમારારે

- કોન થા ઇસમેં નીચ ઓર ઉતમ ચેયાને સર કોન થારે ? ૫
- કીશકે થેયે રંગ ઢંગ સારે કીશકીથી ચે લીલારે ? ૬
- પરદે અંદર ખેલયે સારે કરતા છુપકર કોનથારે ૭
- આપકરે સખ ખેલ તમાસે નામ ધરાવે ઓરકારે,
હાથ કીશી કે આવે નબ્હો એસા તસ્કર કોનથારે ૭
- કોન સમજતા થા સખખાતે દેખતા સુનતા કોન થારે ? ૮
- કોન કરતાથા મીઠી ખાતે એસા સુંદર કોન થારે ૮
- કોન કરતા મનસુખે મનમેં કરતા કામમન ધારેરે ? ૯
- કીશકી શક્તિથી તન અંદર ઇસ્કા ઇસ્વર કોન થારે ૯
- કોન થાશોતા કોનથા જગતા હલતા ચલતા કોન થારે ? ૧૦
- કીશકાથા ઘટ બીચ ઉગ્મલા પુનમ ચંદ્ર કોન થારે ૧૦
- કોન થા ચેતન કોનથા જુતા કોનથા કરતા કામારે ? ૧૧
- કોનથા ઇશ મંદિરકે બીતર માલક મંદિર કોનથારે ૧૧
- કીસનેયે મંદિરથા બાંધા જીણી જાળી બારીયેરે ? ૧૨
- એસા સુંદર મહેલ બનાયા ચે કારીગર કોનથારે ? ૧૨
- કોન થા ઇસમેં આકર રહેતા હરતા કોનથારે ? ૧૩
- એશી જડકાયમેં ચેતન છાના અક્ષર કોનથારે ? ૧૩
- ચેકાયાથી ઘોડાઘોડે કીશકા કીશકે હાથ લુગામાં રે ? ૧૪
- જહાં ચાહા વહાં ઉશે દુડાયા ઉપર કોન થારે ? ૧૪
- જખ વોહ નીકલ ગયા કાયાસેં કાયા કેરા સ્વામીરે ; ૧૫
- પડા રહા માટી કાઢીગલા ઇશમેં તનવર કોનથારે ૧૫
- કીસકેયે કેયે સખ કરત બખસમેં કીન્ને ચે નાય નચાચારે ? ૧૬
- મહા બલી મહાશક્તી વાલા મસ્ત કલંદર કોન થારે ? ૧૬
- અખ તો કાયા ખોલે નહીં સુને નહીં ના દેખેરે.
હલે નહીં ઓર ચલે નહીં ચે ઇશકા ઠાકર કોન થારે ? ૧૭
- ઉસકો દુડો ઉસેપીછાનો ઉસકો સમજે બુઝોરે ૧૭
- ઘડેમેં જો દરિયા બરાથા મહા સમુંદર કોન થારે ? ૧૮

જ્ઞાની કયા તું મેં મેં કરતા તું તો નહિં યે કાચારે,
વોહી તું હે જોહે ઉસમેં દુન અક્સર કાન થારે.

૧૯

- હરિજન જ્ઞાન વિચારોરે તેથી થશે મોક્ષ તમારોજ,
ભજન કરી આ જવતારોરે આત્માનું ખોજ નિકાલોજ. ૮૬
- અગમથી આત્મા આવીયોરે પ્રકટ થયો પ્રકાશ,
અનેક સ્વરૂપ બનાવીયાં કહીં સ્વામી થયો કહીં દાસ ૬૨૧. ૧
- જેવો બને બહુરૂપીઓરે સ્વાંગ બનાવી અનેક,
અંતરમાંથી જો ઓળખોતો આખર એકનું એક, ૬૨૨. ૨
- ખાંડની કદોષ હાટની માંહે કંઈ કંઈ વસ્તુ કરેજ,
નામ ધરે તેનાં જુદાં જુદાં પણ ખાંડ તો એકજ છેજ. ૬૨૩. ૩
- ધહુને દળીને મેદો કરે તેના અનેક પદાર્થો થાય,
રૂપભાસે તેનાં જુદાં જુદાં પણ ધડં તો એકજ કહેવાય. ૬૨૪. ૪
- જ્ઞાની જો હોય તો પારખેરે સર્વેને પોતાની જાત,
ખુંદ સમુદ્રમાં જઈ મળી તેને નર હે જાતકે ભાત, ૬૨૫. ૫
- પૃથ્વી પવન જળ તેજની રે ક્યાંથી થઈ પેદાસ ?
સર્વે પદાર્થો એક છે તમે નિશ્ચે રાખો વિશ્વાસ. ૬૨૬. ૬
- અદ્વિતી અગ્નિ પ્રગટ થઈ રે અગ્નિથી વાયુ કરીજ,
વાયુથી પાણી શમારીયો પછી પાણી પર પૃથ્વી બનીજ. ૬૨૭. ૭
- ચારે પદાર્થો બની કરીરે ઘડીયો માણસનો ઘાટ,
ત્યાર પછી આત્મારામ ખેડોરે રાજ થઈ તેમાં પાટ. ૬૨૮. ૮
- સકલ સૃષ્ટિ એક છે રે અજ્ઞાને જુદી દેખાય,
વૃષ્ટિની ખુદો જુદી જુદી સર્વે સમુદરીએ એક થાય. ૬૨૯. ૯
- જડ થડ સર્વેનું એક છે રે પત્ર ડાળાં જુદાં થાય,
જ્ઞાને કરીને પારખો તો સર્વે એકજ દેખાય. ૬૩૦. ૧૦
- એક બીજની અંદરથી રે વડનું ઝાડજ થાય,

બીજાં બીજ છે તેમાં ઘણાં પણ પહેલું બીજજ દેખાય, હરિ. ૧૧
 સૃષ્ટિ સકલ મુજ માંહે છેરે હું છું સકલની માંહ,
 એક બ્રહ્મ અને દ્વિતીયનાસ્તિ શ્લોકજ્ઞાની એ ગાય. હરિ. ૧૨

ગુરુ ગમ હાથમેં આયારે, સંતો મેં સાહેબકો પાયા જી,
 સાહેબ મુજમેં મેં શાહેબસેં તો સાહેબ મુજમે સમાયા. ૮૬
 શાહેબ મેરા જલ બયારે જલથી મેં ખરડ બયા,
 ખરડ ગલા તખ જલ બયા વામેં અંતર કધુ ન રહા, ગુરુ. ૧
 સાહેબ સમુંદર જાણીએ રે મેં સમુંદરકી મોજ,
 મોજ સમુંદરમેં મિલ ગઇ વાકા કોઇ ના પાયા ખોજ. ગુરુ. ૨
 સાહેબ સાગર જલ બયારે, મેં પરપોટ સમાન
 પરપોટા ફૂટાને જલ બયા વાકા મીટ ગયા નામ નિશાન. ગુરુ. ૩
 આતમ ઇશ્વર એક હે રે બિન્ન કધુ નવ જાન,
 ગોળ કહો કે શેરડી એ તો ખાંડ કહો કે પકવાન. ગુરુ. ૪
 પાંચ તત્વકા હે પુતળા રે વામેં હેં બેદ અપાર,
 વાકો ખોજ સો અમર હુઆ ઉસને દેખ લીયા દિદાર, ગુરુ. ૫
 જ્ઞાની કહે કર જોડકે રે સુનાયો સબી સંસાર,
 એહી ઉતરનેકો ઘાટ હે હુજી રાહ નહીં કોઇ દાર. ગુરુ. ૬

કોણુ ઘટડામાં બોલે છે તારે ? સાધુ કોણુ ઘટડામાં બોલે છે તારે,
 તે તો તારા અંતરમાં કરને વિચાર. સાધુ. ૧
 જે બોલે તે જુદો નથી તુજથી સાધુ,
 જે અંતરમાં ખોજીને તું તુંજને ધારે. સાધુ. ૨
 તારા વિના બીજો નહીં કોઇ બોલે,
 ના હોય તું તો મડદું ન બોલે લગારે. સાધુ. ૩
 તું બોલે તું દેખે તું હાલે તું ચાલે,

ના બોલે કોઇ તું જો તનથી પધારે.	સાધુ. ૪
જેવું દુધમાં ધૂત પથરામાં અગ્નિ,	
એવો આત્મા તનમાં છે હે ગમાર,	સાધુ. ૫
તું ભુલો ભમે છે નથી જ્ઞાન તુજને,	
તું સમજ લે તારા ગુરૂના આધારે.	સાધુ. ૬
તને જ્ઞાન થાશે ગુરૂથી હે જ્ઞાની	
પછી બહેમ તુજને ના રહેશે લગારે.	સાધુ. ૭

જેને બોલે છે તે આપ તું છે, સાધુ જેને બોલે છે તે આપ તું છે.	
તારા હુંપણામાં તે છાનું રહ્યું છે.	સાધુ. ૧
જે બોલે છે તુજમાં તે બીજું નથી કોઇ,	
એવું શર્વે શાસ્ત્રના અંદર કહ્યું છે.	સાધુ. ૨
તારા વિના બહાર નથી કોઇ બીજું,	
અનુભવ એવું જ્ઞાનીઓને થયું છે.	સાધુ. ૩
તારા ઓઠે ધશ્વર છુપાયો છે જો તું,	
કનક જેમ કુંડળમાં ઢંકાઇ ગયું છે,	સાધુ. ૪
તું જાગીને જો તારા અંદર હરીને,	
કે ચેતન હૃદયમાં ચમકી કહ્યું છે,	સાધુ. ૫
તું તુજને જો ભુલે તો આતમને દેખે,	
એવું જ્ઞાની દાસે તો નિશ્ચે કહ્યું છે.	સાધુ. ૬

જીવતાં લોનેજ ચેતી સાધુ તમે જીવતાં લોને ચેતી	
પછી મરવા કડે તો થાશે ફજેતી;	સાધુ. ૭
જેટલાજ નમ્યા તેતો નિશ્ચેજ મરશે, માયા મુકી વનમાં જઇ ધર કરશે;	
કોઇને બાળે કોઇને માટીમાં ધરશે,	સાધુ. ૮
પછી માયા કોઇના કામ ન આવે જેવું કામ કરશે તેવું શળ પાવે,	

હીણાં કામ કરવાથી ભક્તિ લખવે; સાધુ૦ ૨
 દરૌ શુભ કર્મને માયાને છોડો, પોતાના તો સ્વામી થકી મન જોડો,
 માયા અને મમતામાં માયું ન ફેડો; સાધુ૦ ૩
 તમે ઉંઘ આહારમાં ઉમર ગુમાવી, અભિમાન હુંપણું માન બડાઇ,
 તમે બધી કીધી છે એવી કમાઇ; સાધુ૦ ૪
 જ્ઞાની હવે પોતાની સુરતી સંભાળો, સારા અને શુભ મારગમાંજ ચાલો,
 કુબુદ્ધિને મારો ને જ્ઞાનનો બાલો; સાધુ૦ ૫

કયું રહેતા ગાફલ સમજ મન મેરારે કયું રે હતા ગાફલ !
 કોઇ તેરેજબકામ નહીં આવે આવવને મુશ્કલ સમજ. ટેક
 જંતરમંતર દોરા ધાગા એહે સબઠગ વિદ્યા
 સચ્ચા મુસલમાન હોય તો પ્યારે હુંદ કલમેંડી કલ, સમજ૦ ૧
 માલ ખજાના કામ નહીં આવે માલકકી દરવામેં,
 જમડા તુજકું લેને આવે ધડીન જવે હલ; સમજ. ૨
 જો કુછ તુજકો કરના હોવે કરલે આજ ધડીમેં
 દસ કાયાકા નહીં ભરોંસા આજ પડે કે કલ. સમજ૦ ૩
 હાથસેં નેકી મુખસેં નેકી પાડેંસેં નેકી કરજ,
 એ સોદા તો મુક્ત હે મીલતા જખલકહે હલયલ સમજ૦ ૪
 જ્ઞાની તુંમ દુનીયાંમેં આકે કુછતો સુરત સમાલો,
 સુરત જો ચુકા બાજી હારા નીકલ ગઇ બહો પલ; સમજ૦ ૫

કલમા બલા પઢાચારે મુસલમાન પાક બનાયાજી. ટેક
 કલમે જેસા ઓર પદારથ કહીં નઝર નહીં આચારે ભાઇ,
 હરહર દમમેં કલમા પઢીયા કલમે રંગ લગાયા, કલમા. ૧
 બિન કલમે કલ નહીં પડતહે કલમે ધ્યાન લગાચારે ભાઇ
 કલમે કોળે ખોલકે દેખા કલમેંમે કલ પાયા, કલમા. ૨

- ઇસ કલમેંકી કલકો સંતો વિરલા કોઇ નરપાયા રે બાઇ,
 જીસને પાયા બને છુપાયા વોહી મોક્ષ સિધાયા, કલમા. ૩
 મહા મંત્રયેકલમાહેગા આજીમ ઇસ્મકલાયારે બાઇ,
 ખુદા મીલનકા બેદ હે સારા કલમે બીચ છુપાયા, કલમા. ૪
 જીસને ઉસકા અર્થ પિછાના જ્ઞાન ઉસીકો આયારે બાઇ,
 જિશને કલમાદિલસેં પઢીયા ઉશકો રખસેં મીઝાયા કલમા. ૫
 કલમેને ઘટકીયા ઉબલા પલમેં પાપ મીટાયારેબાઇ,
 પાપ મીટાકર પાક બનાયા દુખસેં જીવ છુડાયા, કલમા. ૬
 કલમા કહેસો નરક નજીવે સચ્ચીયાત સુતાયારે બાઇ,
 એસા કલમા કોઇ ધર્મમેં નઝર નહીં મુજ આયા, કલમા. ૭
 સબી કરામત હેંકલમે મેં જો કુછ જીસને ચાહારે બાઇ,
 કલમા પઢકરજો કુચ માગા વોહી પદારથ પાયા, કલમા. ૮
 રિધિ સિદ્ધિ ઓર કરામત દીન દુનિયાકી માયારે બાઇ,
 કલમા પઢકર જીસને માગા ઉસકો રખ પહોંચાયા. કલમા. ૯
 ચે બાતાં સખ સચ્ચ સુતાઇ જુઠ નહીં મુજ બાયારે બાઇ,
 જો કોઇ ચાહે કરે પારખા મેં તો સચ્ચ બતાયા, કલમા. ૧૦
 કલમેકી શખ રચના રચકર સારા જગત બનાયા રે બાઇ,
 કલમા સખકી જડ હે સંતો ઇસમે જગત સમાયા. કલમા. ૧૧
 વલી નખીઓપીર પેગંબર સખ કોઈ કલમે ધાયારે બાઇ,
 કલમે બિન કોઇ મોક્ષ ન પાવે જો લુલા પસ્તાયા. કલમા. ૧૨
 મોક્ષકા મારગ કલમે અંદર જીન દુંડા તીન પાયા રે બાઇ,
 કલમા હેગા મોક્ષકી કુચી સખકો બેદ બતાયા. કલમા. ૧૩
 ઋષિ તપસી ઓર તીર્થકર જીસને જોગ ઉઠાયારે બાઇ,
 જો કલમેકી કલકો પાયા વોહી મોક્ષ સિધાયા. કલમા. ૧૪
 બગત અતીત ઓર જ્ઞાની મુનિ શાધુ સંત કલાયા રે બાઇ,
 બિન કલમેકી કલકે સંતો કોઇ જ્ઞાન નહીં પાયા. કલમા. ૧૫
 ચાર શબ્દકે કલમે અંદર શારા બેદ છુપાયા રે બાઇ,

યે કુદરતકા બડા તમાશા દરિયા ઘટમેં સમાયા. કલમા. ૧૬
 કલમા કહે સો સ્વર્ગમેં જાવે મેં કલમે ચિત લાયા રે બાઇ,
 મોંસેં પઢીયા દિલસેં માના વૈકુંઠ દ્વાર ખુલાયા. કલમા. ૧૭
 કેવલ જ્ઞાન કલમેસેં હોવે અગમ સમજમે આયારે બાઇ,
 પાપ પુન્ય દોનું એક કાંટે કલમા પઢકર લાયા, કલમા. ૧૮
 ચાઈ વેદ કલમેકે અંદર ગુરને ખોલ બતાયારે બાઇ,
 કહાં તક મેં કલમેકો બખાનું કોઇ પાર નહીં પાયા ? કલમા. ૧૯
 કલમા પઢ સત ગુરસેં પુછા ઉશને બેદ બતાયારે બાઇ,
 ઈસ કલમેકી કલમે જ્ઞાની ક્યા ક્યા રંગ મચાયા. કલમા. ૨૦

તીર મીઝગાં લગા દીયા તેરી ચશ્મ જાડુને અય પરી મુજે તીર મીઝગાં
 લગા દીયા, ૧
 બખુદા સનમ મેરા મુર્ગદિલતેં શીકાર અપના બના દીયા. ૧
 દેખા જાસેં તેરા મેં બહોખાલ નહીં હજ અસવદકા ખ્યાલ,
 ચેહી કાખા મેરા હે જેજવાલ મેંને સરકો અપને ઝુકા દીયા. ૨
 મેં ગુલામ હું તેરા બેદીરમ નહીં ઝુઠ મુજકો તેરી કસમ,
 તુંને દામ ગુલ્શમેં અય સનમ મેરે સાદે દિલકો ફસાદીયા ૩
 તેરે ઇસ્કમેં હુઆ મેં તખાલ ન સવાય ચ્હાતાહું ન ગુનાહ,
 મેંને મઝહબો મીલ્લતકા રાહ સબી દિલસેં અપને છુડા દીયા. ૪
 ચેહી બખ્સા મુજકો હે ઇસ્કને અય તુજેહી પુજું મેં જો બને,
 નહીં ડેરા મસ્જદ મુજ કને સબી એક દમમેં ઉડા દીયા. ૫
 અબ હુઆ મેં કાફર ઇસ્કમેં રખા કામ ખુતકેહી દીદસેં,
 જો કહેં શો મુજકો ભલે કહેં મેને સાફ સખકો સુના દીયા. ૬
 મેરા ખુત યા કાફર લાકલામ કીઆ ખુખ મે ઉસે રામ રામ,
 અય હુવા મુસલમાં નેકનામ મેંને ફર્જ હક્કા બખ દીયા. ૭
 અય ઇસીમેં હેગા મેરા બલા દુઆ રામ જીસેં કર સદા,
 જો મીલે પિયાકા મુજે પતા જોને સખ મેરા હા દીયા. ૮

ન ગરજ હે કુદર ઇસલામસેં હું મેં મસ્ત અલસ્તોકે જામસેં,
 લગા દિલ ઉસીહીકે નામસેં જીને જલવા મુજકો બતા દીયા. ૯
 ક્યું સનમકા ખોજ કરેં નકી ખુદા મેરા કાદર હે યકીન,
 હે ખુદાજ સખ ઇસી ખુતમહીં જીને ખોજા ઉસકો દીખા દીયા. ૧૦
 હુવા સખમેં અનવર તેરા નામ કીયે ઇસ વજ્રકે જોતેં કલામ,
 ચુપ અદમસે રેહ લે જ્યાંકો યામ તુને કેશા શોર મચા દીયા ? ૧૧

ભાવાર્થ:—આ ગઝલમાં પરમેશ્વરને પરીની ઉપમા આપી પ્રેમ
 બતાવ્યો છે, તેની સાથે આત્માનું ખરૂં રૂપ બતાવી અભેદ સ્વરૂપ સમજાવ્યું
 છે; આવી ગઝલનું અર્થ બરાબર સમજી આત્માનો ઉડો ભેદ વિચારવાનો
 છે, અને ઉંચા દરજ્જે પહોંચેલા માણસ માટેજ આવી ગઝલો છે. અજ્ઞા-
 ની માણસો ખરો અર્થ સમજ્યા વિના અવળો અર્થ કરે છે માટે આત્મ-
 જ્ઞાન, અભેદ જ્ઞાન, તથા સમાધિ વિગેરેનાં કાવ્યો બરાબર સમજી સાર
 ગ્રહણ કરવો જોઈએ. ૧

હે પરી તારી જાદુ જારેલી આંખોએ મને પાંપણ રૂપી બાજુ લખાવી
 દીધાં છે. ખુદાના સમ હે પરી મારા મન રૂપી પક્ષીનો તેં તારો શિકાર
 બનાવી દીધો છે.

અર્થાત્ હે પરમાત્મા તેં મારી સામે નજર કરીને મારું મન હરણ
 કર્યું છે. ૨ તારા ગાલ ઉપરનો તલ દેખી મને મક્કાનાં કાળા પવિત્ર પથરોનો
 કાંઈ ખ્યાલ આવતો નથી.

અર્થાત્ તે તલ આગળ મક્કાના પથર હું લુલી જાઉં છું એવો તારા
 તલનો પ્રભાવ છે.

અને તુંજ મારો હમેશનો નમાજ પડવાનું કામો છે. મક્કામાં કાબા
 નામનો મુસલમાનનો પવિત્ર મકાન છે જેની સામે મોં રાખી તેરો નમાજ
 પડે છે.

અને તનેજ મેં મારું માથું નમાવ્યું છે.

(અર્થાત્ ખીજી તરફ નજર નહીં કરતાં હું તારૂંજ ધ્યાન ધરીને બેઠો છું. ૩)

હું સોગન ખાધને કહું છું કે હું તારો મશતનો ચાકર છું તેમાં જરા પણ જુહ નથી. તારાસુંદર વાળ ફપી જલની અંદર તેં માઈં શુદ્ધ મન ફસાવી દીધું છે. ૪ હું તારા પ્રેમમાં એવો બેહાલ બની ગયો છું કે મને પુન્ય પાપની ખબર નથી. મેં ધર્મના વ્યવહાર મારા મનથી સર્વે કાઢી નાખ્યા છે. ૫ “ ગમે તેમ યામ તો પણ હું તો તનેજ પુજું ” એવી વસ્તુ તારા પ્રેમે મને અક્ષિશ કરી છે. મારી પાસે હવે મંદિર કે મશીદનું કામ નથી, તે સર્વને મેં મુકી દીધું છે. ૬ હવે હું તારા પ્રેમમાં ધણોજ દ્રઢ થયો છું. અને મારા શરીરમાં આત્માની શોધ કરવાનાં કામમાં હું પડ્યો છું બલે લોકો મને ગમે તેવો કહે પણ મેં તો સાફ સૈને સંભળાવી દીધું છે; ૭ માઈં મન જે ધણુંજ કઠણ હતું કે હું કાંઈ કહી શકતો નથી તેને હવે મેં ધણુંજ નરમ કરી મારા આધીન કરી દીધું છે, હવે હું ખરો મુસલમાન થયો છું મેં હવે પરમેશ્વર તરફની મારી ફરજ બજાવી દીધી છે. ૮ હવે એજ કામ કરવામાં માઈં બલું છે કે કામળ મનથી પરમાત્માનું ભજન કરું જેથી મને પરમેશ્વરની નીશાની મળે જે પરમેશ્વરે માઈં શાંતપણું ઉઠાવી લાઈ બેચેન કર્યો છે- ૯ પુજા કરવાની (ધરલામ ધર્મથી નાસ્તિકપણાની) તેમજ ઇસ્લામ ધર્મની મને હવે ગરજ નથી. હું “ અલસ્તો ” નાં ખ્યાલાથી મસ્ત બની ગયો છું. જેણે મને પ્રકાશ બતાવ્યો છે તેના નામમાં મારો જીવ લાગી રહ્યો છે. ૧૦ હું શા માટે મારા પરમાત્માનું તપાસ કરું નહીં? કારણ કે બેશક મારો પરમાત્મા તદન છાનો છે તમામ પરમેશ્વરપણું તે આમનર્માજ છે. જેણે તેનો તપાસ કર્યો છે તેને તે મળી આવ્યો છે આવા આવા તારા શબ્દોથી હે અનવરતું લોકોમાં ચાવો થયો. હવે ચુપ કરી અદબથી બેસી રહે અને જીભને રોકી રાખ. આ તેં કેવા પ્રકારની બુમો પાડી છે ?

(આ બાવાર્થ ઉપરથી વાંચનારને સમજાયું હશે કે આ ગઝલ તદન અબેદ માર્ગની છે. જેનાં મન ઉપર ખરાબર કાબુ હોય છે અને એકાગ્ર અંતર ધ્યાન કરી શકે છે તેને બાહ્ય સંસાર વ્યવહારની દરકાર હોતી નથી, તે

ખરો ઇશ્વરનો ભક્ત કહેવાય છે આ પ્રમાણે અમેદ માર્ગની હકીકત માત્ર
અનવરતીયાએ પાછળ ભજન ૨૨ અને ૨૨ માં તથા પદ ૩૫ માં
જણાવે છે.)

સવૈયાની રાહ.

એક બ્રહ્મ ઓર દ્વિતીયાનાસ્તિ,

એકબ્રાતમે કહુ ગુણીજન સુનકર દિલમે સમજો એક,

એક નિરંજન નિરાકારકા ધ્યાન ધરો દિલમે હરએક.

એકસે હમને અનેક દેખે આખરકો ફિર દેખા એક,

એકસે ગીનતી શરૂ હોઇ છે ઉશ બિન આગે નહિ કુછ એક

એક રંગ જો બના શાયરા વહી મરદ ફનીયામે એક.

એક બ્રહ્મ ઓર દ્વિતીયાનાસ્તિ

એહી ચલન આશકકા એક,

એક. ૧

એકસે સખ મંડાણુ હુઆ છે ઇસી બ્રાતપર ધ્યાન ધરો,

એક બીજ હર પેદાશકા છે શુનો શાયરા કાન ધરો.

એક બ્રાત સચ્ચેકી હેગી એ દિલમે પીછાન ધરો,

એકસે અખ હમ નહીં બદલતે મત દિલમે અરમાન ધરો,

એકહી જાના એકહી મુગ્ધ એકહી દેખા સમજએક. એક. ૨

એક પવન ઘટ અંદર ચલતા ઉશે કહેતે હરદમ શોહંગ,

એક રાત ઓર એક દિન છે ઉશે દેખ હોગ એક રંગ;

એક આગ ઓર એક પાની છે સખ જગ અંદર દેખ નિશંક,

એક અસમાન બના સખ ઉપર ઉશે દેખ હો ગયે સખ દંગ,

એકહી વહો દિલ અંદર પાયા નઝરસે વિર દેખા એક. એક. ૩

એક મોત સખ ઉપર હેગી ઉસકા હેગા ડર ભારી,

ઉસે ના કોઇ બચતેકા છે કોન જોગી કોન સંસારી,

એક એકકો હુંદકે લેવે કોન ગરીબ કોન અધિકારી.

એક બ્રહ્મકો જાનકે માની બનજ અખ તું બ્રહ્મચારી,

એક વહો ઉશે બચતેકા છે જિને સમજ ઓર પાયા એક. એક. ૪

- પહેલાં તો સુન હતું સાંભળો કોઇ નહોતું સ્થાન,
અગમ અલોપ વસ્તુ હતી, નહોતું નામ નિશાન, પહેલાં ૧
- તેમાં સત્તા સર્વે હતી સૃષ્ટિવીજાને માંથી,
જેવાં બીજમાં જાડ છે, વલી કુલ ફલ તેમાંહ, પહેલાં ૨
- તેને પ્રેમ પૂરણ થયો પોતે જોવાના કાળ,
અગમથી બ્રહ્મ પ્રગટ થયો રૂપ લીધું મહારાજ, પહેલાં ૩
- તે બ્રહ્મનાં એક ભાગથી લીધું આત્મારૂપ,
બીજા ભાગે તે બ્રહ્મના કીધું અગ્નિ સ્વરૂપ, પહેલાં ૪
- આત્મા રૂપો તે બ્રહ્મથી જીવ બનાવ્યા તમામ,
ગગન મંડળની લીલા કરી, રૂપ બન્યાં પછી આમ, પહેલાં ૫
- અગ્નિથી વાયુ થયો, થયું વાયુથી નીર,
પાણીથી કદ ને કદથી પ્રથવી, સાંભળો સજ્જન વીર, પહેલાં ૬
- અગ્નિ પવન જલ માટીથી રૂપ બનાવ્યાં અમાપ,
તે રૂપમાં બ્રહ્મ આત્મા આવી સમાયા આપ, પહેલાં ૭
- હરિ ઇશ્વરી તે સહુ બન્યું, લીલા માયા રૂપ રંગ,
અનેક સ્વરૂપ બની રહ્યાં, બહુ રંગીલાં અંગ. પહેલાં ૮
- તેમાં કોણ જુદું થયું ? સર્વે એક છે માય,
આત્મારૂપ તો એક છે જુદી થઇ સૌની કાય. પહેલાં ૯
- કાયા તમે નહીં દેખજો, દેખો આત્મા ભાઇ,
સર્વેમાં આત્મા એક છે, પશુ ને લોક લોગાઇ, પહેલાં ૧૦
- એવો ભેદ છે અજાણનો, સંતો સુણો મારા ભાઇ,
એ રીત સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ તમને મેં સમજાઇ. પહેલાં ૧૧
- તેર ૫ અનેક વસ્તી થઇ, સુર અસુર પરીસાર,
અગ્નિ પવન જલ બ્રહ્મના જીવે ધર્યાં અવતાર, પહેલાં ૧૨
- સર્વેના કહે મનુષ્યનું હરિએ બનાવ્યું અંગ,
તેમા પેલો ભાગ બ્રહ્મનો આત્મા થઇ વસ્યો અંગ, પહેલાં ૧૩
- તે મુર્તિહરને પ્રેમથી પ્યારી લાગી બહોત,

તેમાં પોતે પ્રગટ થયા ત્યાં જગી બ્રહ્મ જ્યોત,	પહેલાં. ૧૪
તેમાંથી મોટા ઋષિ થયા, મોટા અવતારી સંત,	
મુનિ તપેશ્વરી યતિ થયા આચારી ગુણવંત.	પહેલાં ૧૫
તેમાં તે જે કોઇ ખોળશે હરિ મળશેરે ભાઇ,	
એથી ખીજું કોઇ મોટું નથી, કહ્યું હરની દુવાઇ.	પહેલાં ૧૬
તેમા તમે દુડો આતમા, ખીજે જશો ન ક્યાંહિં,	
તે હરિ મળવાનો ધાટ છે, ત્યાં છે અલખ ગોશાંધ,	પહેલાં ૧૭
ટીકા આ વાતની બહુ હતી પણ દુંકામાં આ સાર,	
જાને વસ્તુ સહુ એક છે ખીજી ક્યાંથી થનાર.	પહેલાં ૧૮
એવું સમજી હર ખોળજો ધરજો શાસ્ત્ર મરજી	
શાસ્ત્રથી ડગશે તો દુખ થશે, લોકો કરશે વિવાદ.	પહેલાં ૧૯
જ્ઞાની પોતાનાં ધર્મમાં ખુબ રહે મજબુત,	
છાનો માનો પીયુ શોધી લે મન રાખી સાચુત,	પહેલાં ૨૦

દયાપ્રીતમ કૃત.

તમે શું કરશો જઇ વનમાં રે, હરિ વસે હરિના જનમાં;	
બેખ ધરીને તમે શિદ બટકો છો, નથી કાંઇ દેહ દમનમાંરે.	હરિ ૧
હરિજન શીલ સંતોષ શું રાજી, કપટ રહિત છે તનમાં રે;	
સાચું રે ખોલો સાચું ચાલો, રહે નિત ભાવ બજનમાં રે.	હરિ ૨
તે હરી જનને હરિ કરી માનો, બ્રાંતિ ન આણુશે મનમાં રે;	
દાન યજ્ઞ તપ તીરથ કરોને, દશ વાર નાહો એક દિનમાં રે,	હરિ ૩
દાસ પ્રીતમનો સ્વામી પ્રેમ શું રાજી, નથી કાંઇ માગ યજ્ઞમાં રે;	હરિ ૪

કખીર કૃત,

એ મારગડા જુઆ કખીર કહે એ મારગડા જુઆ.

ધન મોતીકા સંત માલમી, નહીં પોથી નહીં પાનાં, કખીર. ૧
પાંચતત્વકો પુરૂષ બનાયો, માંએ સ્વાસો સ્વાસજ હુઆ;

આ કાયાકો મરમ ન જાન્યો, પછે ભટકી ભટકી નર મુઆ. કખીર. ૨
જટા બડાઇ ને બગવા પેર્યા, જોગી અબધુત હુઆ;

ધુણી પાણીકી ખખર ન પાઇ, પછી બભુતી ભુંશિ ભુંશિ મુઆ. કખીર ૩
ઘંટ ઘંટ કર મશીત બનાઇ, માંહે અનેક પીર હુઆ;

જાહેર પીરકી ખખર ન પાઇ, પછી બાંગુ દઇ મુઆ. કખીર. ૪
કહેત કખીર સુનો બાઇ સાધુ, એ જન્મ ધરીને મુઆ;

સંત સાહેબકી ખખર ન પાઇ, પછે ફોકટ ફેરા હુઆ. કખીર. ૫

સતગુરૂકા મરમ ન જાના, સાંઘુબાઇ દેખત જગ સખ ન્યારાજ;

હિંદુ કહે યો રામ હમારા. મુસલમાનીન રહેમાનાજ;

આપસેં દોઊં લડલડ મુવે, દુરબુદ્ધિમાં લપટાનાજ. સાધુ. ૧

કેતેકે નેમી ધરમી કહાવે, પ્રાત કરે સ્નાના;

આતમ માર પાપાણકું પૂજે, ઉનકા કોન જાનાજ. સાધુ. ૨

કેતેક પીર ઓલીઆ કહાવેં, પદત કિતાબ કુરાનાજ;

કહે હો મુરીદ તકલીબ બનાવે, ઉનેં અણા નહીં જાનાજ. સાધુ. ૩

ઇસ વિધ ચલદ કહે રામકોં, આપ કહાવે જાનાજ;

કહત કખીર સુનો બાઇ સાધુ, દોનુંમેં કૌન દીવાનાજ. સાધુ. ૪

દો જગદીશ કહાંસે આયે, કહો કિને ભરમાયેરે;

એક રામ એક રેમાન કહાવે, કૃષ્ણ કરીમા સોહીરે,

હરિ હજરત દોઇ નામ ધરાયે, મરમ બૂલો મત કોઇરે દો જગ. ૧

સોહિ હૈ આદમ સોહીહૈ માહાદેવ, મહમદ ખલ્લા કહિયેરે

કહને શુનેકો દો કરી રાખો, ધર એકહિમેં રહિયેરે. દો જગ. ૨

માકે ગલેમેં જનોઁ નાહી, પૂત કહાવૈ પાંડેરે;
બીબી હવાંકો સુનત નાંહી, દોનું દોજબ બાંડેરે. દો જગ. ૩

અપની યુગતસેં કાન છેદાયે, બિનેં સુનત કરાધરે;
જો ફરમાના હોતા સાહેબકા, છેદી કાઠી કયું ન આધરે દો જગ. ૪

ધરણેમે કનક કનકમેં ધરેણા, તામેં બેદ ન દુખરે;
કહને સુણેકો દોય કરી રાખે, એક નમાજ એક પૂજરે. દો જગ. ૫

એક પુરાન એક કુરાન કહાવે, એક મુસ્લાં એક પાંડેરે,
એક કુંભાર ઘાટ બહુતરે, શમ માટીકે, માંડેરે. દો જગ. ૬

આઘબી એક કહે અંતબી એક હે, બિચમેં રહના સોધરે;
કહે કખીર ગુર પુરાણકી મહીમા, બુજે વિરલા કાધરે. દો જગ. ૭

સંતો એસે બને ઘોઘીના, સાહેબ કાહે ન મીના,
હિંદુહોકેં હિંદ કમાવે, મુસલમાન મદીના;

વે મૂરતિ વે મુઝદા પૂજે, દોએ દીના પરવીના સંતો ૧
હિંદુ કહે જપ તપ પૂજ શંખ બજાવે વાજા;

વો ઉચે ચડ કર બાંગ પુકારેં, નેડે કરે નિમાજ. સંતો. ૨
હિંદુ કરે નીમ જપ પૂજ, મુસલમાન સદાધ;

વો હલાલ વો જટકે મારે, કિસીકું કહું કસાધ, સંતો. ૩
ઓ પંદરા રોજ પિતર માને, તીર્થ ઉલીચે પાણી;

વે દશ રોજ કે દાહા માને, છતી ફૂટે આની. સંતો. ૪
કહે કખીર સુનોહો સંતો, તસબી, માલા કહિયેં;

ઓ પછમ ઓ પૂર્વ નિહારે, સાહેબ કાહુ ન ચીના. સંતો ૫
પંખીકા ખોજ મીનકા મારગ, અણલીલા લવલાધ;

કહે કખીર સુનો બાધ સાધુ, ઓ એ રામ લખાધ સંતો. ૬

રંગાએ જોગી કપડા દિલ નાં રંગાએ.

આશન વારી મિંદર બિચ બેઠે;

જપે રામ નામ જોગી, પૂજણુ લાગે પથરા.

રંગાએ. ૧

મુંડ મુઝાએ જોગી, જટા ખઢાએ,
 દાઢીઆં રખાએ જોગી; હોએ બકરાં,
 દુનિયાં જલાયે, જંગલ ખિચ ખેડે,
 કામકું જલાયે જોગી, હો ગયે લીજડા.
 કહેત કખીર સુતો ભાઈ સાધુ,
 જમકે દારે જાએ; શિર ખાએ થપરા.

રંગાએ ૨

રંગાએ. ૩

આ જુગ બેદાકા બેદ અલૈદા,
 મુસલમાન હોઈ મુરગી મારે, મહેર નહીં આઈ:
 લે છુરી ગલે ડટકાઈ, સાહેબ કબ ધરમાઈ. આ જુગ. ૧
 બ્રાહ્મણ હોકે પોથી બાંચે, ઝોરકું જ્ઞાન દ્રઢાવે;
 અપના બનાયા તેલકા કુંપા, ગઝી ગઝી લલ્લકાવે આ જુગ. ૨
 જોગી હોકર જુગત ન જાને, શિંગીનાદ બજાવે;
 અગમ પંથકી ખમર ન જાને; મુગતી કહાંસે પાવે આ જુગ. ૩
 સ્વામી હોકર શીલ ન રાખે, મનમેં મરત કહાવે;
 તેરી મેરીમેં પડા રહેગા, કાહેકું ગીતા ગાવે. આ જુગ. ૪
 વૈરાગી હોકર બોલજે લાદે, નારી સંગ લગાવે.
 સાંજ પડે નગરીકું ધાવે, ધુંધહિધુંધ મચાવે. આ જુગ ૫
 આપ આપ મેં બોજ્યા નાંહિં, બ્રહ્મજ્ઞાન નહીં શોધ્યા;
 કહે કખીર બેખ ભરમ ભૂજાનાં, સાહેબ નામ અલૈદા. આ જુગ. ૬

હિંદુ બકરા માર, શક્તીકું ભોગ ધરત હેં,
 મુસલમાન ફાત્યા દેત હૈ, પાકજની અલદશેં,
 બેદલ કૈશી અલેગી, ઝો દોનુંકી બાતહે હરામહાની,
 કહે કખીર કુછ બોજ કર દેખ લે,
 નહી સાહેબશેં કધુ બાત છાની.

૧

કોઇ કહે શિવલોકકું જઇયે, કોઇ ગડલોક ધામજી;
 કોઇ કહે બ્રહ્મલોકકું જઇયે, કોઇ વૈકુંઠ બખાનેજી.
 કોઇ કહે સતલોકકું જઇયે, કોઇ કહેતે બીહસ્ત મુકામેજી,
 કપીર કહે વ્રતક્ષ બિના સગ, બાતાંકે પકવાનજી.

- ભક્તી સખ કોઇ કરે, ભરમના ના ટરે;
 ભરમ જંગલ દેખ દેખ ભાઇ, કામકી જલમેં,
 જગ સખ ફંદીયા, આશકી દોર જમ જેલ દારી. ભક્તી. ૧
- ગ્યાન સૂજે નહી શાય બૂજે નહી,
 ગર્વ છોડે નહી, ગર્વધારી બ્રહ્મચીને નહી,
 અમ પૂજત દિરે, હૈયેકી નેન કાંકોર દાલી. ભક્તી, ૨
- પાપના નિરજીવ કરે, કાટ શિર જીવ ધરે;
 જીવકા હૈ તન અપરાધ ભારી, જીવકીગત ભેદ.
 રદ કર શકે નહી, આપની આપતે પેટપારી. ભક્તી. ૩
- એક પગ ઠાયકર, જોડ વીનતી કરે,
 લછમણુ લગ્નક્રમેં શરન તોરી હયે જાંઠા કોએ નહીં,
 અરજ અદાકરે, કઠીન દદોર નહી ટલતટારી, ભક્તી. ૪
- જીવકી હયેતન, અપરાધ શિરમેં ચઢે,
 રતનશા જન્મ જીવા હાર દારી, એહી કરમતે,
 નરકપાપી પડે, કર્મ ચંડાલકી રેન ન્યારી. ભક્તી. ૫
- તે જન્મ જન્મ જમ ધો આર બાધે આબયે,
 અધમ તું શઠ નહીં લાજ લિગારી.
 એહ સંસાર પાખંડકા ખ્યાલ હયે,
 પર અપનાં ધર ભૂલા અનાડી. ભક્તી. ૬
- ધન્ય સોભાગ્ય જિંને, સાધ સંગત ભધ,
 આનકી દ્રષ્ટી ચીને વિચારી, સત્ય દયામહે,
 સદા નિર્ભય રહે, આપકુંચીન મિટે ધુમારી. ભક્તી. ૭

કહેત કખીર તું સતકી નજર કર,

ખોલતા સત્ય સખ ઘટઉં જિયારી, જાગતાં દેવકું સેવરે મુગ્ધ નર !
નહીં તો વિકલપત હોએ તું મારી. બક્તી. ૮

દયા વિન જોગ વૈરાગ જપ તપ કરે,

દયા વિન પંડિત પુસ્તક પઢાવે;

દયા વિન ધર્મ વીચાર કૈસો લહે,

દયા વિન નામ રિદ્યે ન આવે,

દયા વિન એકાદશી તે નિરજલ રહે,

દયા વિન તીરથ સખ ભરમ આવે;

કહે કખીર ચલ દયાકે મે'લમે' ઉઠાંકે ગયે ફેર નહીં આવે.

કસ્તૂરી કુંદલ બસે, મૃગ દુંદે વનમાંહિ;

એસે ઘટઘટ નામ હયે, પલુ ફુતીયાં જાને નાંહિ

૧

સો સાહેબ તુંમસે વશે, મરમ ન જાને તાશ્વ;

કસ્તૂરીકે મૃગ જીગં, ફિર ફિર દુંદે ધાસ.

૨

કસ્તૂરી કુંદલ બસે, નાભી કમલ પ્રભુ નામ;

નર દુંદે પાવે નહીં, વિના ગુરુ દામો દામ.

૩

કખીર તેરા સાંધ તુજમેં, જયું પુરૂષપતમેં ખાસ;

કસ્તૂરી કે મૃગકું, ફિર ફિર દુંદત ધાસ.

૪

જેસે નૈનમેં પુતલી, તેસે ખટક ઘટમાંહિ;

મૂરખ લોગ જાને નહી, ખાહેર દુંદત જાએ.

૫

કખીર ખોજી નામકા, ગયા હૈ સીંગલદ્વીપ;

નામ તો ઘટમેં બસે, જો આવે પરતીત.

૬

મેં જાના પ્રભુ દૂર હયે, પ્રભુ રિદ્ય ભરપૂર;

આપ પિછાને ખાહેરા, નેડે તેઈ દૂર.

૭

- સાચ બરોબર તપ નહીં, જૂઠું બરોબર પાપ;
જાકે રિદ્યે સાચ હયે, તાકે રિદ્યે આપ. ૧
- સાચ રહેથી સાચ હયે, સહી સાચ સોચાય;
ભાવેં લાંબે કશ કરિ, ભાવે ઘોટ મુંડાય. ૨
- કપીરા જૂઠું ન બોલીએ, જાન લગ પાર પોચાય;
કહે કપીર સાચ ગયો, આવાગમન ન મટાય. ૩
- પાંચ ટકાકી ટોપલી, સાત ટકે વેચાય;
સાચેકો સાંઘ પતી જિયે, જૂઠું જગ પ્રતિત જાય. ૪
- સાચા સોધા કીજીએ, અપને જીવમેં ગાય;
ગોરખ ગલી ગલી ફિરે, માલ બેઠે બિઠ જાય. ૫
- સાચ કહું તો માર હયે, તુરકાનીકા જોર;
ખાત કહું પર લોકકી, કરીકે પકડે ચોર. ૬
- સાચ કહું તો માર હયે, જૂઠું જગપ્રતિત જાય;
એ જગત કારી કૂતરી, જે છંડું તો ખાય. ૭
- જૂઠુંકું જે જૂઠું મિલે, તો અધિકો વાધે નેહ;
જૂઠુંકું સાચા મિલે, તો ત્રૂટતહિં સંદેહ. ૮
- કપીર લજ્જા લોકકી, બોલે નહીં કો સાચ;
જાણિ જુજી કંચન તજે, ક્યા તું પકડે કાચ. ૯
- જે નર સાચ પિછાનીઆ, કરતે કોય ન સાર;
સો પ્રાની કેશે ચલે, જૂઠું કુલકો લાજ. ૧૦
- સાચ બિના પો'ચે નહીં, ભાવ બિન ભકતી ન હોય;
પારસમેં પડદા રહે, તો કંચન કિસવિધ હોય. ૧૧
- અખતો હમ્ કંચન બયા, તમ્ હમ્ હોતા કાચ;
બલિહારી મેર આપનેં, દિલ અપનેકા સાચ. ૧૨
- કંચન કેવલ પ્રભુ બજન, દૂગ કાચ કથીર;
જૂઠુંકી જલ ત્યાગ કર, પકડયા સાચ કપીર. ૧૩

સાચે હીરા પાછઝેં, જૂઠે મૂલ હેરાન.	૧૪
જે તું સાચા બાનીઆ, સાચી હાટ લગાય;	
અંદર જડા દેધકે, ફૂડ ધુડ વિહાય.	૧૫

સંતોભાઇ માનુષતન બહોરાના, નેમીદેખે ધરમીદેખે, કરે પ્રભાત સ્નાના;	
આતમછેડાડ કુરઆતમપૂજે, ઇનમે નહી કોઇ માના.	સંતો. ૧
આસન માર ઢીમખન બેઠે, મનમેં બહોત ગુમાના;	
પત્થર પીતલ પૂજન લાગા, તીરથ ફિરતા બૂલાના.	સંતો. ૨
આમકાહ ડાલે સમસાના, ફિર કાશીકું જના;	
સોહીતો પ્રાની કૈસે તરહિ, સત્ય નામ નહી જના.	સંતો. ૩
હિંદુ બૂલા વેદ પઢાપઢ, તુરકાના પઢ કલમા;	
કહે કબીર દોહ દીન બૂલા, દોનોં સાહેબ નહીં જના.	સંતો. ૪

આબકા નીપના હક દરગામેં, પેશાબકા નીપના હક ન ભાઇ;	
કેરકું દૂર કર, મે'રકું રિદે ધર, તબ તેરી બંદગી કબુલતસાંઇ.	આ. ૧
પાંચ નિમાજ પડ ત્રીસરોજ રખ, ગુસેકા ગાલ તું કાટ ભાઇ;	
કહેત કબીર એ સતકા શબ્દહયે, બીહસ્તકી રાહમેં સેહેજ જાઇ.	આ. ૨

બૂલા બે મુરખ નાદાના, તુમ હરદમ સાહેબ નહીં જના,	
બાંધપકડ કર બકરા મંગાયા, ગલા કાટ શિર આપ લીયા,	
જીવતેકું મુઝદા કર ડાલા, યું કેતાકે હલાલ હુઆ.	બૂલા. ૧
કચ્ચેમાંસકું પકા કહેતા, પકેકી ઉતપતિ સુન ભાઇ;	
રાજકબીજમેં કહા લિખાહયે, સમજ બૂજ નિરખાઇ.	બૂલા. ૨
તુમ હમકું બાબુ ચીનત નહીં, કહે હમારા બુઢન હુઆ;	
તેરે બુઢનમેં ગાજ પડેગી, જીને તુંમકું ઉપદેશ દીઆ.	બૂલા. ૩

સંતકી ચાલ સંસારસેં બિન્નહયે, સકલસંસારમેં ચિરન બાજી;

હિંદુ મુશલમીન દો દીન બાંધી, હિંદુકે નીમ આચાર પુજા ગણી. સંત. ૧
વ્રતએકાદશી રહતહૈ રાજી, બકરા મારકર માંસભખણુ કરે,

ભગત નહી એ દગાબાજી જીવકી હત્યા અપરાધકા મૂલહયે. સંત. ૨
કહીન ચૂકતે ચેત પાજી, ક્યા હુઆ ગીતાપડે દ્રષ્ટી ઉધડી નહીં,

ઐશે બકબક મુઆ મૂરખ નર પાજી, સર્વકયાપરશ્રી કૃષ્ણગીતાકથી. સંત. ૩
કૃષ્ણકે કહા નહીં માનતાજી, જિમ બેંસકે શિંગપર ભીંગ બાજે;

મુસલમીન તો ત્રીશ રૌખ રહે, બાંગ નિમાજ તો કરત ગાદી. સંત. ૪
બકરી મુરગી મારકે, જીવ જીવ્યા કરે, ગડ પછાડકે કોય કાદી,

ઐશે જીલમીકું બીહસ્તકૈસે મિલે, મહા અપરાધ જીરા રાડ બાદી. સંત. ૫
હોગા હિશાબ જવાબ ક્યાં દેયોંગે, લે મલે ફિરસતે, મીયાંકી પકડ દાદી,

કહેત કબીર સઘસતકાશબ્દ હયે, સચકું પકડકર જૂઠકું ત્યાગી. સંત. ૬

કહાં સેં આવ્યા કહાં જાએગા, ખબર કરો અગલે ઘરકી;

સતગુર મિલે તો સાન બતાવે; ખોલ દેવે અંતર ખડકી. કહા. ૧

હિંદુ મુસલમાન સરવે જૂલાના, ખટપટમેં રહ્યા અટકી,

જોગી જંગમ તપશીસન્યાસી સખલાલયમેં રહ્યા લટકી. કહા. ૨

કાજ કિતાબ કુરાન બખાને, જીવ જખર કરે જટકી;

હરદમ સાહેબ નહી પિછાના, કયું પકડે મુરગી પટકી. કહા. ૩

છાપાં તિલક માલ મુંડમેં, તીરથ વ્રત મરવું ભટકી;

ગાય બજાવે લોક રિંજાવે, ખબર નહીં અપનાં તનકી. કહાં. ૪

બાહેર તો બગ બન કર બેઠા, બિંતર સુરતા ચલી ચટકી;

બાહેર બંદા બિંતરગંદા મન મૈલા મછીઆ ગટકી. કહા. ૫

બિના ખબર તો કહેત કહેતહું, ચેતનકું ન લગી ચટકી;

કહેત કબીરા સુનો બાઇ સાધુ, સખ આવરણમેં રહા અટકી. કહા. ૬

સંતો પાંડે નિપુણકસાધ,

બકરા માર ભેંશાપર ધાવે, દિલમેં દર્દ ન આધ. સંતો. ૧

કરી સ્નાન તિલક દે બેઠે, વિધસે દેવી પૂજાધ;

આતમરામ પલકસેં વિણશે, રૂઢિરકી નદી બહાઈ. સંતો. ૨

અતી પુનીત ઉંચે કુલ કહિયેં, સભામાંહિ અધિકાઈ;

ધનસેં દીક્ષા સખકોઈ માંગે, હાંશિ આવે મોહી માહી. સંતો. ૩

પાપકટનકી કથા સુનાવે, કરમ કરાવે ઝોકા;

હમતો દોડ પરસ્પર દેખા, જમ લાયે હચે ધોકા. સંતો. ૪

ગાયવધેતે તુરક કહિયેં, ઉનસેં એ ક્યા છોટા;

કહે કબીર સુનોહો સંતો, કલિમેં બ્રહ્મ ન ખોટા. સંતો. ૫

પંડિત અપની અગતી બુજવો,

હમતો અપની રાહ ચલતહૈ, તુમ કાયેહે દુખ પાવો. પં. ૧

ગર્ભવાસ ઉંધે મુખ જૂસે, સાત ધાત રસ પીયા;

અખ તુમ ચોકા દેનેબેઠે, ઉંહાં ચોકાકોદીઆ- પં. ૨

કોન હો તુંમ કહાંસેં આયે, અનેક જન્મ ફિર આધ;

અખ તો તુંમ બ્રાહ્મન હોએ બેઠે, ચોરાશી વિસરાઈ. પં. ૩

કુલ અભિમાન આપ વિપ્રપૂજએહિ કુમત તોહે લાગી;

જો તેરી જાત ભલીથી પંડિત શુકદેવ કાંહયેત્યાગી. પં. ૪

પાંચતત્વકા સકલ પસારા, તામેં જીવ દુખ પાવે;

કહે કબીર બ્રહ્મ સતસોઈ, ઉલટા બ્રહ્મ સમાવે. પં. ૫

સંતો દોહ દીન હમ દીઠા,

હિંદુ તુરક હટા નહીં માંને, સ્વાદ દોડકા મીઠા. સંતો. ૧

હિંદુ વરત એકાદશી ધાવે, દૂધ શિંધારા સેતી;

અન્નકો ત્યાગ મેલ નહીં મારે, પારન કરે સગોતી. સંતો. ૨

તુરક રોજ નિમાજ ગુજરે, બિશમિદ્દા બાંગ પોંકારે;
 બીહસ્તકી રાહ કહાંસે હોવે, સાંજે મુરગી મારે. સંતો. ૩
 હિંદુકી દયા મહેર તુરકોંકી, દોનું ઘટસે ભાગી;
 વે હલાલ વે ઝટકે મારે, આગ દોક ધર લાગી. સંતો. ૪
 કહે કબીર સુનો હોં સંતો, લાગી જમસેં બાજી;
 સત નામ બિન મુક્તી ન પાવે, કયા પંડિત કયા કાજી. સંતો. ૫

એસે રામ કહે કા હોઇ, જોયેં મનકી દુવિધા ન જોઇ,
 રામ કહી કહી સખે ગયે હૈ, મિટે ન આવાગમના. એસે. ૧
 રામ કહી કહી સતી જરતહૈ, સાધનમેં ન સમાઇ;
 દાંકપરિલીયેહાયસીધોરા મૃતકસે લૌ લાઇ. એસે. ૨
 વેદ પઠે પર ભેદન જાને, પઠપઠ લોક રિંજાવે;
 કાલપુરુષકા મરમ ન જાને, ધરજાહે દૂર બુજાવે. એસે. ૩
 લોગનકે રામ હસીખેલેના, સખકે પ્રાન આધારા;
 કહે કબીર સુનો બાઇ સાધુ, કાહુન કિ નહ વિચારા. એસે. ૪

પંડિત પઠ પુરાન કા કીના,
 સાધુસંતકી સેવા ન કીની, બૂખેકું અન્ન ન દીના. પં. ૧
 પૂજ શિલા ચંદન ધસ લાવે, બકજ્યોં ધ્યાન લગાવે;
 અંતરગતકે રામ ન ચીને, થોથે ઘંટ બજાવે. પં. ૨
 કામ ન વિસરો ક્રોધ ન છૂટો, લોભ ન વિસરો દેવા;
 પરનિંદા તેં રિદે ન વિસરો, નિરક્ષ ગઇ તેરી સેવા. પં. ૩
 દોષ લગાય ગરમુસે પરાયા, પેટ ભરે અપરાધી;
 જો નિંદા તોહે સાધન વરજી, સોહી રિદે આરાધી. પં. ૪
 કહે કબીર સંતનકી મહિમા, પરમ પુનીત સુનાઇ;
 આપા મેટ આપકુંચીને, તમે પરમપદપાઇ. પં. ૫

મીયાંજી દેખા અજળ તમાશા,

સાચી વાત કહી ના માને; જૂઠા લગે ખુલાસા. મીયાંજી ૧

કહે હક્ક પર હક્ક ન જૂઝે, નાહક જીવ સંતાયા;

હાથ પાંચ પરવશકે બાંધે, ગલે બિચ છુરી ચલાયા. મીયાંજી. ૨

ખાસે દોસ્ત નખી શાહેબકે, જીવવધ નહીં શરમાયા;

એક મિસ્વાક માખશશકરતે, વૃક્ષો નાંહિ સંતાયા. મીયાજી. ૩

જૂબેકું વે બોજન દેતે, ખાસેકોં પાની પિલાયા;

ઉમર તમામ બંદગી કીની, જે શિવાય નહીં ખાયા. મીયાંજી. ૪

પક્કા ફકર ફકીરી ખુશકી, ખસે કછૂ ન ચાહા;

શબ્દ કબીર ખોજ દિલ અંદર, તખ પાવે કુછ લાહા. મીયાંજી. ૫

—:—:—

મુલનાં ખૂબ નજર દિલ દીજેં,

હાજર નાજ રહ્યે ઘટ બિંતર જિખલ કાહેકું કીજેં. મુ ૧

પકર હલાલ સો ખોય ગયા અખ,

મુરદે શિંખ લગાયા. મુ ૨

પેગંબર નહીં રક્તશું રાજી, આપહિં સજલ સવારા;

ફેર ડરેગ ક્યામત તાંહીં, દામનગીર તુમ્હારા. મુ ૩

કર નિમાજ શિર ભુંધમેં મારે, મેં બંદા ખોદાધ;

કરે ખૂન તૂજાકે કારન, સાહેબ કહાં શરમાય. મુ ૪

કા તસખી દાનેકે ફેરે, પદ કુરાન કા જૂગ,

દિલકે નેનમેં અંધ ભયે હયે, પરમ તત્વ નહીં સુગ. મુ ૫

જો જો હમારે સોતે હકાટે, મિટે ન ભવજલ ફેરા;

કહે કબીર તુમ જોર કરત હો, કહા ન માનો મેરા. મુ ૬

—:—:—

જૂઠે જન પતીઆ બહુ રે, સુન સંત સુગના;

તેરે ઘરહિમેં દગ શા, હયે મત ખોહુ અપના.

જૂઠે. ૧

જૂઠેકા મેદાન હયે, ધરતી અશમાના;	
દશેા દિશા જાકે ફંદ હયે, ધરનાહી નિદાના.	જૂઠે. ૨
જોગ જુગત વ્રત સંજમા, તીરથ તપ દાના;	
નૌધા વેદ કિતાબ હયે, જૂઠેકા ખાના.	જૂઠે. ૩
વાત જાકે અસમાનકી, મુદત નિઅરાની,	
ખોત ખુદી દિલ રાખતે, ખૂડે ખિન પાની.	જૂઠે. ૪
કાહુકે શબ્દે પુરે કાહુ કરમાતી;	
લોક બડાઇ સે રહે, હિંદુ તુરક દો જાતી.	જૂઠે. ૫
કહે કબીર કાસે કહો, જહાં સખ જગ અંધા;	
સાચે સોં બાગાફિરે, જૂઠેકા બંદા.	જૂઠે. ૬

સંતો કાલ રચી જગબાજી, વેદ પઠ પઠ પંડિત ભૂલે,	
પઠ કુરાન ભૂલે કાજી, આપ ન બુજે જગત બુખવે,	
શબ્દ વેદ અરથાવે.	સંતો. ૧
અમૃત વિષ એક કર માને, ભેદ ન કોઇ પાવે;	
આપ કહે જગ કાલ અપર બલ, આપહિં ધારે ધ્યાના.	સંતો. ૨
જિન જીવ દીઓ સોઇ જીવ સેવે, સખકા એહી ગ્યાના;	
વેદ પઠે ઔ અર્થ વિચારે, સૂજે ખૂજ ન ધાવે.	સંતો. ૩
જરા મરણકે આશ બંધે સખ, ફિર ફિર જોની આવે;	
જોગી તપસી મુનિવર કહિયે, શતધાત શખ આવે.	સંતો. ૪
આવત જાત જન્મ બહુ વીતે, અસ્થિર ના ધર પાવે;	
મહેનત કરે સોઇ ફલ ભુગતે, પાક સાહેબ ના પાવે.	સંતો. ૫
હિતપતિ પર લે પૈઠ લગાઇ, સકલ જીવ બરમાવે;	
ભવ ભવ જાલ કીઓ ભવસાગર, પાર ન કોઇ પાવે.	સંતો. ૬
કહે કબીર કો સતગુરુ ચીને સો યહ ભેદકાં પાવે;	
આવાગમન દોહિ દુખ મેટે, નિશ્ચલ ધરહિ પઠાવે.	સંતો. ૭

દોયે દીનપરા વહંદા બાધ,
 હિંદુ સુવર ઘેરકે મારે, મુસલમાન કાટે ગાધ,
 ઘડ પખાણુ કે મુરત બનાયે, તા પૂજત ફતીયાં ધાધ. દોયે. ૧]
 મુડદા ધાલ મજીત બનાએ, તાશું પીર કહે બાધ;
 મુડદા ધાલ મજીત બનાએ, તાશું પીર કહે બાધ;
 કહે કખીર સુનો બાધ સાધુ, બિન સમજે પરલે જાધ. દોયે. ૨

કાશરાજ હુર મુજે મોહન બતાવે,
 દિલકી ન દરદ જાને; પીરકી કહી માને,
 દોઝબકી રાહ ચલે બીહસ્ત કહાસે પાવે. કાશરા. ૧
 તસબીકું ફેર ફેર હસ્તકું ફેર લાવે, રામ રહીમ કૈસો;
 અલખ અપ્રાહ ગાવે, કાશરા. ૨
 કોઇ પૂજે પાંચ વીર, કોઇ દેવી દેવા;
 સાહેબકી ન ખબર પાધ, સાધી કીન સેવા. કાશરા. ૩
 તન મક્કા મન મદીના, દિલ દારકાં કહીયે;
 તોખેલકી મત વહીયે. કાશરા. ૪
 કોઇ કરે કૃષ્ણ ધ્યાન કલમા કરે કોઇ,
 બિન કખીર અંદર ખોજે, બટક મુવે દોઇ. કાશરા. ૫

કોઇ કહે શિવલોકકું જાધયે, કોઇ ગોલોક ધામજી,
 કોઇ કહે બ્રહ્મલોકકું જાધયે કોઇ વૈકુંઠ બખાનેજી કોઇ ૧
 કોઇ કહે સતલોકકું જાધયે, કોઇ કહે બીહસ્ત મુકામજી;
 કખીર કહે પ્રત્યક્ષ બિના સખ, બાતનકે પકવાનજી. કોઇ ૨

ચાર વેદ છૌ શાસ્ત્ર, અઢારા પુરાનામાંહી,
 જોઇ નર નર દયાવંતસોઇ નરહયે મુંડકેમુંડાએસે,
 કોતે નર તરગયે, બેડ ન તરે જાકે, નિતસિરસરહે. ચાર. ૧

જટાકેળઢાયેસેં કેતેનરતર ગયે, મોર નાં તરે જાકે,
લાંબીલાંબીપરહયે, ગંગાકેનહાયેસે કેતેનરતરગયે,

મીન નહી તરેજાકે, જલહિંમે ધરહયે.

ચાર. ૨

કહહીકખીરદાસ સુનોસંતધરમદાસ;

જાકેં રિદે દયાવસે સોમભવતરહયે.

ચાર. ૩

જિને આપકું જોયા નહીં, મન મૈત્રકું જોયા નહીં;

દિલ આપકા ધોયા નહીં, અધોત્ર ક્રિયા તો ક્યા હુવા ? જિને. ૧

ધંધા કરે સંસારકા, જ્યું કુંજડા બજારકા;

તીરથ કરે દારિકા, કાશી ગયા તો ક્યા હુઆ ? જિને. ૨

ધંધા કરે જંજલકા, કુતાબયા જ્યું માલકા;

રિદાબયા ચંડાળકા, માલા લીયા તો ક્યા હુઆ ? જિને. ૩

જીવતે પિતાકું સુખ નહી, મુઝે હાડ લઇ ગંગા ગયા;

જલચુંડકે પિંમારયા, તરપણ કીઆ તો ક્યા હુઆ ? જિને. ૪

રશ રાગ રંગ માતો ફિરે, ગજરાજ સુંદર નારીઆ;

પહેરે પીતાંબર ચીર પટકુલ, ભગત બયા તો ક્યા હુઆ ? જિને. ૫

પડિત શું ઝઘડા ભક્ષા, મુરખસેં બકવાદ ક્યા;

કહતે કખીર ચંપા બલા, કહા ચારકા ગંજ ભાર ક્યા ? જિને. ૬

મેરા મન પક્ષી બયા, ઉડિકે ચઢી આકાશ;

વૈકુંઠહિં ખાલી પરા, સાહેબ સંતાં પાસ.

૧

પર્વત પર્વત મેં ફિરા, કારણ અપને રામ;

રામ સરીખે જિન ભલે, તિન સારે સખ કામ.

૨

માંસ આહારી માનવી, પ્રત્યક્ષ રાક્ષસ જન

તાકી સંગત મત કરો, હોય ભગતીમે હાન.

૧

માંસ ખાયે તે ઢેઢ સખ, મધ પીએ સો નીચ.

કુલકી દુરમતી પરિહરો, રામ કહે સૌ ઉંચ,

૨

- માંસ મછલીઆ ખાતહે, સુરાપાંન સૈહેત;
તે નર નરકાં જાએગે, માતા પિતા સમેત. ૩
- માંસ મછલીયાં ખાત હૈ, સુરાપાંન શુંહેત;
તે નર સધરે જાએગે, જ્યું મુલીકા ખેત. ૪
- માંસ બખે ઝોર મદ પીએ, ધન વેશ્યા શું ખાએ,
જુવા ખેલિ ચોરી કરે, મૂલસમૂલા જાએ. ૫
- માંસ માસ સખએ કહે, મુરગી હિરની ગાય;
આંખિ દેખી નરખાત હૈ, તે નર નરકે જાય. ૬
- એહ કુકર કુતાકો બક્ષ હયે, મનુષ દેહ કયું ખાય
મુખમે આમિષ મેલકે, નરક પરંતે જાય. ૭
- બ્રાહ્મન રાજા બરનકા, ઔરપતની છતીશ;
રોટી ઉપર માછલી સખ વરન બયે ખીશ. ૮
- કત્તિજુગ કેરા બ્રાહ્મના, માંસ મછલીઆં ખાય;
પાય લાગ સુખમા નહિ, રામ કહે જરી જાય. ૯
- પાપી પૂજા બેઠકે, બખે માંસ મદ દોય;
તિનકી દિશા મુક્તી નહી, કોટી નરક ફલ હોય. ૧૦
- સકલ વરન એકત્ર હુવે, શક્તિ પૂજા મિલી ખાય;
હરીદાસ નકી બ્રાંતિ કરિ, કેવલ જમપુરિ જાય. ૧૧
- વિષ્ણુકા ચોકા દીઆ, હાંડી સીજે હાડ;
છુતી ખતાવે ચામકી, તિન દુકા ગુરરાડ. ૧૨
- જીવહને હિંસા કરે, પ્રગટ પાપ શિર હોયે;
પાપ સવે જો દેખીઆ, પુન્ય ન દેખા કોય. ૧૩
- જીવ હને હિંસા કરે, પ્રગટ પાપ શિર હોયે;
નિગમ પુનિ ધસ પાપતે, ખીહસ્ત ગયા નહી કોય. ૧૪
- હન્યા સોધ હંનશી, ભાવે જાનિખિ જાન,
કરગહી ચોટી તાનશી; સાહેબ કે દીવાન. ૧૫

- તિલભર મછલી ખાય કેર કોટી ગઉ હૈ દાન.
કાશી કરવત લખ મરે, તોભી નરક નિદાન. ૧૬
- કાટી કૂટી જળ હકરે, પાપ સંગકા ભેષ;
નિશ્ચેં રામ ન જનહિ, કહે કબીર સંદેશ. ૧૭
- બકરી પાતી ખાત હૈ, તાકી કાટી ખાલ;
જો બકરીકું ખાત હૈ, તિનકા કૌન હવાલ. ૧૮
- આઠ આટ બકરી ગધ, માંસ મુઘાં ગયે ખાય;
અજહું ખાલ ખટીકકે, ખીહસ્ત કહાં સે જાય. ૧૯
- અંદાકિન ખિશમિલ કીઆ, ગુનકીન કીઆ હલાલ;
મછલી કિન ખિશ મિલ કરી, સખ ખાનેંકા ખ્યાલ. ૨૦
- મુઘાં તુજે કરીમકા, કખ આયા શરમાન;
ઘટ ફોરા ગિરધન કીઆ, સાહેબકા નીશાન. ૨૧
- કાજીકા ખેટા મુઆ, ઉરમે શાલે પીર;
વૈસા હૈ સખકા પિતા, ભક્ષા ન માને વીર. ૨૨
- પીર સખનકો એકશી, મૂરખ જાને નાંહી;
અપના ગલા કટાયકેં, ખીહસ્ત બસે ક્યું નાંહી. ૨૩
- મુરગી મુઘાં શું કહે, જખહ કરત હૈ મોય;
સાહેબ લેખા માંગસી, સંકટ પરી હૈ તોય. ૨૪
- કબીરા કાજી સ્વાદવશ, જીવહતે તખ દોય;
ચઢી મસીત એકો કહે, ક્યેં દરગાહ સાચા હોય, ૨૫
- કાજી મુઘાં ભરમીઆ, ચલે દુનીકે સાથ;
દિલસેં દીન નિવારીઆ, કરદ લખ તદ હાથ. ૨૬
- કાલા મુંહ કરી કરદકા, દિલશું દુધ નિવાર;
સખ સુરતિ સુખહાનકી, અહમક મુઘાં નમાર. ૨૭
- જોધ કરી જખહ કરે, મુખશું કહે હવાલ;
સાહેબ લેખાં માંગસી, તખ હોસે કૌન હવાલ. ૨૮

- જોર કીયા જુલમ હૈ, માંગે જવાન ખુદાય;
ખાલીમ ખવડ ખુતી ખડા, માર મુઠી મુંઢ ખાયા. ૨૯
- ગલા કાટીક કલમા ભરે. કીયા કરે હલાલ;
સાહેબ લેખાં માંગસી, તખ હોસે કોનહવાલ. ૩૦
- ગલા ગુસ્સાકો કાટીએં, મીચાં કહરકોં માર;
જોપાંચું બિશમિત્તકરે, તખ પાવે દીદાર. ૩૧
- યે સખ જૂઠી બંદગી, વેરયા પાંચ નિમાજ;
સાચદિમારે જૂઠપદિ. કાજુ કરે અકાજ. ૩૨
- દિલકોં રાજ રહત હૈ, કેતકનતહૈ ગાય;
જહખૂત વહ બંદગી કહો કયું ખુશી ખુદાય. ૩૩
- કખીરા ચાલા જયગા, આગે મિલે ખુદાય;
મીરાં મુજશોં કખ કહી, કખ પ્રમાણ ગાય. ૩૪
- શેખ સખુરી બાહરા, હાંકા જમકે જય;
જિતકાદિત સાખુત નહી, નિનકોં કલા ખુદાય. ૩૫
- કખીરા તેહિં પીરહયે, જે જાને પર પીર,
જે જાને પર પીર નહી, સોકા ફરવે પીર. ૩૬
- ખુખખાનાહૈ ખાચડી, માંદિપરી ટુંકલૌન;
માંસ પરાયા ખાયકેં, ગલા કટાવે કૌન. ૩૭
- ઠહતાહું કહી જાતહું, કલા જોમાન હમાર;
જાકા ગલા તુમ કાટહો, સો ફિર' કાટે તુમહાર. ૩૮
- હિંદુકોં દયા નહિં, મહેર તુરકકે નાદિં;
કહે કખીર દોનું ગયા, લખ ચોરાશી મોંદ. ૩૯
- મુસલમાન મારે કરદશોં, હિંદુમારે તરવાર;
કહે કખીર દોનું મિલી, જાયગે જમકેદાર. ૪૦

મનછા માલની હોજરે,

ગોરખ જગતા નર સેવીયે, તો મિલે નિરંજન દેવ. મનછા. ૧
પત્યરપૂજે પ્રભુમિલેતો, મેંખીપૂજું પા'ડરે;

એપત્યરકી ચકીલલી બાધ, પીશ ખાએ સંસાર. મનછા. ૨
ટાંકનવાલે મૂરતી ટાંકી, દેધ છાતીપર પાંઉંજી;

ધસ મૂરતી માંસચહોએતો, ટાંકનવાલાકું ખાએ. મનછા. ૩
જિન પત્યરકા દેવલાબાધ, તિન પત્યરકા દેવજી;

ગુર ગોરખ ગુરકું પૂજે, કિનકું લાગું પાયે. મનછા. ૪
નાયે ઘોયે પ્રભુ મિલે તો, મેંખી નાવા જઈજી;

નિત નાયેજે માછલા બાધ, વૈકુઠે નવિ જાયજી. મનછા. ૫
મુંડ મુંડાવે પ્રભુ મિલે તો, મે મુંડાવા જઈજી;

મુંડ મુંડાવે ગાડરી બાધ, વૈકુઠે નવિ જાય. મનછા. ૬
કેદરમાંએ કઈનું નીપનું, માંહે પવનની રેખજી;

ગુર ચેલાનું એકજ ૩૫ છે, ઘટઘટમે' છે રામ. મનછા. ૭
ફલમવિણતું માલની બાધ, કલીયે કલીયે' રામજી;

જે :કારણ તું કુલ વીંણે, પત્યરમાં નહી રામ. મનછા. ૮
એકજ ભૂલા દોએ ભુલા, ભૂલા સકલ સંસારજી;

એક ન ભૂલો કખીરોબાધ, જેનું અલખ છે આધાર. મનછા. ૯

હરી હજરત દો એક હયે, નામ ધરાયા દોય;

કહે કખીર દો નામ સુનિ, બ્રમે' પરો મત કોય. ૧

અલખ ધલાહી એકહયે, નામ ધરાયા દોય;

કહે કખીર દો નામ સુનિ, બ્રમે' પરો મતિ કોય. ૨

રામ રહિમા એક હયે, નામ ધરાયા દોય,

કહે કખીર દો નામ સુનિ, બ્રમે' પરો મત કોય. ૩

કુચુ કરીમા એક હયે, નામ ધરાયા દોય,

- કહે કખીર દો નામ સુની, બ્રમેં પરોમત કોય. ૪
- કાશી કાખા એક હયે, એકે રામ રહીમ;
- મેદો એક પકવાન બહુ, જૈક કખીરા જીમ. ૫
- એક વસ્તુકે નામસું. લીજેં વસ્તુ પહિયાન,
- નામ પક્ષ ન કીજયેં, સાર તત્ત્વ લહી જન. ૬
- નામ અનંત જો બ્રહ્મકા, તિનકારન પાર;
- મનમાને સો લીજયેં કહે કખીર વિચાર. ૭
- સખ કાહુકા લીજયેં, સાચા શબ્દ નિહાર;
- પક્ષપાત ના કીજયેં, કહે કખીર વીચાર. ૮
- રામ કખીરા એક હયે, દુખ કખહું ન હોય;
- અંતર કાઠી કપટકી, તાતે દેખે દોય. ૯
- રામ કખીરા એક હયે, કહન જનનકા દોય;
- દો કરી સોઘ જનહી, સતગુર મિત્રા ન હોય. ૧૦
- હરીકા જના સ્વરૂપ સખ, જોતા જહ આકાર;
- અક્ષર અરથ જો ભાંખીએં, કહે કખીર વિચાર. ૧૧
- દેખ નહીકા ખાત હયે, કહનેકા કધુ નાદિં,
- આદિ અંતકું મિલ રહ્યા, હરી જન હરીકીં માંહિં. ૧૨
- નગર ચૈન સખ જનનીયે, જખ એક રાજ હોય;
- યાંહિંદુ રાજ રાજમેં, સુખી ન દેખા કોય. ૧૩
- સખેહ મારે એક હયે, જો મુખરે હરી નામ;
- વસ્તુ લહી પરિયા નીકેં, ખાસનસોં કયા કામ. ૧૪

- પાહન કેરી પૂતરી, કરિ પૂજે કિરતાર;
- વાહિ ભરોંસે મત રહો, બુદોધોરી ધાર. ૧
- કાજર કેરી કોહરી, મશકેકી એકપાટ;
- પાહન બૂલી પૃથ્વી, પંમિત પારીખાટ. ૨

- પાહનકુ કયા પૂજ્યેં જે નહીં દેહી જુનામ;
અંધા નર આશા મુખી, ચોહિખોવે આખ. ૩
- હમલી પાહન પૂજતે, હો તે ખનકે રોજ;
સતગુરૂકી કિરપાબધ, ડારા શિરકા મોજ. ૪
- પાહન પૂજે હરીમિતે, તો મેં પૂજું પાહાડ;
તાં તેયદ ચકી બલી, પીશખાયે સંસાર. ૫
- કખીરા જે તાઆતમા તેતાશાલીઆમ;
ખોલનહારા પૂજ્યેં નહી પાહન શું કામ. ૬
- ધરગિરિ વર કરતા કિયા, શો કયું રહે અપૂજ;
પાહન ફોડી દેવત્ર રચા, પરમેશરસો દૂજ. ૭
- મુરતી ધરી ધંધા રચા, પાહનકા જગદીશ;
મોલ લીયા ખોલે નહીં, ખોટાવિશ્વાસીશ. ૮
- પાથર હિકા દેહરા, પથર હીકા દેવ,
પૂજન હારા આંધરા, કયુંકરિમાને સેવ. ૯
- પાહન પાની પૂજિ કે સેવા જશી આદ;
કે સેવા કર સાધકી, હરી સુમિરન કર યાદ. ૧૦
- પથર પાંતી પૂજ કે, પયિપયિ મુવા સંસાર;
બેદ 'અલહદા રહિગયા, બેદરંતસોપાર. ૧૧
- પૂજે શાલીઆમકું, મનકી બ્રાતી ન જાયે;
શીતલતા સપુને નહી, દિન દિન અધિકી લાલ્ય. ૧૨
- સેવે શાલીઆમકું, માયા સેતી હેત;
પહિરે કાલી કામલી, નામે ધરાવે સેત. ૧૩
- કખીરા શાલીઆમ કા, મોહિ બરોંશા નાહિ;
કાલ કહરકીચોટમે, મિનશીજાયે જિન માંહિ. ૧૪
- પથર લખ દેવલ સુના, મોટી મૂરતિ માંહિ;
પિડ મુરતી પરજશ રહે, સોલે તારે કાહિં. ૧૫

- કખીરા પાલન પૂજી કે, હોતોં કહે ભવપાર;
ભીજે પાની વેંધ નદી, જૂડે જન શિરમાર. ૧૬
- લોહા કેરી નાવડી, પાવન ગર આમાર;
કહે કખીર વિચારકે ભવ જુડા સંસાર. ૧૭
- કખીરા દુનિયાં દેહરે, શીશ નમાવે જાયે;
હિરદામાંહિ હરી જસે, તું તાંદિવય લાયે. ૧૮
- મન મક્કા દિવ હારિકા. કાયા કાશી જન;
દશ હારકા દેહરા, તા મેં જ્યોતી પિછાન. ૧૯
- કાકર પત્થરભેદિકેં, મસજીદ લમ્પ ચુનાય;
તાચદિ મુકાં જાંગ દે, કયા અહિરાહુઆ ખુદાય. ૨૦
- મુકાં ચદી કિલકારિયા; અજબન બહેરા હોય;
જિશ કારણ તું જાંગ દિકે, સો દિવ અંદર હિંજોય. ૨૧
- તુરકમશી તેંદેહરેદિંદુ, આપ આપ કોધ્યાવ;
અજબ પુરૂષ ઘટ મિંતરે, તાકાપાર ન પાય. ૨૨

- નાસ્તિક નાસ્તિક સખ કહે, નાસ્તિક લખે ન કોય;
કૃતિમકોં કરતા કહે, નાસ્તિક કહિયે સોય. ૧
- જા કે છટ પ્રત્યક્ષ નહી, ક્ષીનપરોક્ષહી હોય;
કહ હી કખીર પુકારિકેં, નાસ્તિક કહિયેં સોયે. ૨
- હયેતા કુંજને નહીં, તા સું ગિમુખ હોયે;
નાં હીકું જના ચકે, નાસ્તિક લક્ષણુ સોય. ૩
- હયે તામું જને નહી, ના હીકો કરેમાન;
કહહી કખીર પોંકારિકેં, સો નાસ્તિક અજાન. ૪

સંતો માયા તજ ન જાય. સારફત હૈ એક
સંગજયું, વેલ વૃક્ષવપ્રાય.

સંતો. ૧

કામતજે તો ક્રોધ ન છુટે ક્રોધ તજે તો લોભ;

લોભ તજે ઉર આશા બાઢે, માન બડાઇ શોભા. સંતો. ૨
અહત્યાગે ફિરમઢી બનાવે, ઉદય અસ્તપ્રી ફેરી;

કુટુંબ છોડ શિષ્ય શાખા મુંડે, મમતા બાઢેમનેરી. સંતો. ૩
દેખનકુંપઇસા નહિ છુવે, કૌડી મિલિ ન છોડે;

ગૂર બંડારા હેતુ નામ લખ, ગાગી માગી ધન જોડે. સંતો. ૪
શિષ્ય સમીપ પૂજવન કે હિત, સો જોજન ચલિખવે;

હમકું છોડમત ઐર કુંમાનો, એહ ઉપદેશ દ્રઢાવે. સંતો. ૫
સોઇ ત્યાગી જો ન કરે ઇચ્છા, મિલે ન દેવ ન આણે,

કહે કખીર સુનો બાઇ સાધુ, માયા જૂડી જને. સંતો. ૬

સંતો સંતવિલગ કખડીના, લોકજાજે કુલકી મરયાદ,

સખે ત્યાગ ઉન દીના. સંતો. ૧

જાત પાંતકા ભરમ લીયા હયે, સોતો કાલ આધીના;

અપને રૂપકોં ચિનત નાંહી, તાતે દુવિધા કીના. સંતો. ૨

તુલસી બ્રાહ્મણ બડે કુલીના, સખ કોઇ કહે પ્રવીના;

નાભાજી બંગીકે બાલક, તાસ પ્રસાદીલાના. સંતો. ૩

ના માંનો તો શાખ બતાવું, અજહું ચેત કમીના;

સ્વપચ બક્તરોહીદાસ ચમારા, આપ બરાબર કીના. સંતો. ૪

શખરી જાત કોન કુલ કહીયેં, સોદરી આપ આધિના;

બાવ બક્તી સંતનકે કારન, રામ પ્રસાદી લીના. સંતો. ૫

કહે કખીર સુનો બાઇ સાધુ, ઇતની શાખહ દીના;

ગુર મુખ હોય સાધુ કોંચીને, નગુરામને કહીના. સંતો. ૬

બાઇરે મુસલમાન સોઇ દાન, જાકો પીર મિલે પરવીન;

બકરી પાંચ વસે ઘટ મિતર, મમતા મુરગી તીન;

ધનકું મારો જીવ ઉગારો, ઘટહિમેં મક્કા મદીના.	બાધરે. ૧
કહતા હે મુરદાનહિ ખાતે, કર હલાલ સો ખાના;	
ઘટ ભિંતરસેં જીવ નિકસ ગયે, સો મુરદા પરવાના.	બાધરે. ૨
જિસ કપડેમેં છાંટા લાગે, ઉસકું કહત નાપાક;	
જો મુરગી કીડા ચુન ખાતી, સો કૈસે બધ પાક.	બાધરે. ૩
કીઆ પિશાબ ઉઘરકે ભિતર, જા સો જીવકી ઉતપાતી;	
જીવ મારકે માંસ બખત હૈ, સો કૈસે હોવે પાક.	બાધરે. ૪
પરગાતી પર પીડન જાને, સો કાફર બે પીરા;	
કહે કબીર અંધ નર બકવા, કૈસેકે લાગે તીરા.	બાધરે. ૫

સંતો સમુજે કામત ન્યારા, જો આત્મ તત્વ વિચારા;	સંતો. ૧
ઔર નસોં કહે આપા ખોજે, આપ અપન ના જાને.	સંતો. ૨
મુખ કધુ આનરિદે કધુ આના, કૈસે રામ પહિયાને.	
ઔરન શું કહે મોહન કીજે, નિરમોહી હોય રહીયે;	સંતો. ૩
માયા મોહ સકલ આપહિમેં, યા દુખકાસોં કહિયે.	
ઔરનકોં કહે તજે બડાઇ, આપ બડાઇ ચાહે;	સંતો. ૪
જોર બડાઇ છૂટત નાહોં, જીના પીર કહાવે.	
ઔરનકું કહે પક્ષ ન કીજે, આપા પક્ષ ન છૂટે;	સંતો. ૫
કહન સુનનકોં સાધ કહાવે, સાચ કહે રીંશ છૂટે	
જાં લગ રાગ દોષ મનમાંહિં, અશ્તુતી નિંદા બાવે;	સંતો. ૬
તખ લગ ત્રીઓ તાપના છૂટે, કહા બઝેં ગહુ બાવે.	
પદ સાખી ઔર ન સમુજાવે, આપા સમુજતા નાહોં;	સંતો. ૭
કહે કબીર રામ કયોં દરસે, ચૈતેં છૂટત નાહોં.	

તન ધર સુખીઆ કોઇ ન દેખા, જો દેખા સો દુખીઆ;
 ધાટે વાટે સખ કોઇ દુખીઆ, કાગઢકા વૈરાગી;

શુક્રાચારજ દુખહિકે કારન, ઘરમેં માયા ત્યાગી; તન. ૧

જોગી જંગમ તે અતી દુખીયા, તાપમકું દુખ દૂના;
આશા તૃણા સગ ઘટ વ્યાપે, કોઇ મહેત્ર નહીં શતા. તન. ૨

સાચ કહું તો કોઇ ન માને, જૂડા કહા ન ગઇ;
ખલા વિણ્ય મહેસર દુખીયા, જન જડનાહયત્રાઇ. તન. ૩

ચંદર દુખીયા સુરજ દુખીયા, રકાકો દુખ કેત;
કહે કબીર એક સંત સુખી હૈ, જે આપ ન ઘટયેતા. તન. ૪

